

Załącznik do Uchwały nr W/2/2024
Walnego Zebrania Członków
Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska
z dnia 22 lutego 2024 r.

STRATEGIA ZINTEGROWANYCH INWESTYCJI TERYTORYALNYCH AGLOMERACJI OPOLSKIEJ 2021+

Dokument opracowany został w Biurze Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska

Współpraca: jednostki samorządu terytorialnego Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska
wraz z Radą doradczą ds. Strategii ZIT Aglomeracji Opolskiej 2021+

Spis treści

1. Wstęp.....	3
2. Podstawa prawna <i>Strategii ZIT AO</i>	5
3. Obszar wsparcia <i>Strategii ZIT AO</i>	6
4. Synteza diagnozy obszaru Aglomeracji Opolskiej	12
4.1 Społeczeństwo – wnioski z diagnozy i rekomendacje.....	12
4.2 Gospodarka – wnioski z diagnozy i rekomendacje.....	25
4.3 Przestrzeń – wnioski z diagnozy i rekomendacje	29
4.4 Analiza powiązań społecznych, gospodarczych i przestrzennych – podsumowanie wniosków z diagnozy	43
5. Analiza SWOT.....	47
6. Obszary problemowe Aglomeracji Opolskiej.....	49
7. Wymiar terytorialny wsparcia.....	55
8. Wizja, cele strategiczne, cele szczegółowe i proponowane działania	56
8.1 Wizja Aglomeracji Opolskiej w 2030 roku	56
8.2 Cele strategiczne i szczegółowe oraz proponowane działania.....	57
8.3 Zasady i sposób wyboru projektów	91
9. Spójność <i>Strategii ZIT AO</i> z innymi dokumentami strategicznymi.....	92
10. Projekty komplementarne.....	98
11. Źródła finansowania	98
12. System wdrażania <i>Strategii ZIT AO</i>	101
13. Monitoring i ewaluacja.....	103
13.1 Monitoring	103
13.2 Ewaluacja.....	111
14. Udział społeczeństwa w opracowaniu <i>Strategii ZIT AO</i>	111
14.1 Udział partnerów społeczno – gospodarczych	111
14.2 Konsultacje społeczne <i>Strategii ZIT AO</i>	113
15. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko.....	114
SPIS TABEL	116
SPIS RYSUNKÓW	116

1. Wstęp

Aglomeracja Opolska jako miejski obszar funkcjonalny charakteryzuje się spójnym systemem powiązań społecznych, gospodarczych i przestrzennych, a także wspólnymi uwarunkowaniami przyrodniczymi i cechami środowiska geograficznego. Współpraca jednostek samorządu terytorialnego rozpoczęła się podpisaniem porozumienia o współpracy w 2012 roku, a od 2013 roku kontynuowana jest w formie Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska. Stowarzyszenie ma na celu wspieranie i rozwijanie idei samorządności oraz dążenie do rozwoju społeczno-gospodarczego gmin i powiatów tworzących Aglomerację Opolską.¹ Pełni ono wobec władz regionalnych i krajowych funkcję Związku ZIT stanowiąc wspólną reprezentację jednostek samorządu terytorialnego wdrażających Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT), zgodnie z rekomendacjami ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego.

W latach 2014–2020 w ramach wspomnianego instrumentu dla Aglomeracji Opolskiej w *Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Opolskiego na lata 2014-2020* przeznaczono wsparcie finansowe w wysokości blisko 80 mln Euro.² Stowarzyszenie w latach 2014–2020 uczestniczyło również w procesie oceny i wyboru projektów pełniąc rolę Instytucji Pośredniczącej RPO WO 2014-2020. Zastosowanie instrumentu finansowego dedykowanego miastom wojewódzkim i ich obszarom funkcjonalnym w zdecydowany sposób wzmocniło partnerską współpracę ponad podziałami administracyjnymi w celu rozwiązywania wspólnych problemów, pokonywania barier hamujących rozwoju oraz wykorzystania endogenicznych czynników wzrostu poszczególnych gmin.³

W latach 2021–2027 Stowarzyszenie Aglomeracja Opolska odgrywać będzie również istotną rolę w procesie strategicznego programowania i wdrażania funduszy europejskich na poziomie regionalnym.⁴ W planowaniu polityki miejskiej dla tego okresu podkreśla się potrzebę wzmocnienia roli miast i ich obszarów funkcjonalnych w kształtowaniu polityki Unii Europejskiej. Obok obszarów metropolitalnych, uważanych w Europie za główne filary gospodarcze i siłę napędową tworzenia nowych miejsc pracy, coraz silniej dostrzega się również istotną rolę oraz potencjał małych i średnich miast w realizowaniu zrównoważonego rozwoju.

¹ Statut Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska, www.aglomeracja-opolska.pl

² Por. Strategia ZIT Aglomeracji Opolskiej, wersja IV, 2022, s. 130.

³ Ocena dotychczasowych efektów wdrażania Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Opolskiej oraz Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014-2020, Opole, listopad 2019, s. 51 i dalsze (Badanie ewaluacyjne na zlecenie Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska), por.: Efekty wdrażania europejskiej polityki spójności w województwie opolskim w latach 2014–2020 w wymiarze gospodarczo-społecznym i instytucjonalnym DOŚWIADCZENIA, WNIOSKI I REKOMENDACJE, Warszawa – Opole 2022, s. 15.

⁴ Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego Opolskie 2030, Opole 2021, s. 48–49.

Dotyczy to również obszaru Aglomeracji Opolskiej, na którym oprócz miasta Opola, funkcjonują małe i średnie miasta: Gogolin, Krapkowice, Lewin Brzeski, Niemodlin, Ozimek, Prószków, Tułowice, Zdzeszowice.⁵ Wymiar miejski jest sukcesywnie wzmacniany przez Komisję Europejską w ramach różnych inicjatyw, także przez propozycje dotyczące pakietu działań mających na celu przejście w kierunku zrównoważonej, zielonej transformacji i Europy neutralnej klimatycznie.⁶

Uruchomienie środków na realizację ZIT uzależnione jest od spełnienia warunków określonych w *ustawie z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027*, do których zgodnie z zapisami art. 34 należy opracowanie i uchwalenie strategii terytorialnej.⁷ Członkowie Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska wyrazili wolę opracowania *Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Opolskiej 2021+ (dalej: Strategia ZIT AO)* na podstawie uchwały Walnego Zebrania nr W/9/2022 z dnia 21 października 2022 roku.

Uwzględniając postanowienia *Umowy Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce*⁸ *Strategia ZIT AO* została opracowana przy współpracy partnerów społeczno-gospodarczych oraz właściwych podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, działających na rzecz ochrony środowiska oraz odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji, ukonstytuowanych w *Radzie doradczej do spraw Strategii ZIT AO 2021+*. Proces partycypacji społecznej przy powstaniu i konsultacji *Strategii ZIT AO* został uwzględniony również w treści niniejszego dokumentu.

⁵ Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 27 lipca 2023 r. w sprawie ustalenia granic niektórych gmin i miast, nadania niektórym miejscowościom statusu miasta, zmiany nazwy gminy oraz siedziby władz gminy, z dniem 1 stycznia 2024 r. status miasta otrzymały również Strzeleczyki.

⁶ Por. Krajowa Polityka Miejska, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Departament Strategii, Warszawa 2022, s. 9.

⁷ Dz. U. z 20.05.2022 r., poz. 1079.

⁸ Umowa partnerstwa dla realizacji Polityki Spójności 2021-2027 w Polsce, Warszawa, czerwiec 2022.

2. Podstawa prawna *Strategii ZIT AO*

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne jako mechanizm wspierający rozwój miast wojewódzkich i ich obszarów funkcjonalnych, są wyraźnie umocowane w systemie aktów prawnych i innych dokumentach szczebla zarówno unijnego, jak i krajowego. Poniżej wskazano dokumenty, których zapisy regulują wdrażanie ZIT w Polsce w latach 2021-2027.

Tabela 1. Dokumenty regulujące wdrażanie ZIT w Polsce

Pakiet legislacyjny Unii Europejskiej	
Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej	art. 11, art. 28-30
Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1058 z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności	art. 9, 11
Dokumenty krajowe	
Umowa partnerstwa dla realizacji Polityki Spójności 2021-2027 w Polsce	Rozdział 8 – instrumenty terytorialne
Ustawa z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027	art. 34
Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa 2023	Całość dokumentu
Dokumenty regionalne	
Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego Opolskie 2030	Zapisy dotyczące AO
Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027	Zapisy dotyczące AO
Dokumenty ponadlokalne	
Strategia rozwoju Aglomeracji Opolskiej do 2030 roku	Całość dokumentu
Plan zrównoważonej mobilności miejskiej Aglomeracji Opolskiej	Całość dokumentu

Źródło: opracowanie własne

Strategia rozwoju Aglomeracji Opolskiej do 2030 roku jest wynikiem wspólnych ustaleń samorządów tworzących Aglomerację Opolską, uwzględnia ich propozycje oraz działania zmierzające do wzmocnienia konkurencyjności całego obszaru funkcjonalnego. Jest to strategia ponadlokalna, opracowana zgodnie z obowiązującym stanem prawnym⁹, w oparciu o partycypację społeczną. Została przyjęta uchwałą nr W/7/2023 Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska z dnia 9 maja 2023 roku.

⁹ USTAWA z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, USTAWA z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Strategia ponadlokalna jest kluczowym dokumentem wyznaczającym kierunki działań samorządów tworzących Aglomerację Opolską w perspektywie do 2030 roku, zawiera część diagnostyczną, jak i postulatywną. Wskazuje spójny zestaw powiązanych ze sobą działań służących długotrwałej poprawie warunków społecznych, gospodarczych, klimatycznych i demograficznych wspomnianego obszaru funkcjonalnego.

Integralną częścią *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej do 2030 roku* jest model struktury funkcjonalno-przestrzennej Aglomeracji Opolskiej do 2030 roku, który integruje zagadnienia społeczno-gospodarcze z przestrzennymi, wskazuje możliwości oddziaływania ponadlokalnego, wzmacnianego poprzez wspólne planowanie działań rozwojowych, co zostało zobrazowane w ujęciu przestrzennym.¹⁰

Plan zrównoważonej mobilności miejskiej Aglomeracji Opolskiej przyjęty został uchwałą W/8/2023 uchwałą Walnego Zebrania z dnia 28 sierpnia 2023 roku, zwany jest również SUMPEM dla Aglomeracji Opolskiej. Jest to strategia długoterminowa wyznaczająca kierunki działań samorządów tworzących Aglomerację Opolską w perspektywie do 2030 roku w obszarze mobilności. Prace nad dokumentem prowadzone były w oparciu o obowiązujący stan prawny i wyznaczone standardy, uwzględniając partycypację społeczną.¹¹ Celem zmian wynikających z realizacji *Planu* ma być zwiększenie wykorzystywania alternatywnych wobec samochodów osobowych środków transportu, w szczególności transportu zbiorowego, głównie w dojazdach do Opola (miasta rdzennego Aglomeracji). Zmniejszenie częstotliwości korzystania z samochodów ma poprawić jakość życia w Aglomeracji oraz zminimalizować emisję gazów, pyłów i hałasu.

3. Obszar wsparcia *Strategii ZIT AO*

W *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego Opolskie 2030*¹² wyznaczono obszary strategicznej interwencji (OSI), na które ukierunkowane będą działania rozwojowe w regionie. Bazując na dotychczasowym doświadczeniu, współpracy i partnerstwie, a także uwzględniając problemy i potencjały rozwojowe województwa opolskiego, zaplanowano interwencję w pięciu

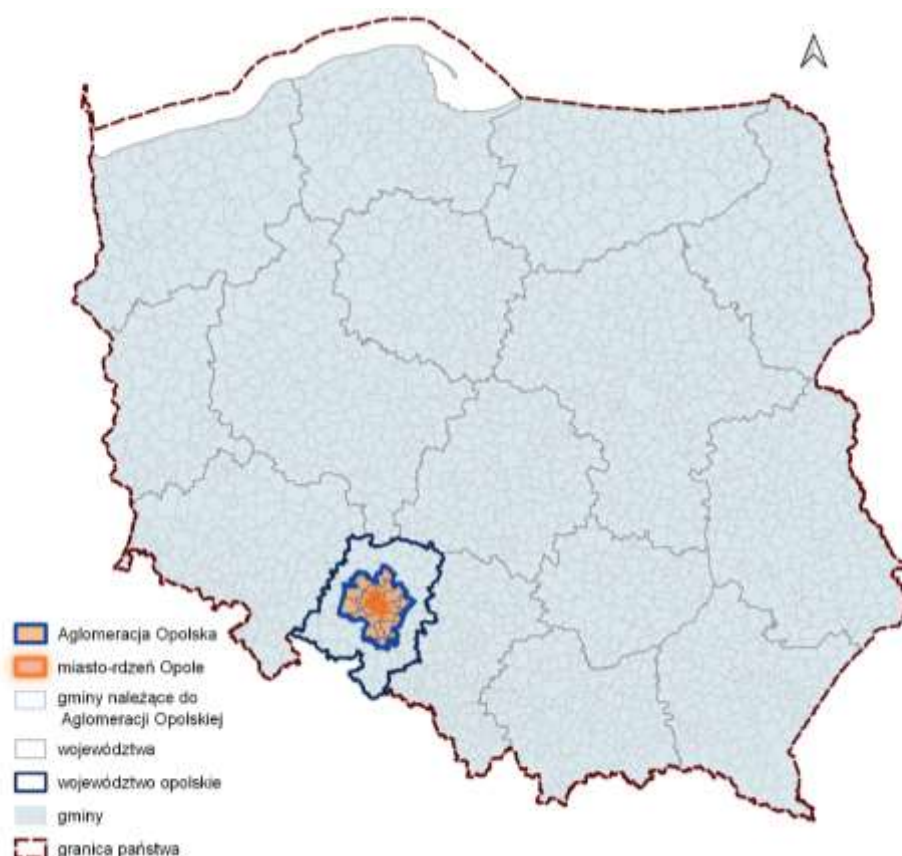
¹⁰ Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Aglomeracji Opolskiej do 2030 roku, załącznik nr 1 do *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej do 2030 roku*, Opole 2023.

¹¹ W szczególności 8 zasad z KOMUNIKATU KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY, EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU REGIONÓW „Wspólne dążenie do osiągnięcia konkurencyjnej i zasobooszczędnej mobilności w miastach” z dnia 17.12.2013 r., COM(2013) 913 final.

¹² *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego...*, s. 48-50.

OSI subregionalnych, w tym w ramach Obszaru Strategicznej Interwencji¹³ (OSI) Subregion Aglomeracja Opolska.

RYSUNEK 1. LOKALIZACJA AGLOMERACJI OPOLSKIEJ WZGLĘDEM OBSZARU WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO I POLSKI

Źródło: Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Aglomeracji Opolskiej do 2030 roku, s. 7

Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego Opolskie 2030 definiuje Aglomerację Opolską jako obszar o największej w regionie koncentracji potencjałów rozwojowych, jak również problemowych, które charakteryzują ten zwarty przestrzennie kompleks terytorialny 21 gmin, w tym stołeczne miasto Opole i powiązane z nim funkcjonalnie (ekonomicznie, społecznie, komunikacyjnie, infrastrukturalnie, środowiskowo) miasta i wsie. Subregion Aglomeracja Opolska posiada struktury formalne - Stowarzyszenie Aglomeracja Opolska i jest jednym

¹³ Definicja OSI (Obszary strategicznej interwencji) patrz: Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. 2022, poz. 1079).

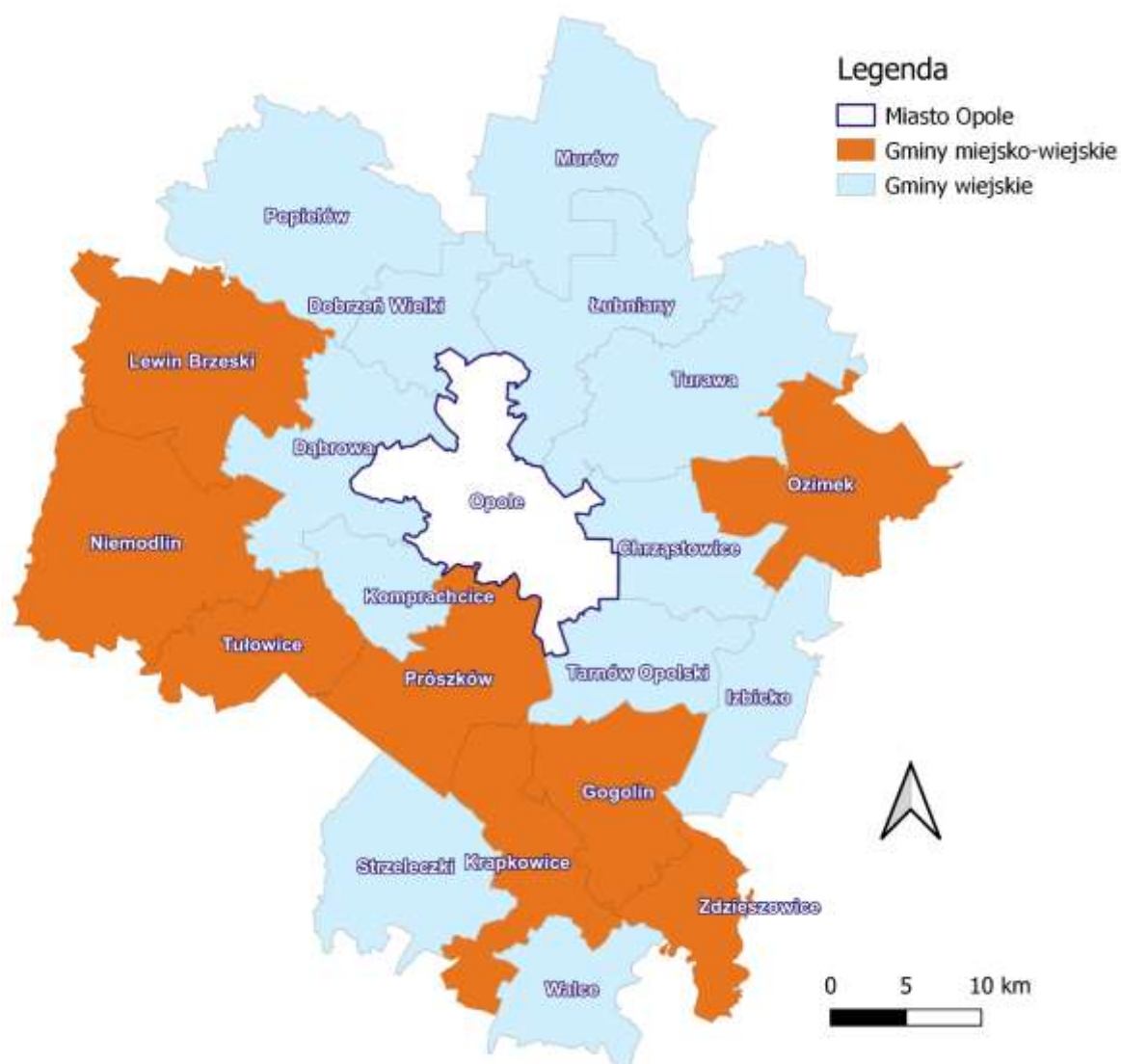
z 18 miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich (MOF) w Polsce. Odznacza się wysokim poziomem urbanizacji oraz koncentracją funkcji administracyjnych, przemysłowych, usługowych i mieszkalnictwa. Obszar jest również objęty wspólną polityką rozwoju (wspólne cele i narzędzia realizacji).

Zrównoważony rozwój regionu to zapewnienie mieszkańcom dostępności do ulokowanych w Opolu funkcji kulturalnych, naukowo-badawczych, uniwersyteckich i edukacyjnych, nowoczesnej infrastruktury, ochrony zdrowia i usług publicznych, a szczególnie administracyjnych, ponadregionalnych funkcji komunikacyjnych i sportowo-rekreacyjnych. W subregionie położone są Krapkowice, które na poziomie kraju zaliczone zostały do miast średniej wielkości tracących funkcje społeczno-gospodarcze. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 wskazuje gminę Murów wchodzącą w skład Subregionu jako jednostkę zagrożoną trwałą marginalizacją. Ponadto mniejsze miasta należące do subregionu AO: Gogolin, Lewin Brzeski, Niemodlin, Ozimek, Prószków, Tułowice i Zdzeszowice będą wspierane jako ośrodki tracące funkcje społeczno-gospodarcze.¹⁴ Mając na uwadze dotychczasowe doświadczenia oraz wolę dalszej, partnerskiej współpracy w Aglomeracji Opolskiej, w głównym ośrodku wzrostu, innowacyjności i nauki, zasadnym jest podejmowane w jeszcze większej skali niż dotychczas projektów zintegrowanych na tym obszarze, ponieważ może przyczynić się to do zwiększenia konkurencyjności nie tylko tego obszaru, ale również całego województwa.¹⁵ Wsparcie OSI Subregion Aglomeracja Opolska zgodnie z zapisami *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego Opolskie 2030* planowane jest poprzez **Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT)**.

¹⁴ Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 27 lipca 2023 r. w sprawie ustalenia granic niektórych gmin i miast, nadania niektórym miejscowościom statusu miasta, zmiany nazwy gminy oraz siedziby władz gminy, z dniem 1 stycznia 2024 r. status miasta otrzymały również Strzeleczyki. Znajdować się będą w grupie miast średniej wielkości tracących funkcje społeczno-gospodarcze.

¹⁵ Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego..., s. 49.

Rysunek 2. Obszar funkcjonalny Miasta Opola (Aglomeracja Opolska)

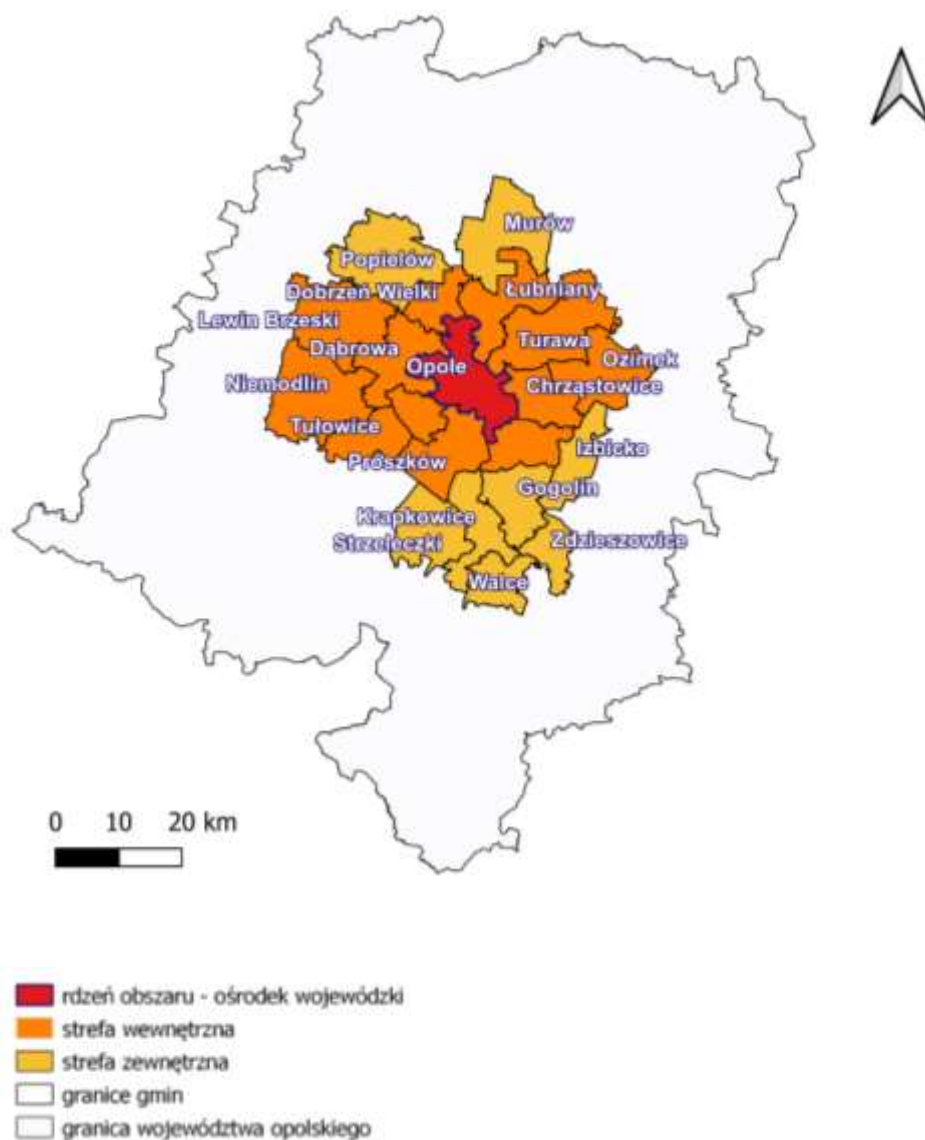

Źródło: Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Aglomeracji Opolskiej do 2030 roku, s. 8

Granice Aglomeracji Opolskiej zgodnie z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego, są tożsame z granicami miejskiego obszaru funkcjonalnego miasta Opola. Z uwagi na zróżnicowanie cech przestrzenno-funkcjonalnych w obrębie obszaru Aglomeracji Opolskiej zaproponowano wydzielenie **obszaru rdzeniowego** (miasto Opole), **strefy wewnętrznej** i **strefy zewnętrznej**,¹⁶ co zostało przedstawione na rysunku nr 3.

¹⁶ Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Aglomeracji Opolskiej do 2030 roku, s. 12.

RYSUNEK 3. Podział Aglomeracji Opolskiej na strefy

Źródło: Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Aglomeracji Opolskiej do 2030 roku, s. 13
(na podstawie Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego (Uchwała
Nr VI/54/2019 z dnia 24 kwietnia 2019 r.)) – s. 137

Znaczący wpływ na powiązania funkcjonalne w Aglomeracji Opolskiej ma oparcie w rozwoju o model dośrodkowy charakteryzujący się dominującą rolą rdzenia oraz rozwijania jego funkcji aglomeracyjnych oraz metropolitalnych. W granicach Aglomeracji Opolskiej zaobserwować można trzy główne relacje funkcjonalno-przestrzenne między jednostkami, determinowane ich cechami, bądź funkcjami które pełnią, a mianowicie: ¹⁷

¹⁷ Portret sytuacji społeczno-gospodarczej Aglomeracji Opolskiej na potrzeby opracowania Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej do 2030 roku, s. 210.

- relacje mieszkanie – praca, rozumiane jako te oparte na dojeździe z miejsca zamieszkania do miejsca pracy, które najczęściej mieści się w największym ośrodku Aglomeracji, tj. Opolu;
- relacje związane z dojazdem i korzystaniem z usług administracyjnych, edukacyjnych, kulturowych oraz handlu;
- relacje opierające się na powiązaniu wsi z miastami, polegające na wykorzystaniu obszarów wiejskich jako terenów konsumpcji dla mieszkańców miasta, rozumianych jako katalizator dla niektórych zjawisk i problemów miejskich.

W związku ze wskazanymi głównymi relacjami szczególnie istotne jest wspomaganie budowy powiązań funkcjonalnych łączących ośrodki subregionalne z rdzeniem miejskim. Na uwagę, zasługują powiązania komunikacyjne w ramach Aglomeracji Opolskiej. Są one ważne w kontekście przywołanych powyżej relacji opartych na dojeździe do miejsc pracy, szkół, jak również roli Opola jako ośrodka akademickiego, centrum świadczenia usług publicznych wyższego rzędu, kumulacji terenów inwestycyjnych i działalności gospodarczej. Zróżnicowane powiązania funkcjonalne są jednak widoczne, obserwować je można na przykładzie dojazdów mieszkańców Aglomeracji Opolskiej do pracy, do Opola – silniejsze powiązanie zauważa się z kierunku zachodniego, a słabsze z kierunku południowego i wschodniego, co jest uwarunkowane głównie zróżnicowaniem funkcji gospodarczych tych obszarów (większym uprzemysłowieniem gmin południowo-wschodniej części Aglomeracji).¹⁸

Aglomeracja Opolska jest silnym centrum regionu z wielokierunkowymi powiązaniami funkcjonalnymi z najważniejszymi polskimi miastami. Opole jako jej rdzeń wykazuje cechy metropolitalności, koncentrują się w nim liczne miejsca pracy, ośrodki naukowe (m.in. uczelnie wyższe, instytuty badawczo-naukowe), obiekty kulturalne (m.in. teatry, muzea, organizacja wydarzeń o znaczeniu krajowym i międzynarodowym) oraz administracyjne. Ponadto rdzeń Aglomeracji Opolskiej pełni funkcje transportowe, biznesowe, a także mieszkalne i turystyczne. Powstają w nim innowacyjne projekty, które znajdują zastosowanie w firmach krajowych i zagranicznych.¹⁹ Aglomeracja Opolska nazywana jest jednym z biegunów wzrostu województwa opolskiego.²⁰

¹⁸ PZPWO – s. 140.

¹⁹ Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Aglomeracji Opolskiej do 2030 roku, s. 15.

²⁰ Instytut Rozwoju Miast, GEOPROFIT Wojciech Dziemianowicz, Bieguny wzrostu województwa opolskiego, badanie realizowane w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020 na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Opole 2016.

4. Synteza diagnozy obszaru Aglomeracji Opolskiej

Diagnoza obszaru Aglomeracji Opolskiej umożliwiała wypracowanie wniosków i rekomendacji mających kluczowe znaczenie dla sformułowania obszarów problemowych, potrzeb oraz potencjałów rozwojowych. Diagnoza ukazuje również wzajemne powiązania gospodarcze, społeczne i przestrzenne na obszarze funkcjonalnym miasta Opola. Wypracowane wnioski i rekomendacje posłużyły do opracowania części postulatywnej i zaprojektowania systemu wsparcia.

W części diagnostycznej *Strategii ZIT AO* skupiono się przede wszystkim na obszarach, w których możliwa będzie interwencja dedykowana dla Subregionu Aglomeracji Opolskiej, w tym z wykorzystaniem instrumentu ZIT. Szczegółowa diagnoza dla obszaru Aglomeracji Opolskiej została przeprowadzona na potrzeby opracowania dokumentów strategicznych i planistycznych Aglomeracji Opolskiej opracowanych w latach 2020-2023, w tym w ramach prac nad *Strategią rozwoju Aglomeracji Opolskiej do 2030 roku*²¹ oraz *Planu zrównoważonej mobilności miejskiej Aglomeracji Opolskiej*.²²

4.1 Społeczeństwo – wnioski z diagnozy i rekomendacje

Sytuacja społeczno-demograficzna

Analiza sytuacji demograficznej Aglomeracji Opolskiej wskazuje na szereg negatywnych zmian w strukturze demograficznej świadczącej o depopulacji. Należy jednak podkreślić, że na tle innych subregionów województwa opolskiego jest i tak relatywnie korzystna, a w najlepszej sytuacji demograficznej na tle województwa jest miasto Opole i powiat opolski.

W 2020 r. Aglomerację Opolską zamieszkiwało 332,8 tys. osób, co stanowiło 34,1% ludności województwa. Liczba ludności zmniejszyła się o 0,7% w porównaniu z 2015 r. i o 2,3% w relacji do 2010 r. Średnia gęstość zaludnienia wynosiła 140 osób/km² (144 – w 2010 r.) i była wyższa niż w województwie (104 osoby). W ogólnej liczbie ludności przeważały kobiety, współczynnik feminizacji ukształtował się na poziomie 109 i był wyższy niż w województwie (107). W układzie terytorialnym najwięcej kobiet na 100 mężczyzn przypadało w gminie Komprachcice (116), a najmniej w gminie Niemodlin (101).

²¹ Portret sytuacji społeczno-gospodarczej Aglomeracji Opolskiej na potrzeby opracowania Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej do 2030 roku, Opole 2020.

²² Diagnoza stanu istniejącego i sytuacji w zakresie mobilności w Aglomeracji Opolskiej, Opole 2022.

Najgęściej zaludnione obszary znajdują się w środkowej i południowej części Aglomeracji: w Opolu oraz w stosunkowo wysoko zurbanizowanych gminach Zdzeszowice i Krapkowice (odpowiednio 270 oraz 230 osoby/km²). Najłabiej zaludnione są gminy: Murów (33 osób/km²), Popielów (45 osób/km²), Turawa (58 osób/km²) oraz o charakterze rolniczym: Strzeleczy (63 osoby/ km²) oraz Izbicko (64 osoby/km²).²³

Największym ośrodkiem Aglomeracji Opolskiej jest centralnie położone Opole – równocześnie stolica województwa. Zamieszkuje je 127,8 tys. osób, co stanowi 38% ludności Aglomeracji Opolskiej. W wyniku powiększenia Opola, powierzchnia miasta zwiększyła się o 52 km² (z 97 km² na 149 km²), a liczba mieszkańców wzrosła o 9,2 tys. osób.²⁴

Liczba mieszkańców Aglomeracji Opolskiej systematycznie maleje. Depopulacja to proces charakterystyczny dla całego województwa opolskiego. Jej skutki są szczególnie dotkliwe dla gmin leżących w południowo-wschodniej części Aglomeracji, gdzie procesy depopulacyjne przebiegają od wielu lat ze szczególną intensywnością. W roku 2020 liczba ludności obszaru zmalała w porównaniu do roku 2010 o 7 876 osób.

W porównaniu z 2010 r. zwiększyła się stopa urodzeń (z 8,7‰ do 8,9‰), jak również stopa zgonów (z 8,9‰ do 11,7‰). Przyrost naturalny był ujemny i w przeliczeniu na 1000 ludności wynosił minus 2,8‰ (minus 4,9‰ w województwie). Najniższą wartość wskaźnika odnotowano w gminie Murów (minus 7,7‰), a najwyższą w gminie Dobrzeń Wielki (2,5‰).

W 2020 r. utrzymywała się tendencja spadku liczby ludności w wieku produkcyjnym oraz wzrostu liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Współczynnik obciążenia demograficznego obrazujący liczbę osób w wieku nieprodukcyjnym przypadającą na 100 osób w wieku produkcyjnym był zbliżony do notowanego w województwie i wyniósł 65 (wobec 50 w 2010 r.). Wartość współczynnika kształtowała się od 56 w gminach: Łubniany, Murów, Strzeleczy, Tarnów Opolski i Walce do 75 w gminie Tułowice.

Na obszarze Aglomeracji Opolskiej w 2020 r. odnotowano dodatnie saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały. Saldo migracji na pobyt stały na 1000 ludności wynosiło 0,3‰ (0,1‰ – w 2010 r.). W skali województwa przyjmowało wartość ujemną, tj. minus 1,1‰ (minus 1,8‰ – w 2010 r.).

Prognozy demograficzne GUS wskazują, że niemal połowa gmin Aglomeracji Opolskiej odnotuje w 2030 r. spadek liczby ludności, przy czym najgłębsza redukcja będzie miała miejsce na terenie Zdzeszowic (-10,84%) i Krapkowic (-10,40%). Widoczny jest także znaczny wzrost udziału osób starszych w strukturze ludności obszaru, szczególnie w gminie Dąbrowa (+50,49%).

²³ Opracowano na podstawie: Aglomeracja Opolska w 2020 r., Urząd Statystyczny w Opolu, Opole 2021.

²⁴ W lipcu 2016 roku Rada Ministrów przyjęła rozporządzenie, w wyniku którego od 1 stycznia 2017 r. nastąpiło powiększenie Opola. W granicach miasta znalazło się 12 sołectw lub ich części, położonych dotąd w czterech sąsiednich gminach.

Z prognoz wynika, że nie zrekompensuje tego ani przyrost ludności w wieku przedprodukcyjnym (który będzie bardzo znikomy), ani produkcyjnym (który też nie będzie szczególnie intensywny).

Wojna w Ukrainie spowodowała w I połowie 2022 roku niespotykany dotąd napływ uchodźców wojennych, również na teren Aglomeracji. Większość migrantów to ludzie młodzi, w wieku produkcyjnym i przedprodukcyjnym, w grupie uchodźców dominują kobiety. Zmieniła się demografia przebywających w Polsce mieszkańców Ukrainy. Pracujący tu wcześniej mężczyźni wrócili do swojego kraju, a zastąpiły ich kobiety z dziećmi. Dostrzegalny jest również napływ ludności migrującej innej narodowości, co z jednej strony jest potencjałem z drugiej zaś wyzwaniem w obszarze edukacji i polityce społecznej.

Edukacja

W 2020 r. w Aglomeracji Opolskiej wzrosła liczba placówek wychowania przedszkolnego o 10,8% w porównaniu z 2015 r., a o 18,4% wobec 2010 r., jak również liczba przebywających w nich dzieci, odpowiednio o 27,4% i o 24,3%. Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego stanowiły 36,2% dzieci tych placówek w województwie. Na 1000 dzieci w grupie wieku 3–6 lat przypadało 867 dzieci w przedszkolach, tj. o 89 więcej niż w 2010 r. Średnio na jeden oddział w przedszkolach przypada 20 dzieci, przykładowo gmina Chrząstowice – 25, Popielów – 24, Ozimek, Tułowice – 23, Walce – 12, Łubniany – 16, Dobrzeń Wielki, Komprachcice – 17. W Opolu funkcjonują 62 placówki ogółem, w tym 56 przedszkoli, do których uczęszcza 5004 dzieci, na jeden oddział przedszkolny przypada średnio 20 dzieci.

Dostępność miejsc w placówkach przedszkolnych na terenie Aglomeracji Opolskiej jest bardzo dobra i jedynie w nielicznych przypadkach mniej korzystna od sytuacji obserwowanej w województwie, jednak stale się polepsza. Zauważalne są dysproporcje w tym zakresie wewnątrz Aglomeracji Opolskiej – pomiędzy gminami miejskimi, a miejsko-wiejskimi i wiejskimi.

Tabela 2. Edukacja przedszkolna w Aglomeracji Opolskiej

	2010	2015	2019	2020
PLACÓWKI WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO	147	157	170	174
W TYM PRZEDSZKOLA	123	133	141	143
DZIECI W PLACÓWKACH WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO	9547	9314	11592	11868
W TYM W PRZEDSZKOLACH	9058	8770	10730	10910

DZIECI W PRZEDSZKOLACH NA 1000 DZIECI W WIEKU:				
3-5 LAT	777	886	878	846
3-6 LAT	778	-	885	867

Źródło: Aglomeracja Opolska w 2020 r., Urząd Statystyczny w Opolu, Opole 2021

W Aglomeracji Opolskiej skupiona jest znacząca część potencjału edukacyjnego województwa opolskiego. Na system edukacyjny Aglomeracji składają się placówki wszystkich szczebli kształcenia. W roku szkolnym 2020/21 do szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży w Aglomeracji Opolskiej uczęszczało 34,2% ogółu uczniów tych szkół funkcjonujących w województwie. Współczynnik skolaryzacji netto w szkołach podstawowych kształtował się na poziomie 97,7% (w województwie wyniósł 94,5%). Najwyższy wskaźnik w szkołach podstawowych odnotowano dla gminy Dobrzeń Wielki 115,9%, m. Opole 106,8% oraz gminy Krapkowice 104,5%, natomiast najniższy dla gminy Łubniany 69,2%, Prószków 84,0% oraz Tułowice 84,5%. Do 119 szkół na terenie Aglomeracji Opolskiej uczęszczało 23 592 dzieci, średnio na jedną szkołę przypadało 198 uczniów, w tym 17 na jeden oddział, 98,7% uczyło się języka angielskiego.

Centrum edukacyjnym Aglomeracji Opolskiej jest Opole. To tu działają: 3 uczelnie wyższe (w tym dwie największe szkoły wyższe w regionie: Uniwersytet Opolski i Politechnika Opolska), najwięcej w całej Aglomeracji szkół ponadpodstawowych oraz placówek i jednostek organizujących kształcenie ustawiczne. Ogółem w Opolu działa: 29 szkół podstawowych, do których uczęszcza 9 830 dzieci, przeciętnie na jeden oddział przypada 20 dzieci. Niewielka liczba uczniów w oddziałach ma wpływ na komfortowe warunki nauki.

Obecnie, jednym z kryteriów oceny poziomu nauczania w placówce oświatowej są wyniki z egzaminu kończącego edukację na poziomie szkoły podstawowej (tzw. egzamin ósmoklasisty). Noty uzyskane przez młodzież z Aglomeracji Opolskiej w 2019 r. w każdej części sprawdzianu przewyższały średnią wyznaczoną dla województwa opolskiego. Najwyższa różnica pomiędzy średnią wyników dla Aglomeracji Opolskiej i regionu dotyczyła języka niemieckiego (przewaga 3,94 pkt. proc.), najniższa natomiast języka angielskiego (0,81 pkt. proc.). We wszystkich gminach widoczna była także przewaga wyników uzyskanych z języka polskiego nad matematyką. Największa różnica w tym zakresie pojawiła się w gminie Strzeleczy i wyniosła 26,70 pkt. proc. Ponadto, uczniowie ze wszystkich gmin Aglomeracji zdecydowanie najslabiej napisali sprawdzian z matematyki (w porównaniu do pozostałych przedmiotów). Dosyć znaczne różnice w uzyskanych wynikach pojawiły się również pomiędzy szkołami – wyższe były

w szkołach niepublicznych i dużo niższe w szkołach dla dorosłych, w których piszący egzamin z żadnej jego części nie uzyskali więcej niż 30,0%. Wyniki matur z roku 2022 wykazały, że lepiej z maturą poradzi sobie absolwenci opolskich liceów, tam zdawalność sięgnęła blisko 83%, jednak wyniki są poniżej średniej krajowej, lepsze jednak od średniej wojewódzkiej. Wzorem lat poprzednich słabiej wypadły matury z matematyki. Analizując wyniki matur z lat poprzednich utrzymują się one na podobnym poziomie, zauważalna jest znaczna poprawa wyników matur z języka angielskiego.

Tabela 3. Wyniki matur z podziałem na powiaty z uwzględnieniem wyników dla województwa opolskiego w latach 2021 i 2022

Powiat	Język polski		Matematyka		Język angielski	
	Średni wynik (%)	Zdawalność (%)	Średni wynik (%)	Zdawalność (%)	Średni wynik (%)	Zdawalność (%)
KRAPKOWICKI						
ROK 2021	49	91	46	68	70	93
ROK 2022	48	92	46	77	76	98
OPOLSKI						
ROK 2021	49	90	43	65	70	93
ROK 2022	51	95	44	68	67	92
OPOLE						
ROK 2021	59	96	62	84	82	96
ROK 2022	54	96	62	85	80	96
WOJ. OPOLSKIE						
ROK 2021	55	93	54	76	77	94
ROK 2022	53	96	55	79	76	95

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej we Wrocławiu <https://oke.wroc.pl/egzamin-maturalny-wyniki/>

Opole to miasto akademickie, które oddziałuje na cały obszar Aglomeracji Opolskiej, funkcjonują tutaj trzy uczelnie wyższe, dodatkowo w kwietniu 2023 roku Wyższa Szkoła Bankowa została przekształcona w Uniwersytet WSB Merito. Problemy demograficzne powodują znaczny odpływ studentów i absolwentów opolskich uczelni wyższych. W ciągu dziesięciu lat ich liczba zmniejszyła się blisko o 50%.

Tabela 4. Studenci i absolwenci uczelni wyższych w Aglomeracji Opolskiej.

	2010	2015	2019	2020
UCZELNIE	4	4	4	3
STUDENCI UCZELNI	35219	22636	19202	19327
ABSOLWENCI UCZELNI	9648	7608	5156	4577

Źródło: Aglomeracja Opolska w 2020 r., Opole 2021

W systemie zarządzania oświatą zauważalny jest odpływ kadry nauczycielskiej z zawodu i brak motywacji do pracy w zawodzie nauczyciela i wychowawcy. W systemie finansów publicznych gmin i powiatów z terenu Aglomeracji Opolskiej stale rosną wydatki związane z utrzymaniem oświaty i wychowania, które stanowią blisko 30% wydatków ogółem. Oświata i wychowanie jest znacznym wydatkiem, lecz koniecznym do ponoszenia.

Wyzwaniem jest utrzymanie wysokiej jakości kształcenia. Zgodnie ze zgłoszonymi potrzebami, szkoły i placówki wciąż wymagają dostosowania do zmieniających się warunków, jak również unowocześnienia i modernizacji bazy i wyposażenia edukacyjnego, organizacji specjalistycznych pracowni szkolnych i infrastruktury odpowiadającej na potrzeby uczestników edukacji i uwzględnienia kształcenia w formie zdalnej. Uczniowie szkół obszaru Aglomeracji Opolskiej osiągają bardzo dobre wyniki na egzaminach końcowych, jednak coraz częściej zauważalne są braki w kompetencjach miękkich, pogłębione dodatkowo sytuacją związaną z nauczaniem zdalnym w czasie pandemii. Jak pokazują badania prowadzone w Aglomeracji Opolskiej dzieci, młodzież, rodzice i nauczyciele wymagają wsparcia psychologiczno-pedagogicznego, w tym przeciwdziałania skutkom izolacji, zaburzeniom behawioralnym oraz psychicznym, jak również wsparcia zdrowia fizycznego.

W związku z występowaniem na terenie Aglomeracji Opolskiej miejsc o niedostatecznym poziomie dostępności komunikacyjnej oraz koncentracją placówek edukacyjnych w rdzeniu miejskim część uczniów, zwłaszcza szkół ponadpodstawowych z obszarów oddalonych od miasta pozbawiona jest transportu publicznego, a tym samym dojazdów do miejsc nauki, zajęć pozalekcyjnych i kreatywnego spędzania wolnego czasu.²⁵ Zgłaszana jest również potrzeba wsparcia edukacji włączającej dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami.

²⁵ Badania i analizy prowadzone w ramach prac nad Planem zrównoważonej mobilności miejskiej Aglomeracji Opolskiej, Opole 2023.

Rozwój kompetencji kluczowych i umiejętności niezbędnych na rynku pracy

Pandemia COVID-19 przyspieszyła proces cyfryzacji procesu nauczania, wykorzystania kompetencji cyfrowych i umiejętności pracy w trybie zdalnym, co stało się jedną z najbardziej pożądanых kompetencji na rynku pracy. W trakcie prac warsztatowych zgłaszano potrzebę powiązania programu kształcenia, głównie szkół zawodowych, z potrzebami inwestorów i pracodawców, również poprzez współpracę w zakresie realizacji praktyk zawodowych oraz staży w zakładach pracy, doskonalenie kompetencji i kwalifikacji nauczycieli. W celu odpowiedniego przygotowania uczniów do wejścia na rynek pracy, wyzwaniem jest wzmocnienie i rozwijanie ich kompetencji kluczowych oraz umiejętności, które są oczekiwane przez pracodawców. Zdecydowana większość samorządów Aglomeracji Opolskiej w latach 2015-2021 prowadziła zajęcia realizujące te działania. Najczęściej prowadzono zajęcia z zakresu kompetencji cyfrowych i matematycznych, języków obcych i umiejętności pracy zespołowej w kontekście środowiska pracy. Identyfikowana jest dalsza potrzeba organizacji zajęć skierowanych do uczniów w zakresie podnoszenia kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych niezbędnych do funkcjonowania na rynku pracy. W odniesieniu do przygotowania uczniów zakresu funkcjonowania na rynku samorządy dostrzegają potrzebę realizacji dodatkowych zajęć w zakresie doradztwa zawodowego, pomocy w wyborze dalszej ścieżki rozwoju, jak również organizacji staży i specjalistycznych kursów. Uczniów cechuje słaba wiedza na temat potencjału przyszłego rynku pracy oraz zawodów przyszłości, w związku z tym szczególnie ważne dla nich jest zapoznanie się z mechanizmami rynku pracy i funkcjonowaniem działalności gospodarczej, w tym poprzez staże i programy współpracy z potencjalnymi pracodawcami.

Oprócz kompetencji kluczowych istotne jest również wzmocnianie kompetencji transferowalnych, które pomagają pracownikom utrzymać się na rynku pracy np.: praca zespołowa, krytyczne myślenie, rozwiązywanie problemów, adaptacyjność, znajomość technologii.

Usługi społeczne, zdrowie i opieka zdrowotna

Samorządy tworzące Aglomerację Opolską przygotować się muszą na konsekwencje związane ze zmianami demograficznymi (zmiany w strukturze i wielkości społeczeństwa). Szybkie starzenie się ludności oraz wolniejszy wzrost długości życia w zdrowiu niż życia ogółem wskazują, że wyzwania ochrony zdrowia będą tylko rosnąć. Będą one związane również z większym zapotrzebowaniem na opiekę nad osobami starszymi i niesamodzielnymi (opieka długoterminowa, paliatywno-hospicyjna).

W 2020 r. na terenie Aglomeracji Opolskiej w systemie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej funkcjonowało 211 przychodni, co stanowiło 39,7% tego typu placówek działających w województwie. Ich liczba zwiększyła się o 1,9% w stosunku do 2015 r. Na 1 przychodnię przypadało 1577 osób, tj. o 259 mniej niż w województwie. W jednostkach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej udzielono o 8,8% mniej porad lekarskich i stomatologicznych w porównaniu z 2015 r. Mieszkańcowi Aglomeracji w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej udzielono przeciętnie 7 porad. W układzie przestrzennym najczęściej porad odnotowano w m. Opolu (11) oraz gminie Krapkowice (10). Najmniej zaś Turawa (2), Dąbrowa, Łubniany (po 3). Dane statystyczne adekwatne do obszaru Aglomeracji Opolskiej wskazują na niską dostępność specjalistycznej kadry lekarskiej (wskaźniki poniżej średniej wojewódzkiej oraz ogólnopolskiej) oraz spadek liczby porad lekarskich i stomatologicznych. Zauważalna jest istotna dysproporcja w dostępie do usług zdrowotnych i społecznych na obszarze miasto-wieś. Biorąc pod uwagę dwadzieścia pięć powiatów w Polsce o najdłuższym trwaniu życia mężczyzn w latach 2017-2019 na trzecim miejscu znajduje się powiat grodzki Opole (długość życia 77,7), a na dalszych miejscach powiat opolski (długość życia 76,1) oraz krapkowicki (długość życia 75,8).²⁶ Biorąc pod uwagę ten sam wskaźnik w stosunku do kobiet, na liście dwudziestu pięciu powiatów o najdłuższym trwaniu życia znajduje się powiat opolski (długość życia 83,5).²⁷ W Aglomeracji Opolskiej zauważalna jest dobrze rozwinięta struktura wsparcia społecznego i rozwoju polityki senioralnej z dostępem do różnorodnych usług społecznych. W ostatnich latach nastąpiła w tym obszarze znaczna poprawa, zarówno w kwestii dostępu do infrastruktury (kluby seniora, domy pomocy społecznej, dzienne domy seniora) jak i organizacji czasu wolnego i przeciwdziałania wykluczeniu i izolacji społecznej.

Tabela 5. Domy i zakłady pomocy społecznej w Aglomeracji Opolskiej

	2010	2015	2019	2020
DOMY I ZAKŁADY POMOCY SPOŁECZNEJ	10	11	17	17
MIEJSCA W DOMACH I ZAKŁADACH POMOCY SPOŁECZNEJ	705	843	987	1008
MIESZKAŃCY DOMÓW I ZAKŁADÓW POMOCY SPOŁECZNEJ	746	775	880	839

Źródło: Aglomeracja Opolska w 2020 r., Urząd Statystyczny w Opolu, Opole 2021

²⁶ SYTUACJA ZDROWOTNA LUDNOŚCI POLSKI I JEJ UWARUNKOWANIA 2020, pod redakcją B. Wojtyniak, P. Goryński, Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego Państwowy Zakład Higieny, Warszawa 2020, s. 17 i dalsze, s. 79.

²⁷ Tamże, s. 80.

Ze względu na szybkie starzenie się społeczeństwa rośnie także potrzeba zapewnienia dostępu do świadczeń opieki długoterminowej, finansowanych ze środków publicznych. Obecnie system opieki długoterminowej w Aglomeracji Opolskiej jest rozproszony i nie zapewnia kompleksowej opieki pacjentom. Wyzwaniem jest zwłaszcza deinstytucjonalizacja opieki nad osobami wymagającymi długoterminowej opieki, organizacja wielokierunkowych form wsparcia i pomocy dla opiekunów nieformalnych osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, m.in. poprzez podnoszenie wiedzy i kompetencji opiekuńczych, wsparcie psychologiczne, opiekę wytchnieniową, usługi asystenckie, które uzupełnione powinny być usługami transportowymi np. door-to-door (w szczególności obszary wiejskie i peryferyjne Aglomeracji Opolskiej).

Ze względu na sukcesywnie zwiększającą się grupę osób starszych, samorządy zgłaszają potrzebę realizacji zintegrowanych usług kierowanych do osób starszych i z niepełnosprawnościami w ramach domów dziennego pobytu i klubów seniora (wspieranie już istniejących i powstawanie nowych). Zagrożenie związane z depopulacją oraz postępujące starzenie się społeczeństwa, jak i wzrost udziału w populacji osób z niepełnosprawnościami skłania do kontynuowania działań i realizacji programów integracyjnych, ukierunkowanych przede wszystkim na wykluczenie fizyczne.

W latach 2014–2019 liczba świadczeniobiorców ośrodków pomocy społecznej na Opolszczyźnie spadła o prawie 34% (w tym w 2019 roku o 8%) do 26,3 tys. osób, co stanowiło 2,7% ludności województwa. Najwyższe zagrożenie ubóstwem na obszarze Aglomeracji Opolskiej odnotowano w gminie Niemodlin (tam też najwięcej osób w stosunku do liczebności populacji, korzysta z pomocy społecznej), a najniższe w gminie Prószków (jest to również najniższy wskaźnik w województwie opolskim). Zgodnie z raportem Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Opolu, sytuację gmin Aglomeracji Opolskiej w zakresie zagrożenia ubóstwem można jednak określić jako stabilną z tendencją do poprawy.²⁸ W świetle wojny w Ukrainie i kryzysu energetycznego samorządy zgłaszają potrzebę wsparcia grup zagrożonych ubóstwem energetycznym (badania, ekspertyzy wraz z programami wsparcia).²⁹

Niezwykle istotnym kierunkiem jest deinstytucjonalizacja usług zdrowotnych i społecznych, a jednym z ważnych elementów tego procesu są Centra Usług Społecznych - lokalne

²⁸ Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim. Wielowymiarowa analiza porównawcza opracowana na podstawie metody wzorca rozwoju, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu, stan na 31 grudnia 2020 r., Opole 2021, s. 14.

²⁹ Ubóstwo energetyczne to sytuacja, w której gospodarstwa domowe nie mają dostępu do podstawowych usług energetycznych. W związku z tym, że blisko 34 mln mieszkańców Europy nie było stać na zapewnienie odpowiedniego poziomu ogrzewania w swoich domach w 2018 r., ubóstwo energetyczne stanowi kluczowe wyzwanie dla UE. Por. Plan działania (action plan) nakierowany na wspieranie odnawialnych źródeł energii wśród grup wrażliwych w województwie opolskim, na zlecenie Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska, Opole 2022, s. 12.

podmioty koordynujące usługi społeczne w gminach. Na terenie Aglomeracji Opolskiej funkcjonuje jedno Centrum Usług Społecznych w Gogolinie. Jest to również jedyne Centrum w województwie opolskim, natomiast pozytywne jest to, że kolejne gminy zgłosiły gotowość utworzenia następnych tego typu ośrodków.³⁰ Kolejnym elementem wsparcia usług społecznych są usługi opiekuńcze ze względu na rosnące potrzeby osób starszych i potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Obecnie na terenie Aglomeracji Opolskiej funkcjonuje jedno takie centrum w Walcach (jest to również jedyny taki ośrodek w województwie opolskim).

Samorządy zgłaszają potrzebę zwiększenia liczby mieszkań wspomaganych z koszykiem usług dostosowanych do potrzeb osób i rodzin wymagających pomocy, szczególnie osób starszych i z niepełnosprawnościami (co jest szczególnie istotne w kontekście ograniczania liczby osób kierowanych do jednostek całodobowej opieki, tj. głównie domów pomocy społecznej).

W 2022 r. pomoc na zatrudnienie asystenta osoby niepełnosprawnej otrzymał Powiat Krapkowicki oraz 11 gmin: Zdzeszowice, Ozimek, Komprachcice, Dobrzeń Wielki, Opole, Tułowice, Lewin Brzeski, Turawa, Murów, Prószków, Niemodlin³¹. Oznacza to, że usługi asystenckie są świadczone jedynie na części obszaru Aglomeracji Opolskiej. Pozostałe gminy również zainteresowane są uruchomieniem usługi asystenckiej osoby z niepełnosprawnością wraz z zapewnieniem możliwości wyboru czasu i formy wsparcia, uwzględniającą podmiotowość i potrzeby osoby z niepełnosprawnością. W 2022 r. usługa opieki wytchnieniowej była realizowana w ramach wsparcia zewnętrznego przez 7 gmin Aglomeracji Opolskiej: Komprachcice, Opole, Turawa, Dobrzeń Wielki, Tułowice, Popielów, Lewin Brzeski.³² Pozostałe gminy również zainteresowane są wprowadzeniem tego typu usług. W ramach dotychczasowych działań sąsiedzkimi usługami opiekuńczymi objęto zaledwie kilka miejscowości Aglomeracji Opolskiej.

W 2021 r. w woj. opolskim 3 009 rodzin (6 276 osób w rodzinach) zostało objętych interwencją kryzysową. Na terenie Aglomeracji Opolskiej ośrodki interwencji kryzysowej znajdują się w Opolu i 2 powiatach: opolskim i krapkowickim. Natomiast w części gmin i powiatów są punkty interwencji kryzysowej, choć funkcjonowanie ich odbywa się bez umocowania w ustawie o pomocy społecznej. Od 2012 r., tj. od początku działania systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej zauważalny jest wzrost liczby asystentów rodziny, choć potrzeby w tym zakresie nadal rosną.³³ Od roku 2021 zwiększyła się również liczba rodzin zastępczych oraz rodzinnych domów dziecka, jednak względem 2012 r. odnotowano spadek liczby rodzin

³⁰ Regionalny Plan rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji dla województwa opolskiego na lata 2023-2025, Opole, marzec 2023, s. 8.

³¹ Tamże, s. 10.

³² Tamże, s. 11.

³³ Tamże, s. 19.

zastępczych, a wzrost liczby rodzinnych domów dziecka.³⁴ Rodzinne domy dziecka (od 3 do 8 wychowanków) to obecnie jedna z najbardziej pożądanых i najlepszych form zdeinstytucjonalizowanej pieczy zastępczej.

Na obszarze Aglomeracji Opolskiej obserwuje się zróżnicowaną dostępność świadczeń opieki psychiatrycznej skierowanych do dzieci i młodzieży. Samorządy zgłaszają potrzebę działań wprost ukierunkowanych na odbiorców ostatecznych, w tym wsparcie szkoleniowe i doradztwo dla kadry pedagogicznej i psychologicznej szkół oraz poradni psychologiczno-pedagogicznych pracujących z dziećmi i młodzieżą przejawiającymi problemy/trudności oraz członków ich rodzin. Powinno być połączone ze wsparciem specjalistycznej infrastruktury do realizacji usług społecznych, jak również wsparciem finansowym działań miękkich np. spotkań integracyjnych, warsztatów, szkoleń itd.

Inicjatywy społeczne

Według danych GUS w latach 2013-2020 na terenie Aglomeracji Opolskiej liczba zarejestrowanych podmiotów trzeciego sektora – stowarzyszeń i fundacji oraz spółdzielni w ujęciu całościowym podlegała nieznacznym wahaniom. W 2013 r. zarejestrowanych spółdzielni, fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych było 1 229. W 2018 r. łączna liczba analizowanych podmiotów wyniosła 1 469 (wzrost o 240 organizacji), a w roku 2020 - 1 555 (kolejny wzrost). Jednakże należy zauważyć zmniejszenie się liczby zarejestrowanych spółdzielni porównując rok 2018 i 2020, ubyło ich 32. Odnotowano stosunkowo wysoki wzrost liczby fundacji oraz stowarzyszeń i organizacji społecznych. Warto zauważyć, że potencjał organizacji pozarządowych koncentruje się głównie w rdzeniu miejskim.

W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, średnia liczba funkcjonujących organizacji na terenie województwa opolskiego w 2018 r. wyniosła 36 podmiotów, w analogicznym okresie czasu średnia dla Aglomeracji Opolskiej wyniosła 30 podmiotów. Natomiast w roku 2020 średnia liczba funkcjonujących organizacji na terenie województwa opolskiego wzrosła i wyniosła 40 podmiotów, a dla Aglomeracji Opolskiej 34. Jest to przeciętne wykorzystanie potencjału, a niewielka tendencja zwyżkowa zilustrowana w liczbach bezwzględnych jest korzystnym prognozykiem, choć na tle kraju są to dane nadal niekorzystne. Najwyższy wskaźnik przeliczenia liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców odnotowano w Opolu, Murowie i Turawie, ze zdecydowaną przewagą rdzenia miejskiego.

Analizując poziom aktywności społeczności lokalnych należy uwzględnić działania realizowane w ramach Programu Odnowy Wsi, którego wdrażanie rozpoczęto w województwie opolskim w 1997 roku. Do Programu należy 70% sołectw z terenu gmin Aglomeracji Opolskiej.

³⁴ Piecza zastępcza w województwie opolskim w 2021r., Urząd Statystyczny w Opolu, Opole 2022.

Metoda tworzenia strategii rozwoju opartej na rozpoznaniu zasobów sołectwa i oddolnym mobilizowaniu miejscowych liderów stała się wzorcem do wdrażania programów aktywizujących lokalne społeczności. Mieszkańcy aktywnie uczestniczą w życiu wsi, tworzą lokalne organizacje i stowarzyszenia, dzięki którym pozyskują środki na realizację wielu projektów i inicjatyw oddolnych.³⁵

W ostatnich latach, głównie dzięki aktywizacji za pomocą budżetów obywatelskich, rośnie również rola rad dzielnic i ruchów miejskich. Budżet obywatelski realizowany jest w Opolu, jak również pozostałe miasta np. Krapkowice, Gogolin, Lewin Brzeski, Zdzeszowice uruchamiają z własnego budżetu środki na aktywizację miejskich środowisk lokalnych. Ponadto na terenach wiejskich gmin Aglomeracji Opolskiej inicjatywy oddolne finansowane są z funduszu sołeckiego zgodnie z zapisami ustawy. Znacznym zainteresowaniem cieszyły się również kolejne edycje Marszałkowskiego Budżetu Obywatelskiego oraz Marszałkowskiej Inicjatywy Sołeckiej. Są to środki pieniężne budżetu Województwa Opolskiego przeznaczone na realizację zadań, których celem jest pobudzenie aktywności społecznej.³⁶

Wyzwaniem dla samorządów Aglomeracji Opolskiej jest zapewnienie wysokiej jakości instrumentów partycypacyjnych, wyrażających się w aktywnym udziale mieszkańców w procesach decyzyjnych i kształtowaniu przestrzeni publicznej. Zwraca się uwagę na wykorzystanie różnorodnych narzędzi finansowych i organizacyjnych współpracy samorządu z trzecim sektorem i sferą gospodarki (budowanie współpracy międzysektorowej).

Do problemów w analizowanym obszarze zaliczyć należy lokalne braki w infrastrukturze spędzania wolnego czasu przez mieszkańców – znaczna część gmin województwa należy do najslabiej wyposażonych w tym zakresie w Polsce. Jednocześnie miejscowości, które w ostatnich latach nadrobiły braki w tym zakresie bardzo chętnie wykorzystują dostępną infrastrukturę do organizacji imprez i spotkań tematycznych, których celem jest integracja lokalnej społeczności. Począwszy od 2013 roku wskaźnik uczestników imprez organizowanych w centrach, domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach na 1000 mieszkańców jest niższy, niż średnio w Polsce, jednocześnie został on zahamowany przez pandemię COVID-19.

ZJAWISKA POZYTYWNE	ZJAWISKA PROBLEMOWE
– Na tle innych subregionów województwa opolskiego sytuacja demograficzna jest relatywnie korzystna, a w najlepszej sytuacji	– Starzenie się społeczeństwa; – Nadmierna umieralność;

³⁵ OPOLSKIE – diagnoza regionalna, opracowana na potrzeby Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2030 roku, Opole 2020, s. 64.

³⁶ Zgodnie z <https://budzet.opolskie.pl>.

demograficznej na tle województwa jest miasto Opole i powiat opolski; – Wzrost znaczenia migrantów, zwłaszcza uchodźców z Ukrainy w polityce demograficznej Aglomeracji Opolskiej; – Wysoki i stale rosnący odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym; – Wysoki wskaźnik liczby dzieci przypadających na 100 miejsc w przedszkolach oznaczający stosunkowo dobrą dostępność edukacji przedszkolnej; – Skupienie potencjału edukacyjnego województwa w Aglomeracji Opolskiej, w tym głównie w rdzeniu miejskim; – Wysoki poziom kształcenia wyrażający się wyższymi niż średnia dla województwa i kraju wynikami egzaminów i testów; Realizacja programów i projektów ukierunkowanych na profilaktykę zdrowotną; – Zauważalna jest stabilizacja i poprawa sytuacji w obszarze ubóstwa osób i rodzin w wielu gminach (wskaźniki adekwatne dla Aglomeracji Opolskiej w porównaniu ze wskaźnikami dla kraju i województwa są korzystne); – Koncentracja potencjału organizacji w rdzeniu miejskim (w Opolu); – Sprawdzone mechanizmy i programy finansowe na wsparcie inicjatyw oddolnych.	– Niski współczynnik dzietności, na poziomie niezapewniającym prostej zastępowalności pokoleń; – Zmiana struktury demograficznej (zmniejszenie się liczby mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym, zwiększająca się liczba osób w wieku poprodukcyjnym); – Postępująca suburbanizacja; – Zróżnicowana wewnętrznie dostępność edukacji przedszkolnej; – Niewystarczający poziom kompetencji kluczowych wśród absolwentów wszystkich typów szkół; – Niewystarczający poziom kompetencji transferowalnych u pracowników; – Niedopasowanie programu kształcenia do potrzeb regionalnej gospodarki; – Niedobór nauczycieli i wychowawców, brak motywacji do pracy w zawodzie; – Wykluczenie komunikacyjne uczniów w dostępie do miejsc edukacji i kreatywnego spędzania wolnego czasu; – Skutki pandemii COVID-19: izolacja społeczna dzieci i młodzieży, problemy pedagogiczno-psychologiczne, uzależnienie od Internetu, problemy zdrowotne i ruchowe; – Bardzo niska dostępność do specjalistycznej kadry lekarskiej i medycznej (wskaźniki niższe od średniej krajowej i wojewódzkiej); – Starzenie się społeczeństwa i wzrost zapotrzebowania na usługi społeczne i zdrowotne, przy jednoczesnym wzroście kosztów funkcjonowania opieki zdrowotnej i społecznej; – Spadek liczby porad lekarskich i stomatologicznych, utrudniony dostęp do porad psychiatrycznych. – Niekorzystna na tle kraju średnia liczba funkcjonujących organizacji w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców; – Stosunkowo niska frekwencja wyborcza.
--	---

REKOMENDACJE

- Przeciwdziałanie depopulacji na obszarze Aglomeracji Opolskiej powiązane z polityką regionalną, określoną w *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego Opolskie 2030* poprzez poprawę jakości życia, wzmocnienie atrakcyjności osiedleńczej oraz polepszenie jakości usług publicznych;
- Kontynuacja działań ukierunkowanych na wzmacnianie jakości kształcenia na wszystkich poziomach edukacji;
- Rozwój kompetencji kluczowych i transferowalnych, w tym powiązanych z gospodarką i rynkiem pracy;
- Wsparcie dzieci i młodzieży w rozwijaniu następujących kompetencji: kreatywne myślenie, myślenie krytyczne i rozwiązywanie problemów, komunikowanie się, umiejętności społeczne i wielokulturowe, korzystanie z technologii IT, zarządzanie informacją i rozumienie mediów, elastyczność i zdolność adaptacji do nowych warunków, współpraca w grupie, odpowiedzialność i skuteczność;
- Wsparcie i przygotowanie do funkcjonowania na rynku pracy;
- Wsparcie nauczycieli i wychowawców, wzmocnienie motywacji do pracy w zawodzie;
- Wsparcie edukacji włączającej;

- Przeciwdziałanie skutkom COVID-19 w obszarze edukacji i kształcenia;
- W perspektywie wzrostów kosztów w obszarze zdrowia i usług społecznych konieczne staje się zintensyfikowanie zintegrowanych działań i projektów rozwojowych obejmujących cały obszar Aglomeracji Opolskiej;
- Wyrównywanie dostępu do usług zdrowotnych i społecznych, zwłaszcza w kontekście miasto – wieś;
- Wdrażanie programów zdrowotnych i społecznych oraz monitorowanie ich efektów;
- Zapobieganie wykluczeniu komunikacyjnemu w zakresie dostępności do usług zdrowotnych i społecznych;
- Deinstytucjonalizacja usług społecznych, prowadzenie działań rekomendowanych przez Regionalny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opolu np.: Centra Usług Społecznych, usługi opiekuńcze i sąsiedzkie, opieka wychnieniowa, asystent osoby z niepełnosprawnością, interwencja kryzysowa, piecza zastępcza, profilaktyka zachowań społecznych dzieci i młodzieży, rehabilitacja społeczna i zawodowa osób z niepełnosprawnościami;
- Zapewnienie wysokiej jakości narzędzi partycypacyjnych, wyrażających się w aktywnym udziale mieszkańców w procesach decyzyjnych i kształtowaniu przestrzeni publicznej;
- Partnerska realizacja projektów ponadlokalnych z różnorodnych źródeł finansowych, w celu wspierania inicjatyw oddolnych służących wzmocnieniu dialogu społecznego i międzysektorowego.

4.2 Gospodarka – wnioski z diagnozy i rekomendacje

Gospodarka

Potencjał gospodarczy Aglomeracji Opolskiej w porównaniu ze wskaźnikami wojewódzkimi kształtuje się na ponadprzeciętnym poziomie. Gospodarka na obszarze Aglomeracji Opolskiej posiada silnie zróżnicowaną strukturę (silne ośrodki branż przemysłu: chemicznego, maszynowego, metalowego, budowlanego, drzewno-papierniczego, rolno-spożywczego, paliwowo-energetycznego, usługowego), co bez wątpienia jest korzystne w kontekście dynamicznie zmieniających się uwarunkowań makroekonomicznych.

Szczególną rolę w rozwoju gospodarczym odgrywa miasto Opole, jako silny ośrodek koncentracji dostępu do miejsc pracy, usług, działalności gospodarczej oraz lokowania inwestycji o znaczeniu regionalnym. Wskazuje na to charakterystyka potencjału podmiotów i wskaźników gospodarczych, jak również analiza międzygminnych przepływów pracowniczych.

W 2020 r. w rejestrze Regon na terenie Aglomeracji Opolskiej zarejestrowanych było 41,3 tys. podmiotów gospodarki narodowej, co stanowiło 39,1% podmiotów w województwie. W porównaniu z 2015 r. jak również 2010 r. liczba podmiotów gospodarki narodowej wzrosła odpowiednio: o 5,3% i o 8,2% (w województwie o 5,2% i o 6,6%). W przeliczeniu na 1000 ludności w wieku produkcyjnym liczba podmiotów gospodarki narodowej wynosiła 205 i była wyższa o 27 niż w województwie. Wskaźnik przedsiębiorczości mieścił się w przedziale od 104 w gminie Strzeleczy do 300 w mieście Opolu.

W zbiorowości podmiotów gospodarki narodowej przeważały osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (70,6% podmiotów ogółem) i udział ten był niższy niż w województwie (71,8%). Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą zwiększyła się zarówno wobec 2015 r. jak i 2010 r. (odpowiednio: o 6,3% i o 3,9%). W strukturze podmiotów, podobnie jak w województwie opolskim, dominowały jednostki z przewidywaną liczbą pracujących do 9 osób, stanowiące 96,2% podmiotów ogółem (w województwie 96,3%). Odnotowano spadek liczby podmiotów nowo zarejestrowanych w porównaniu zarówno z 2015 r. jak i 2010 r. (odpowiednio: o 10,3% i o 26,7%). Jednostki te stanowiły 5,6% ogólnej liczby podmiotów wpisanych do rejestru Regon (w województwie 5,7%).

Sfera usług sektora B+R koncentruje się głównie w Opolu. Obszar cechuje również wysoki poziom atrakcyjności inwestycyjnej oraz proinwestycyjne działania samorządów.

Tabela 6. Najważniejsze dane statystyczne związane z gospodarką Aglomeracji Opolskiej

	2010	2015	2019	2020
PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWE ^{jab} W REJESTRZE REGON	38193	39254	40302	41331
W TYM:				
OSOBY FIZYCZNE PROWADZĄCE DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZĄ	28071	27455	28417	29172
SPÓŁKI HANDLOWE	2970	3801	3862	4042
SPÓŁKI CYWILNE	2685	2741	2777	2788
FUNDACJE, STOWARZYSZENIA I ORGANIZACJE SPOŁECZNE	998	1274	1442	1498
DOCHODY BUDŻETÓW GMIN I MIASTA NA PRAWACH POWIATU W MLN ZŁ	1122,2	1324,0	2083,1	2327,2
W TYM DOCHODY WŁASNE	607,9	807,5	1048,6	1216,2
WYDATKI BUDŻETÓW GMIN I MIASTA NA PRAWACH POWIATU W MLN ZŁ	1231,3	1297,9	2118,4	2247,6
W TYM WYDATKI INWESTYCYJNE	272,1	139,0	390,8	372,0

Źródło: Aglomeracja Opolska w 2020 r., Urząd Statystyczny w Opolu, Opole 2021

W 2020 r. dochody budżetów gmin i miasta na prawach powiatu w Aglomeracji Opolskiej wzrosły o 75,8% w porównaniu z 2015 r. W przeliczeniu na 1 mieszkańca Aglomeracji dochody te ukształtowały się na poziomie 6974 zł i mieściły się w przedziale od 4274 zł w gminie Zdzeszowice do 10051 zł w m. Opolu. Głównym źródłem dochodów były dochody własne, które stanowiły 52,3% dochodów ogółem. Najwyższy udział dochodów własnych w dochodach ogółem, tj. 64,6% odnotowano w gminie Gogolin, natomiast najniższy – 36,7% w gminie Izbicko. W porównaniu z 2015 r. odnotowano wzrost wydatków budżetów gmin i miasta na prawach powiatu Aglomeracji Opolskiej – o 73,2%. Na 1 mieszkańca Aglomeracji wydatki te wynosiły

6735 zł. Największą wartość wydatków, tj. 9779 zł poniesiono w Opolu, natomiast najmniejszą – 4126 zł w gminie Tarnów Opolski. W 2020 r. wydatki bieżące stanowiły 82,1%, a wydatki majątkowe 17,9% wydatków ogółem. Większość, tj. 92,5% wydatków majątkowych, miała charakter inwestycyjny. Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem kształtował się od 3,4% gminie Tarnów Opolski do 21,3% w m. Opolu. Według działów klasyfikacji budżetowej najwięcej wydatków, tj. 28,7% wydatków ogółem, poniesiono na oświatę i wychowanie. Kryzys energetyczny spowodowany wzrostem cen energii i paliw zagroził stabilności zarówno podmiotów gospodarczych, jak i finansów publicznych samorządów. Niesie to za sobą wiele konsekwencji np. wyższe koszty realizacji zadań, ograniczenie inwestycji, trudności z pozyskaniem wkładu własnego.

Rynek pracy

Sytuacja na rynku pracy na terenie Aglomeracji Opolskiej jest pochodną przeanalizowanych wcześniej procesów demograficznych oraz sytuacji gospodarczej. Stopień bezrobocia rejestrowego wskazuje znaczne dysproporcje w poszczególnych gminach. Niemniej kluczowym czynnikiem jest niska jakość miejsc pracy głównie w wymiarze płacowym oraz odpływ kadry specjalistycznej. Zauważalny jest nadal niedostateczny poziom przedsiębiorczości mieszkańców oraz niedostosowanie ich kompetencji do potrzeb rynku pracy. Obserwuje się również zjawisko ogólnego braku rąk do pracy, w szczególności osób z pożądanymi kwalifikacjami.

Najsilniejszym ośrodkiem gospodarczym Aglomeracji Opolskiej jest Opole. Miasto oddziałuje na tempo i dynamikę rozwoju nie tylko Aglomeracji, ale i całego regionu. Tu zlokalizowana jest większość podmiotów gospodarczych Aglomeracji Opolskiej (53,5%) oraz ulokowani są najwięksi pracodawcy i najchętniej inwestują przedsiębiorcy. Dane statystyczne pokazują, że w przeciągu ostatnich pięciu lat liczba podmiotów na terenie Opola zwiększyła się. W pozostałych ośrodkach miejskich (miasta: Lewin Brzeski, Niemodlin, Krapkowice, Gogolin, Zdzeszowice, Ozimek, Tułowice, Prószków) zlokalizowanych jest łącznie 9 314 podmiotów gospodarczych (co stanowi 22,53% wszystkich podmiotów Aglomeracji). Dla zrównoważonego rozwoju Aglomeracji istotne znaczenie mają również jej mniejsze ośrodki miejskie.

W 2020 r. na terenie Aglomeracji Opolskiej pracowało 94,0 tys. osób, co stanowiło 44,0% ogólnej liczby pracujących w województwie. W porównaniu z 2015 r. liczba pracujących wzrosła odpowiednio: o 3,0%. Na 1000 ludności w wieku produkcyjnym przypadało 466 pracujących,

tj. o 106 więcej niż w województwie. Wskaźnik ten kształtował się od 110 w gminie Izbicko do 778 w m. Opolu. Najwięcej pracujących mężczyzn, tj. 69,4% pracujących ogółem, odnotowano w gminie Zdieszowice, natomiast kobiet – w gminie Izbicko (61,7%). Prawie połowa osób pracowała w następujących sekcjach działalności gospodarczej: przetwórstwo przemysłowe (24,2%), handel, naprawa pojazdów samochodowych (11,8%) oraz edukacja (11,7%).

W Aglomeracji Opolskiej liczba zarejestrowanych bezrobotnych w 2020 r. zmniejszyła się o 27,7% wobec 2015 r. Osoby bezrobotne stanowiły 30,4% bezrobotnych ogółem w województwie. Wśród bezrobotnych przeważały kobiety, a ich udział wzrósł do 54,9% w 2020 r. Na 1000 ludności w wieku produkcyjnym przypadało 38 bezrobotnych, tj. o 4 mniej niż w województwie. W układzie przestrzennym rozpiętość wskaźnika wynosiła od 25 w gminie Prószków do 47 w gminie Niemodlin. Wśród bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy, długotrwale bezrobotni stanowili 45,8% bezrobotnych ogółem, bezrobotni powyżej 50 roku życia 28,8%, a osoby zarejestrowane jako bezrobotne do 25 roku życia 11,0% (w województwie odpowiednio: 49,0%, 29,3% i 11,4%). Najmniej, tj. 36,2% osób długotrwale bezrobotnych odnotowano w gminie Tułowice, a najwięcej – 59,0% w gminie Strzeleczki.

Również wojna w Ukrainie odegrała wpływ na sferę gospodarki i rynku pracy. Spowodowała napływ osób emigrujących z terenów objętych wojną, które szukają zatrudnienia, jak również możliwości przekwalifikowania i wykonywania nowego zawodu. W Aglomeracji Opolskiej pojawia się zapotrzebowanie na nowe umiejętności, które pracownicy niekoniecznie już zdążyli nabyć, potrzebne są nowe kompetencje i promocja kultury uczenia się przez całe życie. Przedsiębiorcy zgłaszają trudności w pozyskaniu kadry z pożądanymi kwalifikacjami, aż 81% badanych deklaruje, że pozyskanie odpowiednich talentów i specjalistów stanowi dla nich wyzwanie.³⁷

ZJAWISKA POZYTYWNE		ZJAWISKA PROBLEMOWE	
– Niski poziom bezrobocia; – Wysoki poziom atrakcyjności inwestycyjnej; – Atrakcyjność i dostępność terenów inwestycyjnych.		– Niedobór wykwalifikowanej kadry szczególnie w usługach specjalistycznych, profesjonalnych i technicznych; – Niewystarczający poziom innowacyjności usług i rozwoju sektora B+R oraz znacznej dysproporcji terytorialnej.	
REKOMENDACJE			
– Zwiększenie poziomu przedsiębiorczości; – Prowadzenie polityki integracji w odniesieniu do obcokrajowców pracujących na terenie Aglomeracji Opolskiej; – Dostosowanie edukacji i kształcenia do rynku pracy, współpracy sektora edukacji z przedsiębiorcami i samorządami w zakresie podnoszenia poziomu kompetencji i kwalifikacji (budowanie potencjału kadr).			

³⁷ Niedobór talentów – raport 2021, wyniki dla Polski, Badania ManpowerGroup, https://www.manpowergroup.pl/wp-content/uploads/2021/07/MPG_2021_Niedob%C3%B3r-talent%C3%B3w-2021_-infografika-PL.pdf

4.3 Przestrzeń – wnioski z diagnozy i rekomendacje

Mobilność, dostępność transportowa i komunikacja

Uwzględniając zrównoważoną mobilność, jako jeden z najważniejszych czynników wzmacniania powiązań funkcjonalnych na obszarze Aglomeracji Opolskiej, opracowany został *Plan zrównoważonej mobilności miejskiej Aglomeracji Opolskiej* (zwany dalej *Plan mobilności*). Przyjęty został uchwałą Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska z dnia 28 sierpnia 2023 r., jest strategią długoterminową, nastawioną na zapewnienie dobrego dostępu do celów podróży i usług, zawierającą również szczegółowy plan wdrożenia i monitorowania postępów.³⁸ *Plan mobilności*, jak również analizy i badania³⁹ opracowane w trakcie jego przygotowania⁴⁰ zawierają szczegółową diagnozę i wskazują na szereg problemów i wyzwań w obszarze mobilności, transportu i komunikacji na obszarze Aglomeracji Opolskiej.

Aglomeracja Opolska jest zróżnicowanym obszarem monocentrycznym z dominującą funkcją społeczno-gospodarczą Opola. Wyniki przeprowadzonych w roku 2021 badań dotyczących zachowań komunikacyjnych mieszkańców Aglomeracji Opolskiej potwierdzają metropolitalny charakter Opola, który oddziałuje na sąsiednie gminy. Wraz z rosnącą odległością od Opola zmniejsza się liczba podróży obligatoryjnych do miasta rdzennego. Trzy największe miasta Aglomeracji Opolskiej po Opolu: Krapkowice, Zdzeszowice, Ozimek pełnią rolę komunikacyjnych centrów lokalnych.

W Aglomeracji Opolskiej zaznacza się wysoka atrakcyjność samochodu osobowego względem oferty publicznego transportu zbiorowego, która wykazuje zróżnicowany poziom oferty w przekroju gmin (z silnym deficytem w miejscowościach położonych poza głównymi korytarzami komunikacyjnymi). Dochodzi do tego niezadowalające wykorzystanie potencjału linii kolejowych dla potrzeb pasażerskiego transportu wewnątrz Aglomeracji Opolskiej (pomimo przeprowadzonych projektów rewitalizacji niektórych linii kolejowych) oraz niewystarczający poziom integracji sieci rowerowej z innymi podsystemami transportu.

W aspekcie transportu samochodowego zasadniczym problemem jest już sama, wyższa niż średnia dla kraju, liczba samochodów osobowych na 1 000 mieszkańców na obszarze

³⁸ Plan zrównoważonej mobilności miejskiej Aglomeracji Opolskiej, przyjęty uchwałą Walnego Zebrania nr W/8/2023 z dnia 28 sierpnia 2023 r.

³⁹ Diagnoza stanu istniejącego i sytuacji w zakresie mobilności w Aglomeracji Opolskiej, Opole 2022; Wyniki badań przemieszczania się mieszkańców po Aglomeracji Opolskiej, Opole 2022; Jak przemieszczać się po Aglomeracji Opolskiej; Raport z przeprowadzonych działań informacyjno-promocyjnych w ramach opracowania Planu zrównoważonej mobilności miejskiej Aglomeracji Opolskiej, Opole 2022.

⁴⁰ Plan integracji publicznego transportu zbiorowego na obszarze Aglomeracji Opolskiej, Opole 2019.

Aglomeracji Opolskiej, co potwierdza nazbyt wysoki ich udział w podróżach. Wynikiem tak dużej liczby samochodów osobowych są także bardzo wysokie wartości natężenia ruchu na drogach krajowych i wojewódzkich, zwłaszcza w Opolu. Przyczynia się to szczególnie do nadmiernego obciążenia układu drogowego i wzrostu zapotrzebowania na miejsca do parkowania. W związku z postępującą suburbanizacją występuje także silna presja na finansowanie z budżetów lokalnych budowy nowych dróg w celu obsługi powstających osiedli.

Organizacja transportu zbiorowego w Aglomeracji Opolskiej prowadzona jest przez kilku organizatorów publicznego transportu zbiorowego. Brak jest natomiast jednego organizatora publicznego transportu zbiorowego dla obszaru całej Aglomeracji Opolskiej, który organizowałby transport zintegrowany zarówno funkcjonalnie, jak i taryfowo. Należy zwrócić również uwagę na wysokie koszty organizacji publicznego transportu. Dochodzi do tego skomplikowany prawnie i organizacyjnie proces integracji transportu zbiorowego w obszarze funkcjonalnym, a także konkurencja operatorów prywatnych działających na rynku komercyjnym.

W ostatnich latach na obszarze Aglomeracji Opolskiej zrealizowano liczne inwestycje (w tym w ramach instrumentu ZIT) związane z rozwojem infrastruktury drogowej i pieszo-rowerowej. Powstały nowe odcinki ścieżek rowerowych w postaci dróg dla rowerów oraz ciągów pieszo-rowerowych. Długość dróg dla rowerów zgodnie z danymi z 2021 roku dla Aglomeracji Opolskiej wynosi 203,9 km (w tym 103,9 km w Opolu). W czterech gminach nie ma jeszcze dróg dla rowerów. Nadal jednak funkcjonujące trasy rowerowe charakteryzują się brakiem ciągłości. Występujące luki w ich przebiegach powodują konieczność poruszania się pomiędzy istniejącymi odcinkami po jezdni na zasadach ogólnych, co z kolei mocno obniża poczucie komfortu i bezpieczeństwa rowerzysty. Zauważalny jest niewystarczający poziom integracji sieci rowerowej z innymi podsystemami transportu wyrażający się zbyt małą liczbą przystanków typu bike & ride (m.in. Komprachcice). Występuje brak ścieżek rowerowych i chodników w ciągu dróg powiatowych i wojewódzkich (m.in. gmina Dąbrowa). Występuje niedobór zadaszonych miejsc parkingowych dla rowerów przy budynkach użyteczności publicznej, atrakcjach turystycznych, zakładach pracy. Większego znaczenia dla mieszkańców nabierają kwestie nie tylko inwestycyjne, ale istotne dla kształtowania wysokiego poziomu życia (np. jakość przestrzeni, zieleń, szeroko rozumiane bezpieczeństwo, jakość powietrza).

Sukcesywnie (choć dosyć wolno) planowane i realizowane są kolejne ścieżki rowerowe oraz likwidowane są luki w ich istniejących przebiegach, co daje podstawę do planowania oraz realizowania i rozwoju aglomeracyjnego systemu infrastruktury rowerowej na obszarze Aglomeracji Opolskiej, skierowanego szczególnie do osób nieposiadających własnego samochodu lub jego zastępowanie (co w perspektywie ochrony powietrza i wysokich cen paliw staje się kluczowe). Transport rowerowy wraz z ruchem pieszym i transportem publicznym mogą stać

się głównymi formami przemieszczania się po Aglomeracji Opolskiej, jednak wymaga to odpowiednich warunków do sprawnego, szybkiego, komfortowego i bezpiecznego poruszania się. Zapewnić to może odpowiednia infrastruktura (m.in. trasy rowerowe bez luk w przebiegach, parkingi B&R, P&R) oraz działania edukacyjne i promocja alternatywnych form transportu.

Problemem w funkcjonalnym i bezpiecznym przemieszczaniu się pieszo jest brak ciągłości chodników, a także niska jakość infrastruktury, ze szczególnym brakiem uwzględniania potrzeb osób z niepełnosprawnościami motorycznymi oraz sensorycznymi. W wielu wypadkach występuje niedostateczne lub nieprawidłowe oznakowanie i oświetlenie/doświetlenie przejść dla pieszych, jak również dróg rowerowych i chodników.

Niedostateczny stan infrastruktury drogowej, pomimo licznych inwestycji, szczególnie na terenach niezurbanizowanych, pogarsza zarówno komfort przemieszczania się, jak i stan bezpieczeństwa dla wszystkich uczestników ruchu drogowego. Stąd też istotna jest wyraźna poprawa stanu technicznego dróg, szczególnie na obszarach gmin. Brak faktycznego priorytetu dla autobusów komunikacji miejskiej w Opolu oraz zbyt mała liczba przepraw przez Odrę i Kanał Ulgi w rdzeniu miejskim wpływa na obniżenie atrakcyjności oferty przewozowej i zachęca do korzystania z samochodu osobowego w mieście.

Gminy i powiaty podejmują wspólnie działania na rzecz ograniczenia negatywnych skutków rozwoju motoryzacji indywidualnej. W ostatnich latach zrealizowano pięć znaczących, partnerskich zadań inwestycyjnych dotyczących zarówno budowy dróg przeznaczonych dla rowerów, budowy parkingów P+R, B+R, centrów przesiadkowych jak i budowy i przebudowy infrastruktury transportu publicznego w celu ograniczenia ruchu drogowego w centrach miast. Łącznie w realizacji projektów prowadzonych w formule partnerskiej w ramach strategii niskoemisyjnych udział wzięło szesnaście gmin oraz Powiat Opolski, który pełnił funkcję lidera w dwóch zadaniach.

Obecnie funkcjonuje sześć zintegrowanych węzłów przesiadkowych: w Opolu przy stacji kolejowej Opole Zachodnie, przystanku kolejowym Opole Wschodnie oraz przy stacji Opole Główne, w Lewinie Brzeskim przy dworcu kolejowym Lewin Brzeski, w Gogolinie przy dworcu kolejowym Gogolin i w Tułowicach przy przystanku kolejowym Tułowice. Pozostałe centra przesiadkowe są nadal w fazie planowanych projektów. Brak węzłów przesiadkowych w istotnych lokalizacjach przekłada się na niski poziom integracji różnych podsystemów transportu zbiorowego i indywidualnego. Na terenie Aglomeracji Opolskiej występuje zróżnicowany poziom oferty publicznego transportu zbiorowego, wykazujący wysoką asymetrię w obsłudze poszczególnych gmin, z silnym deficytem w miejscowościach położonych poza

głównymi korytarzami komunikacyjnymi (np. na Opole przypadało 75% wszystkich kursów komunikacji autobusowej w Aglomeracji Opolskiej w dzień roboczy). Widoczne jest silne zróżnicowanie oferty przewozowej pomiędzy dniem roboczym a weekendem (np. brak połączeń w weekend w gminach Lewin Brzeski, Niemodlin, Zdzeszowice, Tułowice i Walce). Niska jakość oferty przewozowej występuje pomiędzy niektórymi gminami a Opolem (np. Murów, Popielów). Nadal istnieją w Aglomeracji Opolskiej obszary wykluczone komunikacyjnie.

Istotnym problemem na obszarze Aglomeracji Opolskiej jest utrzymująca się wysoka liczba zdarzeń drogowych oraz liczba rannych i ofiar śmiertelnych. Strefy uspokojonego ruchu Tempo-30 funkcjonują wyłącznie w Opolu. Występują także konflikty interesów mieszkańców i kierowców, m.in. dotyczące braku akceptacji społeczeństwa dla wprowadzanych ograniczeń dla samochodów.

Samorządy wskazują również na konieczność zakupu nowoczesnego, niskoemisyjnego i zeroemisyjnego taboru autobusowego, w celu poprawy jakości powietrza oraz zwiększenia komfortu i bezpieczeństwa podróżujących. Wskazują również na działania komplementarne, tj. integracja taryfowa, informacja pasażerska, ITS, priorytetyzacja transportu zbiorowego, ułatwienie podróży multimodalnych, ograniczenie ruchu samochodowego w centrum miast, usprawnienie komunikacji zbiorowej pod względem dostępności i niezawodności.

Poprawa dostępności komunikacyjnej i rozwój mobilności było jednym z najważniejszych wyzwań zgłaszanych podczas prac warsztatowych i konsultacji społecznych.

Zagrożenia klimatyczne

Obszar Aglomeracji Opolskiej ze względu na położenie w dolinie Odry oraz jej dopływów jest w sposób istotny narażony na niebezpieczeństwo powodzi. Oprócz zagrożenia powodziowego, istotnym problemem są podtopienia, które przynoszą straty materialne. Ponadto na terenach rolnych i leśnych występuje w stopniu ekstremalnym lub silnym zagrożenie suszą rolniczą (gminy: Lewin Brzeski, Niemodlin, Dąbrowa, Opole, Popielów, Dobrzeń Wielki, Komprachcice, Prószków, Strzeleczy, Walce, Zdzeszowice, Gogolin, Chrzastowice). Ekspertyzy przeprowadzone na zlecenie Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska wskazują na wzrost w ostatnim dziesięcioleciu występowania również ekstremalnych zjawisk pogodowych (np. deszcze nawalne, gradobicia, wichury, tornada).⁴¹

⁴¹ Patrz: Program poprawy funkcjonowania systemu przeciwdziałania i ograniczania skutków występowania zjawisk ekstremalnych na obszarze Aglomeracji Opolskiej, Aktualizacja na lata 2021–2027, Opole 2021, por. Ekspertyza z zakresu urządzeń przeciwpowodziowych oraz działań prowadzonych w czasie powodzi, zasobów wodnych w postaci rzek i zbiorników wód powierzchniowych oraz innej infrastruktury wodnej zlokalizowanej na obszarze Aglomeracji Opolskiej, Opole 2019.

W ramach partnerstwa Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska gminy i powiaty wypracowały, a następnie podpisały w 2016 roku: *Porozumienie w sprawie ustalenia zasad wykorzystania sił i środków oraz zasobów materiałowych i sprzętowych w sytuacji wystąpienia nadzwyczajnych zagrożeń na terenie Aglomeracji Opolskiej oraz zasad działania na rzecz realizacji Programu poprawy funkcjonowania systemu przeciwdziałania i ograniczania skutków występowania zjawisk ekstremalnych na obszarze Aglomeracji Opolskiej*⁴², które zakłada współpracę w zakresie poprawy bezpieczeństwa mieszkańców z terenu Aglomeracji Opolskiej w przypadku wystąpienia nadzwyczajnych zagrożeń środowiskowych i cywilizacyjnych. Porozumienie wskazuje na solidarną pomoc wszystkich Partnerów w sytuacji wystąpienia zagrożenia, poprawę systemu zarządzania sytuacją podczas zdarzeń ekstremalnych, udoskonalenie systemu alarmowania i ostrzegania ludności, poprawę wyposażenia materiałowego i sprzętowego oraz infrastruktury wykorzystywanej podczas zdarzeń nadzwyczajnych, wymianę informacji podczas sytuacji kryzysowej, edukację mieszkańców w zakresie prawidłowego zachowania się na wypadek nadzwyczajnych zagrożeń.

Ochrona wody

Infrastruktura techniczna i jej cechy (struktura, lokalizacja, jakość) mają duże znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego Aglomeracji Opolskiej, ale również dla aspektów ochrony środowiska i bioróżnorodności. Infrastruktura sieciowa w Aglomeracji Opolskiej rozwinięta jest w stopniu zadowalającym, jednak nadal zauważalne są dysproporcje w poszczególnych gminach.

Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w 2021 roku na obszarze Aglomeracji Opolskiej wynosiła 2 294,5 km, co stanowiło 42,4% długości sieci kanalizacyjnej w woj. opolskim. W roku 2020 z sieci kanalizacyjnej korzystało średnio 73,8% mieszkańców Aglomeracji (średnia dla województwa – 73,9%). Największą ilość osadów ściekowych wytworzono w mieście Opolu – 56,56% oraz w gminie Krapkowice – 14,32%. Na 1 mieszkańca Aglomeracji najmniejszą ilość ścieków odnotowano w gminie Strzeleczy (11,7 m³), natomiast największą w gminie Tarnów Opolski (331,2 m³). Mimo dużego poziomu skanalizowania większości gmin, część mieszkańców korzysta ze zbiorników bezodpływowych.

Tabela 7. Infrastruktura podstawowa w Aglomeracji Opolskiej

	2010	2015	2019	2020
SIEĆ ROZDZIELCZA WODOCIĄGOWA W KM	2161,1	2221,4	2393,8	2386,9

⁴² Nazwa robocza Porozumienia to: „Solidarni w obliczu zagrożeń”.

SIEĆ ROZDZIELCZA KANALIZACYJNA W KM	1165,9	2007,7	2200,4	2245,3
ZUŻYCIE WODY Z WODOCIĄGÓW W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH W DAM³	10215,4	10759,3	11257,4	11472,7

Źródło: Aglomeracja Opolska w 2020 r., Urząd Statystyczny w Opolu, Opole 2021

Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska w Aglomeracji Opolskiej stanowiły 60,6% nakładów ogółem w województwie. Były one wyższe o 56,2% niż w 2015 r. i o 38,9% wobec 2010 roku. W przeliczeniu na 1 mieszkańca Aglomeracji ukształtowały się na poziomie 530 zł (298 zł w województwie opolskim).

Biorąc pod uwagę inwestycje w sieci kanalizacyjne konieczne jest uwzględnienie zapisów VI aktualizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych⁴³. Aglomeracja Ozimek o nr PLOP13, w której znajduje się gmina Ozimek oraz Aglomeracja Opolska o nr PLOP001, w której skład wchodzi gminy: Opole, Chrzastowice, Dąbrowa, Komprachcice oraz część gmin: Łubniane, Prószków i Tarnów Opolski zgodnie z danymi przedstawionymi w VI aktualizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych, nie spełniają obecnie I oraz II warunku Dyrektywy Ściekowej⁴⁴ (procent skanalizowania aglomeracji jest obecnie niższy niż wymagane 98% oraz zbyt mała wydajność oczyszczalni ścieków). Aglomeracja Popielów – Karłowice o nr PLOP031, w której znajduje się gmina Popielów, zgodnie z danymi w VI aktualizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych, nie spełniają obecnie II warunku Dyrektywy Ściekowej (zbyt mała wydajność oczyszczalni ścieków). Do 2027 r. aglomeracje powinny spełniać wszystkie warunki Dyrektywy. Niespełnienie warunków będzie skutkowało nałożeniem kar finansowych. Uporządkowanie gospodarki ściekowej w powiązaniu z Dyrektywą Ściekową poprzez inwestycje w infrastrukturę kanalizacyjną konieczne jest również w gminach Lewin Brzeski, Niemodlin, Murów, Strzeleczy i Tułowice (modernizacja oczyszczalni ścieków).

Obszar Aglomeracji Opolskiej stanowi część województwa opolskiego o najwyższym zużyciu wody. W 2021 r. zużycie wody na terenie gmin Aglomeracji wynosiło 56 655,2 dam³, co stanowiło 45,03% całkowitego zużycia wody w województwie opolskim. Największe zużycie wody odnotowano w mieście Opolu – 59,34%. W 2020 r. z wodociągu korzystało średnio 97,8% mieszkańców Aglomeracji (w województwie opolskim 97,0%). Problemem jest jednak znaczne zużycie sieci wodociągowej, która często wybudowana została w połowie lat dziewięćdziesiątych minionego wieku.

⁴³<https://www.gov.pl/web/infrastruktura/vi-aktualizacja-krajowego-programu-oczyszczania-sciekow-komunalnych>.

⁴⁴ Dyrektywa Rady 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 r. dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych (tzw. dyrektywa ściekowa).

Ochrona powietrza

*Program ochrony powietrza dla województwa opolskiego*⁴⁵ wskazuje, że na obszarze Aglomeracji Opolskiej występują zanieczyszczenia o najwyższym stopniu w Polsce, zwłaszcza związane z przekroczeniem średniodobowego poziomu dopuszczalnego dla pyłu zawieszonego PM₁₀ oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu. Spowodowane jest to przede wszystkim spalaniem paliw w sektorze bytowo-gospodarczym, a zwłaszcza paliw stałych w niskich temperaturach w indywidualnych, niskosprawnych kotłach grzewczych, spalaniem odpadów w instalacjach do tego nieprzeznaczonych, zwiększonym transportem samochodowym i przemysłem. Nośnikiem benzo(a)pirenu w powietrzu jest pył zawieszony, dlatego jego szkodliwe oddziaływanie jest ściśle związane z oddziaływaniem pyłu oraz jego specyficznymi właściwościami fizycznymi i chemicznymi. Stan jakości powietrza na obszarze Aglomeracji Opolskiej został scharakteryzowany w *Rocznej ocenie jakości powietrza w województwie opolskim* wykonanej przez GIOŚ, Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Opolu za 2021 rok.⁴⁶ Zgodnie z obowiązującym podziałem Polski na strefy oceny jakości powietrza, obszar Aglomeracji Opolskiej położony jest na terenie dwóch stref oceny jakości powietrza: miasta Opola oraz strefy opolskiej - 20 pozostałych gmin.

Struktura sposobów zaopatrzenia w ciepło gospodarstw domowych na terenie Aglomeracji Opolskiej jest niekorzystna ze względu na dominującą rolę paliw stałych – węgla kamiennego. Poziom zróżnicowania emisji CO₂ z gospodarstw domowych związany jest z zagęszczeniem obszarów zabudowy, ich wielkością, udziałem mieszkań (budynków) ogrzewanych indywidualnie w ogólnej liczbie mieszkań (budynków), a także z rodzajem paliwa wykorzystywanego do ogrzewania oraz techniką spalania. Przeważającym źródłem ogrzewania na obszarze Aglomeracji Opolskiej są indywidualne piece C.O. ogrzewane węglem kamiennym. W związku z powyższym, zasadnym jest kontynuowanie działań mających na celu wsparcie sektora mieszkalnictwa w zakresie modernizacji/wymiany źródła ogrzewania na nowoczesne i niskoemisyjne źródła ciepła.

W ostatnich latach przygotowano szereg programów wsparcia dla mieszkańców w zakresie wymiany źródeł ciepła. W ramach instrumentu ZIT w latach 2015–2020 dla obszaru Aglomeracji Opolskiej przeprowadzono szereg inwestycji mających na celu ograniczenie niskiej emisji, w tym termomodernizacyjnych, poprawiających efektywność energetyczną budynków. Samorządy wskazują, że działania te powinny być kontynuowane.

⁴⁵ Program ochrony powietrza dla województwa opolskiego, Załącznik do uchwały nr XX/193/2020 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 lipca 2020 r, Opole 2020.

⁴⁶ źródło: <https://powietrze.gios.gov.pl/pjp/rwms/publications/card/1685>.

Poprawa jakości powietrza powiązana jest również z rozwijaniem ekologicznych, przyjaznych środowisku form transportu, w tym elektromobilności. Wyzwaniem jest polepszenie systemu publicznego transportu zbiorowego bazującego na taborze odpowiadającym wymogom współczesnych norm ekologicznych i poprawiającego klimat akustyczny.

Odpady

Dane statystyczne z roku 2020 adekwatne dla obszaru Aglomeracji Opolskiej wskazują, że obniżyła się o 17,5% ilość odpadów wytworzonych (bez komunalnych) w relacji do 2015 r., natomiast wzrosła o 54,4% w odniesieniu do 2010 r. Odpady te stanowiły 62,5% odpadów wytworzonych ogółem w województwie. Gminy takie jak: m. Opole, Tarnów Opolski oraz Lewin Brzeski skupiały 92,1% wszystkich odpadów wytworzonych (bez komunalnych) na terenie Aglomeracji. W ostatnich latach nastąpiła poprawa w zakresie organizacji i wyposażenia Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych. Inwestycje tego typu, głównie przy udziale środków z RPO WO 2014–2020 zrealizowano np. w gminach: Dąbrowa, Tarnów Opolski, Tułowice, Izbicko, Walce.

Jednocześnie nastąpił wzrost cen związanych z zagospodarowaniem wysegregowanych frakcji odpadów. W związku z tym samorządy zgłaszają potrzebę wprowadzenia aglomeracyjnego systemu zarządzania odpadami, połączonego ze wsparciem infrastruktury, zwłaszcza instalacji do odzysku, przetwarzania i unieszkodliwiania odpadów oraz z edukacją mieszkańców, w tym nauki prawidłowej segregacji, propagowaniem postaw less/zero waste (budowa gospodarki o obiegu zamkniętym). Rekomendują wprowadzenie ponadlokalnego systemu ukierunkowanego na zapobieganie powstawaniu odpadów, osiągnięcie wymaganego poziomu recyklingu, zwiększenie udziału odpadów poddawanych procesom odzysku, ograniczenie ilości składowanych odpadów na składowiskach odpadów, zwiększenie świadomości społeczeństwa na temat właściwego gospodarowania odpadami, zwiększanie udziału w bilansie energetycznym energii uzyskiwanej ze źródeł odnawialnych.⁴⁷ Uzupełnione to powinno być prowadzeniem kampanii informacyjno-promocyjnych dotyczących racjonalnej gospodarki odpadami.

Przyroda i bioróżnorodność

Agglomeracja Opolska jest obszarem o bogatych zasobach naturalnych, z których najważniejsze to: wysoki wskaźnik lesistości, znaczny udział obszarów przyrodniczych objętych ochroną, bogate zasoby wód podziemnych. Jednocześnie jest terenem zróżnicowanym

⁴⁷ Por. Plan gospodarki odpadami dla województwa opolskiego na lata 2016-2022 z uwzględnieniem lat 2023-2028, Opole 2016.

pod względem zagospodarowania, ogólnie silnie uprzemysłowionym, a tutejsze zasoby naturalne od wieków podlegały intensywniej eksploatacji. Stan środowiska jest zróżnicowany i podlega szeregowi niekorzystnych oddziaływań zewnętrznych, zwłaszcza negatywnej działalności człowieka.

Powierzchnia obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych, tj. prawnie chroniona, zajmuje w Aglomeracji Opolskiej 102 959,27 ha, co stanowi 31,08% powierzchni jej obszaru, natomiast 39,67% powierzchni obszarów chronionych województwa opolskiego. Pod względem położenia obszarów chronionych w gminach, najwięcej - 13,95% znajduje się w gminie Turawa oraz w gminie Murów - 13,37%. Parki Krajobrazowe zajmują łącznie na terenie Aglomeracji Opolskiej 30 561,3 ha (9,23% powierzchni jej obszaru), a rezerваты przyrody 192,51 ha. Użytki ekologiczne zajmują łącznie 316,63 ha, co stanowi 0,3% powierzchni Aglomeracji Opolskiej.

W Aglomeracji Opolskiej utworzono 5 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych o łącznej powierzchni 866,53 ha: Lipno, Dolina Nysy, Stawy Niemodlińskie, Grądy Odrzańskie, Lewin Brzeski. Obszary chronionego krajobrazu zajmują łącznie powierzchnię 72 365,93 ha. Łącznie na terenie Aglomeracji Opolskiej znajduje się 809 pomników przyrody. Są to przede wszystkim okazy drzew, aleje i grupy drzew. Na terenie Aglomeracji Opolskiej zlokalizowanych jest 10 obszarów Natura 2000 o łącznej powierzchni 15 587 ha, w tym: 2 obszary ptasie (o powierzchni 7 315 ha) oraz 8 obszarów siedliskowych (o pow. 8 272 ha). Wskaźnik lesistości dla Aglomeracji Opolskiej (średnia) wynosi 35,5%, co stanowi wartość znacznie wyższą od lesistości województwa opolskiego (26,7%), a także krajowej (29,60%). Gminy o największym wskaźniku lesistości to: Murów - 73,5%, Tułowice - 69,2%, natomiast o najmniejszym poziomie lesistości to: Walce - 7,2% oraz Lewin Brzeski 9,6%. Największymi kompleksami leśnymi są Bory Stobrawskie i Bory Niemodlińskie. Zgodnie z danymi GUS na obszarze poszczególnych gmin w obrębie Aglomeracji Opolskiej występuje szereg obszarów zielonych. Największy odsetek zieleni urządzonej występuje w gminach: Opole, Strzeleczy i Zdzeszowice.

Niezwykle cennymi przyrodniczo obszarami na terenie Aglomeracji Opolskiej są stawy hodowlane. Występuje w nich duża bioróżnorodność, są to też często siedliska unikatowych gatunków roślin i zwierząt, które również wymagają ochrony. Za istotny czynnik zagrażający lasom i roślinności uznaje się zmienne czynniki klimatyczne, związane z jednej strony z okresami suszy prowadzącymi do niedoborów wody gruntowej, z drugiej strony z lokalnymi podtopieniami i deszczami nawalnymi. Czynniki te powodują obniżenie odporności i kondycji zdrowotnej drzewostanów. Oprócz wymienionych, ważnym czynnikiem klimatycznym zagrażającym drzewom są silne i huraganowe wiatry, powodujące często znaczne uszkodzenia. Mając

na uwadze przewidywane zwiększanie się ekstremalnych zjawisk klimatycznych, w kolejnych latach można spodziewać się również zwiększenia zagrożenia lasów i parków tymi czynnikami.

Samorządy lokalne zwracają uwagę na poprawę estetyki miejsca zamieszkania, możliwości wypoczynku i spędzania wolnego czasu w otoczeniu przyrody, wśród najważniejszych należy wymienić wsparcie infrastruktury w zakresie ochrony i promocji bioróżnorodności, która zintegrowana powinna być z edukacją ekologiczną. Szczególne znaczenie w samorządach odgrywa zarządzanie zielenią (w tym nasadzenia drzew, parki, ogrody, sady, lasy, zielone ściany i dachy), które poprawiają gospodarkę wodną i mikroklimat. Udział powierzchni pokrytej koronami drzew jest niewystarczający. Pokrycie powierzchni koronami drzew jest z reguły większe w strefach zewnętrznych niż w samych miastach. Ogromne znaczenie ma zieleń miejska, w tym nawet pojedyncze drzewa czy zakrzaczenia, które poprawiają gospodarkę wodną i mikroklimat.

Zabytki

Aglomeracja Opolska to obszar o bogatym i wielokulturowym, wynikającym z uwarunkowań historycznych i zróżnicowania etnicznego, dziedzictwie kulturowym. Krajobraz kulturowy Opolszczyzny, w tym również Aglomeracji, posiada cechy wyróżniające ją spośród innych regionów Polski i ze szczególnym uwzględnieniem zabytków, które mają wpływ na atrakcyjność kulturową i rozwój turystyki.

Na terenie województwa opolskiego wartości wskaźników dot. liczby obiektów zabytkowych w przeliczeniu na 1000 km² są na wysokim poziomie, a Opolszczyzna należy do regionów o najwyższym nasyceniu zabytkami w skali kraju (335 zabytków na 1 tys. km², 3 miejsce w kraju), jednocześnie spora liczba z nich występuje na terenie Aglomeracji Opolskiej.

Na terenie Aglomeracji Opolskiej występuje jeden obiekt uznany za pomnik historii⁴⁸, natomiast nie ma parku kulturowego. Spośród 514 zabytków Aglomeracji Opolskiej wpisanych do rejestru zabytków (indywidualnie lub jako zespoły) najwięcej (161) znajduje się w Opolu. W większości są to XIX-wieczne domy oraz obiekty sakralne. Wyróżniającą się pod względem liczby zabytków jest także gmina Lewin Brzeski, w której znajduje się 73 tego typu obiektów. Znacząca liczba zabytków podlegających ochronie konserwatorskiej znajduje się także w gminach: Niemodlin (59), Krapkowice (28) oraz Dąbrowa (24). W przypadku Niemodlina oraz Krapkowic, poza indywidualnie wpisanymi do rejestru zabytków obiektami, ochronie podlegają średniowieczne założenia urbanistyczne miast (unikatowy w skali kraju wrzecionowaty układ

⁴⁸ Żelazny łańcuchowy most wiszący na rzece Mała Panew w Ozimku.

rynku w Niemodlinie). Na szczególną uwagę zasługuje również historyczny układ ruralistyczny Strzeleczek (ulicówka).

Obiekty dziedzictwa kulturowego, w tym zabytki ruchome nadal wymagają znacznych nakładów finansowych, aby w pełni wykorzystać ich walory, a tym samym, aby mogły służyć mieszkańcom i turystom.

Kultura

Pandemia COVID-19 wywołała istotne skutki dla sektora kultury Aglomeracji Opolskiej, wpływając między innymi na wielkość i strukturę popytu na ofertę kulturalną, w tym ze szczególnym uwzględnieniem zwiększenia znaczenia oferty świadczonej on-line.

W zakresie dostępu do domów i ośrodków kultury oraz klubów i świetlic Aglomeracja Opolska posiada jeden z najwyższych wskaźników w Polsce (6 400 mieszkańców na 1 obiekt), jednak często obiekty te wymagają modernizacji bazy i poprawy dostępności.⁴⁹ Równocześnie w zakresie dostępu mieszkańców do kin Aglomeracja Opolska plasuje się na ostatnim miejscu w kraju. Kina zlokalizowane są w największych miejscowościach Aglomeracji – Krapkowicach i Opolu. Łącznie oferują 1 633 miejsc. Podobna sytuacja dotyczy dostępu do obiektów muzealnych, wskazując na zdecydowany deficyt tego typu instytucji w Aglomeracji.

Na terenie Aglomeracji Opolskiej funkcjonuje kilkanaście galerii sztuki, które skupiają się w zdecydowanej większości w Opolu. Najważniejszą galerią jest Galeria Sztuki Współczesnej w Opolu. Jest to instytucja o charakterze edukacyjnym, upowszechniającym sztukę najnowszą o znaczeniu krajowym i międzynarodowym.

W kraju szeroko znane są także opolskie placówki teatralne: Opolski Teatr Lalki i Aktora im. Alojzego Smolki, czy Teatr im. Jana Kochanowskiego, które oferują wydarzenia teatralne na stałe wpisujące się w krajowy kalendarz imprez. Ofertę kulturalną Aglomeracji Opolskiej uzupełniają ważne i niezwykle prężnie działające instytucje kultury takie jak Filharmonia Opolska im. J. Elsnera czy Narodowe Centrum Polskiej Piosenki, które jest współorganizatorem jednej z najważniejszych imprez muzycznych w kraju – Krajowego Festiwalu Piosenki Polskiej w Opolu. Większość mieszkańców kraju kojarzy Opole z Festiwalu Piosenki Polskiej, który jest najważniejszym wyróżnikiem miasta. Dwóch na trzech mieszkańców Polski słysząc „Opole” ma skojarzenia festiwalowe. Niewiele miast w kraju ma tak wyraźnie ukształtowany profil.⁵⁰

Wyzwaniem jest kontynuacja działań w zakresie modernizacji bazy instytucji kultury, zwłaszcza dostępności (architektonicznej, cyfrowej i informacyjno-promocyjnej), jak również

⁴⁹ Obliczenia własne na podstawie GUS Bank Danych Lokalnych.

⁵⁰ Strategia Rozwoju Opola do 2030 r., Opole 2019.

wykorzystania narzędzi cyfrowych do korzystania z usług w obszarze kultury oraz budowania ponadlokalnej oferty kulturalnej, wsparcia finansowego działalności kulturalnej (np. zajęć sekcji dziecięcych, senioralnych, teatralnych, spotkań i warsztatów artystycznych).

Turystyka

Pandemia COVID-19 dotkliwie wpłynęła na turystykę w Aglomeracji Opolskiej. Z powodu rozprzestrzeniania się epidemii i ograniczeń związanych z przemieszczaniem się, branża turystyczna nie mogła w pełni funkcjonować przez większą część 2020 roku, w tym w okresach wysokiego sezonu turystycznego.

W 2020 r. udzielono o 27,2% mniej noclegów w turystycznych obiektach noclegowych niż w 2015 r. i o 21,6% wobec 2010 r. Korzystający z noclegów w tych obiektach stanowili 41,9% ogółu korzystających w województwie. Dostrzec można również nierównomierne zainteresowanie potencjałami turystycznymi w poszczególnych gminach. Dodatkowo pandemia COVID-19 spowodowała wzrost zainteresowania lokalnym potencjałem turystycznym i miejscowymi atrakcjami.

Aglomeracja Opolska charakteryzuje się cennymi zasobami naturalnymi, które zostały objęte formami ochrony przyrody (*rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszar chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000*), ale nie jest to bariera dla rozwoju turystyki. Dostrzega się również przewagę rdzenia miejskiego (Opola) z dostępnością do zabytków, miejsc kultury wyższego rzędu i obiektów turystycznych. Ponadto obszary najwyższej atrakcyjności turystycznej to okolice Turawy (Jeziora Turawskie), Bory Stobrawskie i Niemodlińskie. Na obszarze Aglomeracji brak jest jezior naturalnych. Największym zbiornikiem wodnym jest powstałe ze spiętrzenia wód Małej Panwi Jezioro Turawskie (pow. 24 km²). Bardzo dużo stawów hodowlanych oraz akwenów atrakcyjnych wędkarsko znajduje się w gminach: Niemodlin, Ozimek, Tułowice oraz Murów i możliwe jest wykorzystanie ich do celów turystycznych (wędkarstwo jako element turystyki w ostatnich latach zyskał na znaczeniu).

Wyzwaniem na nadchodzącą perspektywę jest wsparcie sektora turystyki i przygotowania ponadlokalnych usług turystycznych. Wnioski z prac warsztatowych wskazują, że turystyka na obszarze Aglomeracji Opolskiej jako jeden z sektorów aktywności gospodarczej i społecznej wymaga działań partnerskich i zintegrowanych, a tym samym może stać się istotnym czynnikiem rozwoju ponadlokalnego, zwłaszcza kreowania zintegrowanych produktów turystycznych, czyli takich pakietów usług, które obejmują wiele atrakcji turystycznych połączonych tematycznie lub terytorialnie. Nacisk powinien być skoncentrowany na wspólne prowadzenie usług turystycznych, wspólnej polityce marketingowej, promocyjnej i informacyjnej oraz angażowanie partnerów z różnych sektorów. Natomiast inwestycje w obiekty/miejsca

tworzące turystyczne szlaki tematyczne, powinny oparte być na obiektach/miejscach odwołujących się do walorów historycznych, kulturowych, przyrodniczych lub na turystycznych szlakach rodzajowych (np. kajakowe, rowerowe), z uwzględnieniem w obu przypadkach dostępności poprzez likwidację barier fizycznych dla osób z niepełnosprawnościami. Oferta turystyczna i kulturalna powinna odpowiadać na potrzeby wszystkich grup społecznych: dzieci, młodzieży, osób pracujących i seniorów oraz uwzględniać potrzeby osób z niepełnosprawnościami.

ZJAWISKA POZYTYWNE	ZJAWISKA PROBLEMOWE
– Ugruntowana, wieloletnia współpraca gmin, powiatów tworzących Aglomerację Opolską w zakresie realizacji projektów z obszaru mobilności i ograniczania niskiej emisji; – Realizacja szerokiego wachlarza działań poprawiających bezpieczeństwo ruchu drogowego na poziomie lokalnym; – Stosunkowo dobrze rozwinięta sieć publicznego transportu zbiorowego (w tym kolejowego); – Rozpoczęcie procesu integrowania publicznego transportu zbiorowego (dalej: PTZ) w części AO (związek powiatowo-gminny „Jedź z nami”, linie podmiejskie MZK Opole); – Rozwijająca się infrastruktura, która sprzyja integracji różnych środków transportu (węzły integracyjne, parkingi przy przystankach kolejowych) i strefy płatnego parkowania w dwóch gminach (Opole i Krapkowice); – Podpisanie <i>Porozumienia w sprawie ustalenia zasad wykorzystania sił i środków oraz zasobów materiałowych i sprzętowych w sytuacji wystąpienia nadzwyczajnych zagrożeń na terenie Aglomeracji Opolskiej oraz zasad działania na rzecz realizacji Programu poprawy funkcjonowania systemu przeciwdziałania i ograniczania skutków występowania zjawisk ekstremalnych na obszarze Aglomeracji Opolskiej „Solidarni w obliczu zagrożeń”</i>; – Bogactwo przyrodnicze i krajobrazowe; – Programy wymiany źródeł ogrzewania na mniej emisyjne; – Wzrost zainteresowania elektromobilnością; – Działania i programy ekologiczne; – Zwiększenie znaczenia oferty kulturalnej świadczonej on-line; – Obiekty dziedzictwa kulturowego sprzyjające rozwojowi turystyki;	– Niekontrolowana suburbanizacja (rozproszenie zabudowy i wysoka transportochłonność struktur osadniczych); – Niski udział stref zamieszkania i Tempo-30 w lokalnych układach drogowych; – Niski poziom bezpieczeństwa ruchu drogowego: pieszych, rowerzystów i osób o ograniczonej mobilności; – Brak spójnej sieci pozwalającej na bezpieczny przejazd rowerem między miejscowościami Aglomeracji Opolskiej; – Niezadowalający stan techniczny dróg lokalnych; – Niewielki obszar AO pokryty strefą płatnego parkowania; – Niezadowalający stan infrastruktury drogowej i jej niska dostępność dla pieszych czy rowerzystów; – Zróżnicowany poziom oferty publicznego transportu zbiorowego (silny deficyt w miejscowościach położonych poza głównymi korytarzami komunikacyjnymi, obszary wykluczone komunikacyjnie); – Wzrost w ostatnim dziesięcioleciu występowania ekstremalnych zjawisk pogodowych (np. susze, deszcze nawalne, gradobicia, wichury, tornada) – Strefa największych zagrożeń emisji gazów i pyłów; – Dominacja źródeł ciepła na paliwa stałe i wysoka energochłonność budynków; – Niski poziom recyklingu; – Nierównomierne rozłożenie zasobów wodnych i niskiej retencji; – Wysoki koszt rozwiązań OZE; – Kryzys energetyczny; – Pandemia COVID-19 wywołała istotne skutki dla sektora kultury i turystyki Aglomeracji Opolskiej, wpływając między innymi

– Renomowane imprezy kulturalne o zasięgu ponadregionalnym (Krajowy Festiwal Piosenki Polskiej w Opolu, Konfrontacje Teatralne, EtnoFestiwal w Niemodlinie, Wojewódzkie Święto Karpia Opolskiego, Konkurs na Interpretację Piosenek Agnieszki Osieckiej „Oceany”); – Prężnie działające instytucje kultury.	– na wielkość i strukturę popytu na ofertę kulturalną i turystyczną; – Niewykorzystane zasoby dziedzictwa kultury materialnej – zły stan techniczny części obiektów zabytkowych o potwierdzonej wartości architektonicznej i historycznej; – Niespełnianie wymogów współczesnych odbiorców przez obiekty stanowiące potencjalne atrakcje turystyczne (głównie obiekty dziedzictwa kultury materialnej) – Ograniczona dostępność obiektów dziedzictwa kulturowego i kultury (dostępność architektoniczna i cyfrowa).
REKOMENDACJE	
– Partnerska realizacja projektów ponadlokalnych w celu zwiększenia wykorzystywania alternatywnych wobec samochodów osobowych środków transportu, w szczególności transportu zbiorowego, priorytetowego traktowania aktywnej mobilności; – Rozwój infrastruktury sprzyjającej rozwojowi mobilności i alternatywnych form transportu; – Adaptacja do zmian klimatu jako element włączenia się w politykę unijną, krajową i regionalną; – Inwestycje służące ochronie ludności przed następstwami zjawisk ekstremalnych i kryzysowych połączone z prowadzeniem działań edukacyjnych, monitorowanie niekorzystnych zjawisk pogodowych, połączone ze wsparciem infrastruktury wzmacniającej procesy adaptacyjne, np. likwidację wysp ciepła, małe zbiorniki retencyjne, nasadzenia drzew i krzewów, oszczędzanie wody i energii; – W kontekście zagrożenia suszą i niedoborem wody kluczowe jest wprowadzanie rozwiązań w obszarze małej retencji, melioracji oraz pozyskania, oczyszczania i przesyłu wody pitnej oraz poprawy stanu wód płynących; – Kontynuacja działań w zakresie modernizacji energetycznej budynków; – Wsparcie sektora mieszkalnictwa w zakresie modernizacji/wymiany źródła ogrzewania na nowoczesne i niskoemisyjne źródła ciepła; – Ponadlokalny system powinien ukierunkowany być na zapobieganie powstawaniu odpadów, osiągnięcie wymaganego poziomu recyklingu, zwiększenie udziału odpadów poddawanych procesom odzysku, ograniczenie ilości składowanych odpadów na składowiskach odpadów, zwiększenie świadomości społeczeństwa na temat właściwego gospodarowania odpadami, planowanie systemów zagospodarowania odpadów; – Wprowadzanie mechanizmów promujących transport zero i niskoemisyjny, tworzenie stref zero i niskoemisyjnych (w transporcie), przeciwdziałanie blokowaniu klinów napowietrzających, wsparcie rozwoju technologii zero i niskoemisyjnych, oszczędzanie energii; – W celu zapewnienia ochrony w ramach działań systemowych i indywidualnych rekomenduje się podjęcie szeregu inicjatyw mających na celu zachowanie różnorodności biologicznej; – Oferta turystyczna i kulturalna powinna odpowiadać na potrzeby wszystkich grup społecznych: dzieci, młodzieży, osób pracujących i seniorów oraz uwzględniać potrzeby osób z niepełnosprawnościami (kultura i turystyka dostępna); – Działania ponadlokalne powinny być ukierunkowane na wykorzystanie istniejących i zidentyfikowanych zasobów w obszarze dziedzictwa materialnego, kultury i turystyki; – Budowa potencjału turystycznego powinna opierać się na promocji, informacji i ponadlokalnym sieciowaniu projektów w oparciu o posiadane atrakcje, jak również innowacyjne, niszowe produkty i usługi; – Należy kierować się rekomendacjami Komisji Europejskiej, realizując inwestycje mające na celu wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego dla wzrostu gospodarczego, jako czynnika generującego rozwój turystyki, co ma przyczynić się do tworzenia przewag konkurencyjnych obszaru funkcjonalnego i jednocześnie wpływać na poprawę warunków życia i możliwości rozwoju lokalnych społeczności; – Projekty rozwojowe w obszarze turystyki i kultury powinny opierać się na odpowiedniej analizie popytu i ocenie potrzeb w celu ograniczenia ryzyka nieefektywności i powinny mieć charakter ponadlokalny, unikając nakładania się i konkurencji; – Należy kontynuować realizację projektów służących ochronie i promocji dziedzictwa kulturowego oraz poprawie infrastruktury instytucji kultury.	

4.4 Analiza powiązań społecznych, gospodarczych i przestrzennych – podsumowanie wniosków z diagnozy

Obszar funkcjonalny wojewódzkiego miasta Opola tworzą gminy i powiaty stanowiące Stowarzyszenie Aglomeracja Opolska, którego powołanie miało na celu rozwój społeczno-gospodarczy Aglomeracji Opolskiej i wzrost jakości życia jego mieszkańców. Jak wskazują wnioski z przeprowadzonej powyżej diagnozy oraz wyników prac warsztatowych, wzajemne relacje miasta rdzenia z otaczającym obszarem mają wpływ na kształtowanie przestrzeni i oddziaływanie w obszarze społecznym i gospodarczym.⁵¹

Silne powiązania w relacji Opole – pozostałe gminy Aglomeracji Opolskiej, jak również pomiędzy samymi gminami przenikają się i przebiegają na wielu płaszczyznach. Charakterystyczne dla Opola jest rozwijanie jego funkcji aglomeracyjnych oraz metropolitalnych. To silne centrum, w którym koncentrują się liczne miejsca pracy, ośrodki naukowe (m. in. uczelnie wyższe, instytuty badawczo-naukowe), obiekty kulturalne (m. in. teatry, muzea, organizacja wydarzeń o znaczeniu krajowym i międzynarodowym) oraz administracyjne. Ponadto rdzeń Aglomeracji Opolskiej pełni funkcje transportowe, biznesowe, a także mieszkalne i turystyczne. Koncentrują się tutaj tereny inwestycyjne i ośrodki przemysłu. Powstają w nim innowacyjne projekty, które znajdują zastosowanie w firmach krajowych i zagranicznych.⁵² Opole jest również inicjatorem i liderem partnerstw projektowych, jak również innowacyjnych rozwiązań, w połączeniu z partycypacyjnym rozwiązywaniem problemów. Oprócz Opola ważne są również mniejsze ośrodki miejskie: Gogolin, Krapkowice, Lewin Brzeski, Niemodlin, Ozimek, Prószków, Tułowice i Zdzeszowice, które wraz z gminami wiejskimi tworzą zwarty układ przestrzenny i wzajemne powiązania związane z dojazdami do miejsc pracy oraz korzystania z usług administracyjnych, edukacyjnych, kulturowych oraz handlu. Charakterystyczny dla Aglomeracji Opolskiej jest również nierównomierny rozwój obszaru, z zauważalną dysproporcją na obszarach wiejskich i oddalonych od rdzenia miejskiego.

Badania ankietowe prowadzone w ramach prac nad *Strategią rozwoju miasta Opola do 2030 roku*⁵³ wskazują, że jest ono niepowtarzalne oraz ma swój charakter, klimat. Przedstawiciele innych sąsiednich samorządów oceniają potencjał miasta pod względem korzystnego położenia (centralnego), ośrodka regionalnego i akademickiego oraz atrakcyjności inwestycyjnej (dobrze położone i uzbrojone tereny inwestycyjne). Walory te mogą stanowić

⁵¹ Dokładna analiza powiązań środowiskowych ujęta została patrz w: Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Opolskiej 2021+, Katowice 2023.

⁵² Model struktury funkcjonalno-przestrzennej..., s. 15.

⁵³ Strategia rozwoju miasta Opola do 2030 roku, załącznik do uchwały nr XV/282/19 Rady Miasta Opola z dnia 29 sierpnia 2019 r. s. 20.

podstawę rozwoju w najbliższej przyszłości, nie tylko samego miasta, ale również całej Aglomeracji. Problemy demograficzne mogą stanowić istotną barierę rozwojową. Problemy komunikacyjne zaś (korki, czas przejazdu itp.) mają wpływ na jakość życia w mieście i obszarach sąsiednich. Wzmocnienia wymaga potencjał gospodarczy, turystyczno-kulturowy, infrastrukturalny oraz kapitał społeczny.

Aglomeracja Opolska to obszar o wielu atutach. Na uwagę, w kontekście kształtowania i rozwijania relacji funkcjonalno-przestrzennych, zasługują powiązania komunikacyjne w ramach Aglomeracji Opolskiej, które mają również wpływ na powiązania społeczno-gospodarcze. Są one ważne w kontekście dojazdów do miejsc pracy, szkół, usług publicznych wyższego rzędu, terenów inwestycyjnych i działalności gospodarczej. Zróżnicowane powiązania funkcjonalne są jednak widoczne, obserwować je można na przykładzie dojazdów mieszkańców Aglomeracji Opolskiej do pracy, do Opola – silniejsze powiązanie zauważa się z kierunku zachodniego, a słabsze z kierunku południowego i wschodniego, co jest uwarunkowane głównie zróżnicowaniem funkcji gospodarczych tych obszarów (większym uprzemysłowieniem gmin południowo-wschodniej części Aglomeracji).⁵⁴ Nadal na obszarze Aglomeracji Opolskiej występują tereny wykluczone komunikacyjnie i z utrudnionym dostępem do transportu publicznego (wykluczenie komunikacyjne często równa się wykluczeniu społecznemu).

Jednym ze zdiagnozowanych problemów na obszarze Aglomeracji Opolskiej, typowych dla obszarów miejskich i metropolitalnych jest proces suburbanizacji charakteryzujący się decentralizacją obszarów miejskich przy jednoczesnym dynamicznym rozwoju stref zewnętrznych miasta, polegający na przemieszczaniu się podmiotów gospodarczych oraz ludności z Opola do strefy podmiejskiej na terenie gmin Chrzastowice, Dobrzeń Wielki, Dąbrowa, Komprachcice, Łubniany, Prószków, Tarnów Opolski. Największe zmiany dokonują się na tych obszarach, gdzie następuje dynamiczny rozwój budownictwa mieszkaniowego (przede wszystkim jednorodzinne), a tym samym przeznaczania gruntów pod zabudowę, infrastrukturę komunikacyjną, w mniejszym stopniu usługi i handel. Następuje natomiast utrata terenów cennych przyrodniczo i rolniczo. Zauważalna jest duża skala codziennych dojazdów do miasta w celach zarobkowych i edukacyjnych. Wpływa to na lokalną politykę transportową, w tym zbiorowy transport publiczny, na problemy miejsc parkingowych i emisje gazów cieplarnianych. Podmiejskie połączenia publicznej komunikacji, realizowane są w porozumieniu Opola z gminami ościennymi lub poprzez same gminy.

Powiązania funkcjonalne zauważalne są również w sferze gospodarczej. Na rozwój gospodarczy obszaru funkcjonalnego i konkurencyjność względem innych tego typu ośrodków w Polsce wpływ mają nie tylko działania prowadzone w rdzeniu miejskim, ale również

⁵⁴ PZPWO – s. 140.

w pozostałych gminach. Jednym z kluczowych działań jest rozwój przedsiębiorczości i stref aktywności gospodarczej, które lokują się zarówno w rdzeniu miejskim, jak i na obszarach sąsiednich. Wszystkie gminy koncentrują się na przyciąganiu nowych inwestorów, jak również na budowaniu klimatu inwestycyjnego w stosunku do firm i przedsiębiorstw już funkcjonujących na obszarze Aglomeracji Opolskiej. Działania te przenikają się bez rozróżnienia terytorialnego. Ponadto w Opolu koncentrują się instytucje otoczenia biznesu, z potencjału których korzystają również ościennie gminy, głównie w zakresie przygotowania nowych terenów inwestycyjnych, jak również promocji przedsiębiorczości i stref gospodarczych.

W Aglomeracji Opolskiej stopień bezrobocia jest stosunkowo niski na tle województwa. Wynika to przede wszystkim z tego, że wiodącym rynkiem pracy jest Opole. Występuje tu koncentracja przedsiębiorstw, firm, usług i handlu, jak również instytucji administracji i edukacji. Na obszarach peryferyjnych Aglomeracji Opolskiej, głównie wiejskich, dostęp do atrakcyjnych miejsc pracy jest utrudniony. W rdzeniu miejskim koncentrują się również ośrodki/instytucje związane z rozwojem innowacyjności, które oddziałują na cały obszar funkcjonalny.

Gminy i powiaty tworzące Aglomerację Opolską nawiązują współpracę w oparciu o zawarte porozumienia, zarówno pomiędzy sobą jak i z innymi gminami niebędącymi członkami Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska czy położonymi poza jej obszarem. Obszary współdziałania dotyczą najczęściej takich dziedzin jak: pomoc społeczna, gospodarka wodno-ściekowa i gospodarka odpadami komunalnymi, a także transport zbiorowy.

Kolejną, przykładową formą współdziałania pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego są związki powiatowo-gminne. W 2016 r. powiat strzelecki i gminy powiatu strzeleckiego: Izbicko, Jemielnica, Kolonowskie, Leśnica, Strzelce Opolskie, Ujazd, Zawadzkie utworzyły związek powiatowo-gminny „Jedź z nami”, do którego w 2021 roku przystąpiły kolejne trzy gminy Aglomeracji Opolskiej: Gogolin, Krapkowice, Zdieszowice. Głównym założeniem związku, zgodnie z postanowieniami statutu jest wykonywanie zadań publicznych obejmujących ogół spraw dotyczących lokalnego transportu zbiorowego poprzez pełnienie roli organizatora publicznego transportu zbiorowego. Związek organizuje transport publiczny dla południowej części Aglomeracji Opolskiej.

Powiązania funkcjonalne charakterystyczne są również dla sfery społecznej. W Opolu koncentrują się ośrodki i instytucje kultury, nauki, oświaty i zdrowia, które oferują usługi dla mieszkańców Aglomeracji Opolskiej, często są to jednostki o charakterze wojewódzkim. Jest to istotny czynnik, który sprzyja mobilności mieszkańców na linii rdzeń miejski – gminy

ościenne. Pomimo bogatej oferty usług, realizowanych we wszystkich gminach, w Opolu zlokalizowane są instytucje kulturalne (teatry, kina, muzea), szkoły ponadpodstawowe, uczelnie (Uniwersytet Opolski i Politechnika Opolska) i szkoły wyższe oraz szpitale i poradnie specjalistyczne. Z kolei w gminach Aglomeracji Opolskiej dominują podstawowe usługi na rzecz lokalnej społeczności, podstawowa opieka medyczna (szpitale oprócz Opola znajdują się w Krapkowicach i Ozimku), edukacja na szczeblu podstawowym i ponadpodstawowym (w ograniczonej lokalizacji i specjalizacji, np. Krapkowice, Prószków, Niemodlin, Ozimek, Tułowice). Na obszarze Aglomeracji Opolskiej występują liczne atrakcje turystyczne i unikatowe zabytki kultury materialnej, które przyciągają turystów z Polski i zagranicy. Zaplecze do obsługi ruchu turystycznego znajduje się we wszystkich gminach i również w tym wypadku następują wzajemne powiązania (przykładowo zapewnienie miejsc noclegowych).

Wola partnerskiej i zintegrowanej współpracy na obszarze Aglomeracji Opolskiej została również wyrażona poprzez przyjęcie w dniu 9 maja uchwały W/7/2023 Walnego Zebrania w sprawie przyjęcia strategii ponadlokalnej: *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej do 2030 roku*. Niezwykle istotnym elementem ww. dokumentu jest model struktury funkcjonalno-przestrzennej Aglomeracji Opolskiej. Jest to narzędzie, które prezentuje kierunki strategicznych zmian rozwoju obszaru w odniesieniu i nawiązaniu do przestrzeni, a głównym jego celem jest integracja zagadnień społeczno-gospodarczych z przestrzennymi. Realizowane zgodnie z założeniami przedmiotowego dokumentu cele strategiczne, dadzą szansę wzmocnienia już istniejących i stworzenia nowych platform współpracy różnych podmiotów, funkcjonujących w rzeczywistości lokalnej oraz wyposażenia samorządów w większe możliwości wspólnego oddziaływania na otoczenie.⁵⁵

Projekty partnerskie były urzeczywistnieniem idei zintegrowanych inwestycji terytorialnych, sprzyjały rozwiązywaniu problemów wspólnych dla kilku gmin, wykraczających poza granice administracyjne, jak również dały możliwość mniejszym gminom realizacji zadań, bez dużych obciążeń administracyjnych z jakimi związane jest pozyskanie dofinansowania UE. W przypadku zintegrowanych inwestycji terytorialnych Aglomeracji Opolskiej w okresie programowania UE 2014–2020 projekty partnerskie realizowane były w ramach poddziałań: 3.1.2 Strategie niskoemisyjne w Aglomeracji Opolskiej, 9.1.2 Wsparcie kształcenia ogólnego w Aglomeracji Opolskiej oraz 9.1.4 Wsparcie edukacji przedszkolnej w Aglomeracji Opolskiej RPO WO 2014–2020. W ramach strategii niskoemisyjnych zrealizowano 5 projektów partnerskich. Są to największe przedsięwzięcia infrastrukturalne, liderem dwóch z nich był Powiat Opolski, kolejnych dwóch: Miasto Opole, jednego natomiast Gmina Popielów. Łącznie w realizację

⁵⁵ Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Aglomeracji Opolskiej do 2030 roku.

projektów partnerskich w obszarze strategii niskoemisyjnych zaangażowanych było 16 gmin Aglomeracji Opolskiej.

5. Analiza SWOT

Na podstawie diagnozy obszaru określono słabe i mocne strony Aglomeracji Opolskiej. Zidentyfikowano również szanse i zagrożenia mogące mieć istotny wpływ na dalszy rozwój obszaru objętego instrumentem zintegrowanych inwestycji terytorialnych.

Tabela 8. Mocne i słabe strony

Mocne strony	Słabe strony
✓ Na tle innych subregionów województwa opolskiego sytuacja demograficzna jest relatywnie korzystna, a w najlepszej sytuacji demograficznej na tle województwa jest miasto Opole i powiat opolski	✓ Niekorzystne zjawiska i procesy demograficzne
✓ Niski poziom bezrobocia	✓ Niedobór wykwalifikowanej kadry szczególnie w usługach specjalistycznych, profesjonalnych i technicznych
✓ Wysoki poziom atrakcyjności inwestycyjnej	✓ Niewystarczający poziom innowacyjności usług i rozwoju sektora B+R oraz znacznej dysproporcji terytorialnej
✓ Atrakcyjność i dostępność terenów inwestycyjnych	✓ Zróżnicowana wewnętrznie dostępność edukacji przedszkolnej
✓ Proinwestycyjna działalność samorządów	✓ Niewystarczający poziom kompetencji kluczowych wśród absolwentów wszystkich typów szkół
✓ Potencjał rdzenia miejskiego	✓ Niedopasowanie programu kształcenia do potrzeb regionalnej gospodarki
✓ Dostęp do żłobków i przedszkoli	✓ Niedobór nauczycieli i wychowawców, brak motywacji do pracy w zawodzie
✓ Wysoki poziom kształcenia wyrażający się wyższymi niż średnia dla województwa i kraju wynikami egzaminów i testów	✓ Bardzo niska dostępność do specjalistycznej kadry lekarskiej i medycznej (wskaźniki niższe od średniej krajowej i wojewódzkiej)
✓ Niewielka liczba uczniów w oddziałach – komfortowe warunki nauki	✓ Stan infrastruktury społecznej
✓ Wysoka jakość bazy edukacyjnej i wyposażenia	✓ Spadek liczby porad lekarskich i stomatologicznych, utrudniony dostęp do porad psychiatrycznych
✓ Realizacja programów i projektów ukierunkowanych na profilaktykę zdrowotną	✓ Niekorzystna na tle kraju średnia liczba funkcjonujących organizacji w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców

✓ Stabilizacja i poprawa sytuacji w obszarze ubóstwa osób i rodzin (wskaźniki adekwatne dla Aglomeracji Opolskiej w porównaniu ze wskaźnikami dla kraju i województwa są korzystne)	✓ Stosunkowa niska frekwencja wyborcza
✓ Dobrze rozbudowana sieć instytucji wsparcia osób potrzebujących	✓ Wzrastające obciążenie ruchem komunikacyjnym, szczególnie indywidualnym transportem samochodowym
✓ Ugruntowana, wieloletnia współpraca gmin i powiatów tworzących Aglomerację Opolską, w tym w zakresie realizacji projektów z obszaru mobilności i ograniczania niskiej emisji	✓ Niski udział stref zamieszkania i tempo-30 w lokalnych układach drogowych
✓ Bogactwo przyrodnicze i krajobrazowe	✓ Niski poziom bezpieczeństwa ruchu drogowego: pieszych, rowerzystów i osób o ograniczonej mobilności
✓ Centralne położenie Aglomeracji Opolskiej w województwie opolskim	✓ Brak spójnej sieci pozwalającej na bezpieczny przejazd rowerem między miejscowościami Aglomeracji Opolskiej
✓ Dobra dostępność w zewnętrznym układzie komunikacyjnym	✓ Niezadowalający stan infrastruktury drogowej i jej niska dostępność dla pieszych czy rowerzystów
✓ Ważny punkt tranzytowy	✓ Zróżnicowany poziom oferty publicznego transportu zbiorowego (silny deficyt w miejscowościach położonych poza głównymi korytarzami komunikacyjnymi, obszary wykluczone komunikacyjnie)
✓ Programy wymiany źródeł ogrzewania na mniej emisyjne	
✓ Wzrost zainteresowania elektromobilnością	✓ Nieodpowiedni stan techniczny części infrastruktury drogowej, w tym za mało przepraw mostowych przez Odrę
✓ Działania i programy ekologiczne	✓ Strefa największych zagrożeń emisji gazów i pyłów
✓ Obiekty dziedzictwa kulturowego sprzyjające rozwojowi turystyki	✓ Dominacja źródeł ciepła na paliwa stałe i niska energochłonność budynków
✓ Renomowane imprezy kulturalne o zasięgu ponadregionalnym (Krajowy Festiwal Piosenki Polskiej w Opolu, Konfrontacje Teatralne)	✓ Nierównomierne rozłożenie zasobów wodnych i niskiej retencji
✓ Atrakcje turystyczne o znaczeniu krajowym i międzynarodowym	✓ Niski poziom recyklingu
✓ Prężnie działające instytucje kultury	✓ 46% ludności terenów wiejskich nie korzysta z kanalizacji
✓ Sprawdzone mechanizmy i programy finansowe na wsparcie inicjatyw oddolnych	✓ Ograniczona dostępność obiektów dziedzictwa kulturowego i kultury (dostępność architektoniczna i cyfrowa)
	✓ Niespełnianie oczekiwań współczesnych odbiorców przez obiekty stanowiące potencjalne atrakcje turystyczne (głównie obiekty dziedzictwa kultury materialnej)
	✓ Zły stan techniczny części obiektów zabytkowych o potwierdzonej wartości architektonicznej i historycznej

Źródło: opracowanie własne

Tabela 9. Szanse i zagrożenia

Szanse	Zagrożenia
✓ Emigranci i uchodźcy osiedlający się na terenie Aglomeracji Opolskiej	✓ Postępująca suburbanizacja
✓ Zwiększenie znaczenia oferty kulturalnej świadczonej on-line	✓ Słabnąca dynamika ruchu turystycznego (wpływ COVID-19)
✓ Programy profilaktyki zdrowotnej	✓ Słaba akceptacja społeczna do zmian i obostrzeń dla komunikacji indywidualnej
✓ Wzrost znaczenia edukacji	✓ Brak wspólnego systemu zarządzania mobilnością uniemożliwiającego koordynację zintegrowanym transportem publicznym
✓ Wzrost świadomości i zmiana nawyków mobilnościowych i stylu życia mieszkańców	✓ Rosnąca siła sąsiednich metropolii
✓ Zachęty i działania promocyjne w zakresie korzystania z transportu publicznego	✓ Skutki pandemii COVID-19 oraz wojny w Ukrainie
✓ Potencjał do dalszego rozwoju publicznego transportu zbiorowego w Aglomeracji Opolskiej w postaci kilku dużych przewoźników autobusowych na terenie Opola i gmin Aglomeracji Opolskiej	✓ Zmiany klimatyczne
✓ Rozwój partnerskiej współpracy i zintegrowanych działań w ramach Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska	✓ Wzrost w ostatnim dziesięcioleciu występowania ekstremalnych zjawisk pogodowych (np. susze, deszcze nawalne, gradobicia, wichury, tornada)
✓ Priorytetowe traktowanie Aglomeracji Opolskiej jako ośrodka wzrostu w skali całego regionu (zapis w <i>Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2030 roku Opolskie 2030</i> zakładający rozwój konkurencyjnej Aglomeracji Opolskiej)	✓ Rosnąca inflacja
✓ Program „Solidarni w obliczu zagrożeń”	✓ Ograniczenia dochodów samorządów
✓ Współpraca z metropoliami, obszarami funkcjonalnymi i partnerami zagranicznymi	✓ Wzrost zapotrzebowania na usługi społeczne i zdrowotne, przy jednoczesnym wzroście kosztów funkcjonowania opieki zdrowotnej i społecznej

Źródło: opracowanie własne

6. Obszary problemowe Aglomeracji Opolskiej

Zidentyfikowanie i udokumentowanie zjawisk, procesów, zmian o charakterze problemowym na obszarze funkcjonalnym jest kluczowe do zaprogramowania wsparcia w ramach instrumentu ZIT. Zgodnie z zapisami dokumentu pn. *Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021–2027* ⁵⁶ celem wdrażania instrumentu ZIT jest:

⁵⁶ *Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021 – 2027*, Warszawa 2023.

- ✓ budowanie partnerstwa i współpracy w ramach obszaru funkcjonalnego oraz wspieranie współpracy i wymiany doświadczeń pomiędzy Związkami ZIT zarówno w poszczególnych województwach, jak i na szczeblu krajowym i międzynarodowym;
- ✓ wspieranie rozwoju kompetencji samorządu terytorialnego niezbędnych do przygotowania i wdrażania strategii, w tym strategii ZIT lub strategii rozwoju ponadlokalnego;
- ✓ wspieranie realizacji projektów i zdolności do pozyskania środków z różnych źródeł.

Realizacja instrumentu ZIT zwiększa wpływ miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie na zintegrowanie działań rozwiązujących wspólne problemy oraz skoordynowanego świadczenia usług publicznych na rzecz mieszkańców. Natomiast podstawowym zadaniem Związku ZIT – Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska jest kreowanie polityki rozwoju na obszarze funkcjonalnym i koordynowanie realizacji projektów wynikających ze strategii ZIT oraz strategii rozwoju ponadlokalnego (*Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej do 2030 roku*), w szczególności tych współfinansowanych ze środków polityki spójności.

Najważniejsze wyzwania strategiczne Aglomeracji Opolskiej określone zostały na podstawie kluczowych obszarów problemowych decydujących o rozwoju Aglomeracji, zostały one scharakteryzowane poniżej:

1. Niezadawalający stan środowiska naturalnego. Zagadnienia związane ze środowiskiem wpisują się w działania ukierunkowane na wzmacnianie atrakcyjności osiedleńczej Aglomeracji Opolskiej poprzez racjonalne gospodarowanie zasobami naturalnymi, budowę gospodarki obiegu zamkniętego, modernizację energetyczną budynków, ochronę jakości powietrza, wód i bioróżnorodności, a także działania adaptacyjne do zmian klimatu. Na stan środowiska naturalnego mają wpływ również ograniczenia w korzystaniu z indywidualnych środków transportu na rzecz wykorzystania zero i niskoemisyjnego transportu publicznego, jak również alternatywnych form mobilności. Poprawa stanu środowiska naturalnego wiąże się z koniecznością zapobiegania negatywnym czynnikom, z drugiej strony wzmacnianiu/promocji obszarów chronionych oraz cennych przyrodniczo, które potencjalnie mogą się przełożyć na wzmocnienie zasobów turystyki, rekreacji i wypoczynku, a tym samym powstawania i rozwijania miejsc pracy w tych sektorach. Interwencja powinna być ukierunkowana na cały obszar ze szczególnym uwzględnieniem miast, w których zmiany klimatyczne są szczególnie uciążliwe (np. wyspy ciepła, wzmożony ruch samochodowy, niedobór terenów zielonych). W przypadku inwestycji z zakresu gospodarki wodno-ściekowej (oczyszczalnie ścieków komunalnych i infrastruktura kanalizacyjna) priorytetowo będą traktowane w ramach aglomeracji Popielów – Karłowice i Tułowice. Zintegrowane działania powinny dotyczyć również wdrażania nowoczesnych rozwiązań z zakresu transportu publicznego, wykorzystującego technologie przyjazne środowisku. Drugim filarem

polityki środowiskowej powinno być zwiększanie efektywności energetycznej w obiektach mieszkalnych i budynkach użyteczności publicznej oraz skoordynowane działania z zakresu likwidacji niskiej emisji w budynkach i modernizacji infrastruktury ciepłowniczej. Niezbędnym procesem jest przygotowanie się do przeciwdziałania i ograniczania skutków zjawisk ekstremalnych, zarówno poprzez nowoczesną infrastrukturę, ale również działania edukacyjne.

2. **Ograniczona dostępność Aglomeracji Opolskiej.** Zagadnienie problemowe zostało zdefiniowane głównie na podstawie prac nad *Planem zrównoważonej mobilności Aglomeracji Opolskiej*. Dostępność ma w tym przypadku szerokie znaczenie, rozumiane jako ograniczenie wykluczenia komunikacyjnego, możliwość korzystania z transportu publicznego, jak również alternatywnych form mobilności. Konieczna jest również poprawa dostępności do infrastruktury komunikacyjnej wszystkich uczestników, w tym osób z niepełnosprawnościami i szczególnymi potrzebami. Na omawiane zagadnienie problemowe ma wpływ również rozległość terytorialna, uwarunkowania wynikające z relacji miasto-wieś oraz relacji Opole (rdzeń z funkcjami metropolitarnymi), a pozostały obszar funkcjonalny. Zatem interwencja powinna ukierunkowana być na cały obszar poprzez realizację projektów zintegrowanych wynikających z *Planu zrównoważonej mobilności Aglomeracji Opolskiej*. Poprawa dostępności powiązana jest z rozwojem infrastruktury komunikacyjnej transportu publicznego i drogowej, służącej polepszeniu komfortu i bezpieczeństwa uczestników ruchu: pieszych, rowerzystów i korzystających z komunikacji zbiorowej oraz indywidualnej. Realizacja przedsięwzięć zintegrowanych w pierwszej kolejności przyczynić się ma do zwiększenia udziału korzystania z transportu przyjaznego dla środowiska, w tym do rozwoju elektromobilności, a tym samym zmniejszenia negatywnego oddziaływania na klimat i zdrowie ludzi. W wymiarze gospodarczym cele wskazują na efektywne planowanie usług transportowych i ograniczenie wykluczenia komunikacyjnego, a tym samym zwiększenie możliwości dojazdu do szkoły i miejsca pracy. Działania powinny również uwzględniać poprawę bezpieczeństwa wszystkich uczestników ruchu drogowego, jak również wykorzystanie narzędzi cyfrowych (np. ITS) do planowania i zarządzania transportem publicznym, jak również jego preferowania w ruchu drogowym. Poprawa dostępności ma wpływ na wzmacnianie powiązań funkcjonalnych pomiędzy gminami, wielowymiarową integrację i zrównoważony rozwój. Jak wspomniano powyżej rozwój zrównoważonej mobilności ma również wpływ na poprawę środowiska naturalnego, w tym

na poprawę jakości powietrza atmosferycznego i zmniejszenie poziomu hałasu, co tym samym wzmacnia atrakcyjność osiedleńczą i gospodarczą Aglomeracji Opolskiej.

3. **Niekorzystne trendy demograficzne i nowe wyzwania w zakresie kompetencji oczekiwanych na rynku pracy i w życiu społecznym.** W centrum planowania znajdują się zatem perspektywy rozwojowe dla obecnych i przyszłych mieszkańców Aglomeracji Opolskiej wraz z ukierunkowaniem na poprawę jakości ich życia, zapewnienie odpowiedniej jakości edukacji, usług społecznych i zdrowotnych, w tym dla seniorów i osób z niepełnosprawnościami, jak również zapewnienie systemu wsparcia dla cudzoziemców. Zwiększenie dostępności do miejsc wychowania przedszkolnego umożliwi pogodzenie życia zawodowego z opieką nad dziećmi, co jest szczególnie istotne dla osób w trudnej sytuacji na rynku pracy (kobiety). Nowoczesna i efektywna edukacja powinna być powiązana z rozwojem przedsiębiorczości i przygotowaniem kadr dla lokalnych środowisk gospodarczych. Coraz ważniejsze będzie nabywanie nowych umiejętności zawodowych i podnoszenia wydajności pracy, a pracowników cechować powinna elastyczność i motywacja do zmiany kwalifikacji. W ramach systemu edukacji wyzwaniami pozostaje lepsze dopasowanie do wymagań stawianych przez współczesny rynek pracy oraz rozwijanie umiejętności takich jak kreatywność, rozwiązywanie problemów, praca zespołowa, przygotowanie do uczenia się przez całe życie. Ważne jest, aby poprzez projekty zintegrowane podnosić efektywność kształcenia i włączenia społecznego dzieci i młodzieży. Kluczowy wpływ na jakość systemu edukacji i wyniki uczniów ma poziom przygotowania i praktyczne doświadczenie nauczycieli, dlatego szczególną uwagę należy poświęcić planowanym działaniom podnoszącym ich kompetencje. Kształtowanie u uczniów kompetencji kluczowych (np. przedsiębiorczości, kreatywności, kompetencji emocjonalno-społecznych, współpracy w zespole, stałego uczenia się i rozwiązywania problemów, aktywnego uczestnictwa w kulturze i życiu obywatelskim, wielojęzyczności) będzie miało również istotny wpływ na przygotowanie przyszłych przedsiębiorców i pracowników. Wyzwaniem współczesnej szkoły jest również zapewnienie włączenia społecznego dzieci i młodzieży doświadczających ograniczeń w funkcjonowaniu uwarunkowanych różnymi przyczynami, w tym stanem zdrowia, niepełnosprawnością czy doświadczeniem migracyjnym. Konieczne jest również wzmacnianie kompetencji transferowalnych u pracowników. Poprawa dostępności do usług społecznych i zdrowotnych w Aglomeracji jest konieczna nie tylko ze względu na trendy demograficzne, czy możliwość ograniczenia ryzyka ubóstwa z powodu dezaktywizacji zawodowej wynikającej z przyczyn zdrowotnych. Prognozowanym skutkiem obciążenia demograficznego dla systemu ochrony zdrowia będzie systematyczny wzrost potrzeb finansowych sektora opieki zdrowotnej wynikający ze starzenia się społeczeństwa, konieczności wprowadzania nowych usług i podnoszenia standardu opieki. Sektor edukacji

i spraw społecznych, ze względu na swoje zasoby oraz wpływ na kształtowanie postaw i umiejętności znacznej części mieszkańców Aglomeracji Opolskiej, posiada predyspozycje kreowania dynamicznego i nowoczesnego kapitału ludzkiego i społecznego. Istotne jest również niwelowanie skutków pandemii COVID-19 w sferze edukacji, zdrowia i spraw społecznych.

4. **Nieefektywne wykorzystanie zasobów endogenicznych⁵⁷ Aglomeracji Opolskiej.** Mając na uwadze wzmacnianie powiązań funkcjonalnych pomiędzy gminami tworzącymi obszar i jego zrównoważony rozwój należy skutecznie wykorzystywać poszczególne potencjały endogeniczne zidentyfikowane na obszarze Aglomeracji Opolskiej, zwłaszcza zasoby związane z dziedzictwem materialnym i niematerialnym, kulturą, atrakcjami turystycznymi oraz potencjałem lokalnych społeczności. To również wzmacnianie współpracy różnych sektorów (samorząd – organizacje pozarządowe – biznes) poprzez wspieranie zaawansowanych procesów sieciowania i partnerstwa. Zabytki i kultura stanowią mogą istotny walor turystyczny całego obszaru funkcjonalnego. Turystyka, rekreacja oraz dostępność do kultury i materialnego dziedzictwa to czynniki, które pośrednio wpływają na atrakcyjność osiedleńczą i przede wszystkim na jakość życia mieszkańców. W pierwszej kolejności współpraca ponadlokalna oparta powinna być na kreowaniu aglomeracyjnych produktów turystycznych, sieciowania współpracy na rzecz rozwoju turystyki, np. tematyczne szlaki turystyczne, wspólna promocja turystyczna, aglomeracyjne twarze kultury i historii, co znacznie wzbogaci ofertę turystyczną dedykowaną turystyce rodzinnej, weekendowej i pobytem biznesowym, jak również wzmocni funkcje edukacyjne, kulturowe i gospodarcze obszaru. Kluczowe jest również wykorzystanie narzędzi cyfrowych w kulturze i turystyce, których znaczenie wzrosło w czasie pandemii COVID-19 oraz ograniczanie skutków samej pandemii dla tej branży. Elementem dopełniającym zintegrowane projekty o charakterze ponadlokalnym powinny być inicjatywy i projekty realizowane przez społeczności lokalne.

⁵⁷ Potencjał endogeniczny - to specyficzna dla danego obszaru (w tym wypadku obszaru powiązanego funkcjonalnie) cecha, która może być podstawą jego dalszego rozwoju (przynoszącą korzyści społeczne i ekonomiczne) nie tylko ze względu na obiektywnie korzystne uwarunkowanie, które stanowi, ale często także ze względu na fakt odróżniania danego obszaru od jego sąsiedztwa.

Tabela 10. ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY (SYNTEZA) I WYZWANIA NA OBSZARZE AGLOMERACJI OPOLSKIEJ

NIEZADOWALAJĄCY STAN ŚRODOWISKA NATURALNEGO	OGRANICZONA DOSTĘPNOŚĆ AGLOMERACJI OPOLSKIEJ	NIEKORZYSTNE TRENDY DEMOGRAFICZNE I NOWE WYZWANIA W ZAKRESIE KOMPETENCJI OCZEKIWANYCH NA RYNKU PRACY I W ŻYCIU SPOŁECZNYM	NIEEFEKTYWNE WYKORZYSTANIE ZASOBÓW ENDOGENICZNYCH AGLOMERACJI OPOLSKIEJ
✓ Wzrost w ostatnim dziesięcioleciu występowania ekstremalnych zjawisk pogodowych (np. deszcze nawalne, gradobicia, wichury, tornada) ✓ Zagrożenia powodziowe i podtopienia ✓ Ograniczenie w doinwestowaniu służb oraz wyposażenia w sprzęt, materiały i infrastrukturę przewidziane do wykorzystania w czasie nadzwyczajnych zagrożeń ✓ Nadmierna niska emisja, strefa największych zagrożeń emisji gazów i pyłów, dominacja źródeł ciepła na paliwa stałe ✓ Wysoka energochłonność budynków ✓ Niski poziom wykorzystania technologii przyjaznych środowisku i odnawialnych źródeł energii ✓ Niedostateczne wdrożenie elementów gospodarki obiegu zamkniętego ✓ Niski poziom recyklingu ✓ Niska jakość wód i zagrożenie suszą ✓ Niedostateczna ochrona wód ✓ Zagrożenie suszą i brakiem dostępu do wody pitnej ✓ Nierównomierne rozłożenie zasobów wodnych i niskiej retencji ✓ Niedostateczna ochrona i wykorzystanie walorów przyrodniczych, w tym bioróżnorodności ✓ Niedostateczna edukacja w zakresie bezpieczeństwa, ekologii i postaw less/zero waste ✓ Kryzys energetyczny	✓ Niekontrolowana suburbanizacja (rozproszenie zabudowy i wysoka transportochłonność struktur osadniczych) ✓ Zróżnicowany poziom oferty publicznego transportu zbiorowego (silny deficyt w miejscowościach położonych poza głównymi korytarzami komunikacyjnymi, obszary wykluczone komunikacyjnie) ✓ Niewystarczający poziom integracji transportu zbiorowego ✓ Wysokie koszty organizacji publicznego transportu ✓ Znaczące obciążenie ruchem komunikacyjnym, szczególnie indywidualnym transportem samochodowym ✓ Niedostatecznie spójna sieć pozwalająca na bezpieczny przejazd rowerem między miejscowościami Aglomeracji Opolskiej ✓ Liczba mostów i obwodnic niedostosowana do potrzeb, w tym w szczególności brak kolejnej przeprawy przez Odrę w Opolu ✓ Niezadawalający stan infrastruktury drogowej, szczególnie na terenach nieurbanizowanych i dróg lokalnych ✓ Nierównomierna dostępność do infrastruktury dla pieszych i rowerzystów ✓ Wysoki poziom oczekiwań społecznych w zakresie rozbudowy systemu drogowego ✓ Niski poziom bezpieczeństwa ruchu drogowego: pieszych, rowerzystów i osób o ograniczonej mobilności ✓ Niedostateczne wykorzystanie narzędzi cyfrowych dla zrównoważonej mobilności	✓ Starzenie się społeczeństwa i wzrost zapotrzebowania na usługi społeczne i zdrowotne przy jednoczesnym wzroście kosztów funkcjonowania opieki zdrowotnej i społecznej ✓ Ujemny przyrost naturalny, spadająca liczba mieszkańców, niekorzystne prognozy demograficzne ✓ Zróżnicowana wewnętrznie dostępność edukacji przedszkolnej ✓ Edukacja odbiegająca od potrzeb uczestników i wyzwań współczesnego świata ✓ Skutki pandemii COVID-19: izolacja społeczna dzieci i młodzieży, problemy pedagogiczne – psychologiczne, uzależnienie od Internetu, problemy zdrowotne i ruchowe ✓ Bardzo niska dostępność do specjalistycznej kadry lekarskiej i medycznej (wskaźniki niższe od średniej krajowej i wojewódzkiej) ✓ Spadek ilości porad lekarskich i stomatologicznych, utrudniony dostęp do porad psychiatrycznych ✓ Nierównomierny dostęp do usług społecznych ✓ Ubóstwo energetyczne ✓ Niedobór wykwalifikowanej kadry szczególnie w usługach specjalistycznych, profesjonalnych i technicznych ✓ Niewystarczający poziom innowacyjności usług i rozwoju sektora B+R oraz znacznej dysproporcji terytorialnej	✓ Niedostateczne wykorzystanie zasobów kultury i zabytków materialnych oraz niematerialnych ✓ Niedostateczna ochrona dziedzictwa kulturowego ✓ Niewykorzystane zasoby dziedzictwa kultury materialnej – zły stan techniczny części obiektów zabytkowych o potwierdzonej wartości architektonicznej i historycznej ✓ Niespełnianie wymogów współczesnych odbiorców przez obiekty stanowiące potencjalne atrakcje turystyczne (głównie obiekty dziedzictwa kultury materialnej) ✓ Ograniczona dostępność obiektów dziedzictwa kulturowego i kultury (dostępność architektoniczna i cyfrowa) ✓ Niskie wykorzystanie narzędzi cyfrowych do budowania oferty kulturalnej i promocji dziedzictwa kulturowego ✓ Nieodpowiedni stan infrastruktury obiektów kultury i wyposażenia ✓ Niewystarczająca integracja w zakresie promocji oferty kulturalnej, turystycznej i spędzania wolnego czasu ✓ Niekorzystna na tle kraju średnia liczba funkcjonujących organizacji w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców ✓ Stosunkowo niska frekwencja wyborcza ✓ Wpływ pandemii COVID-19 na wielkość i strukturę popytu na ofertę kulturalną i turystyczną
WYZWANIE I RACJONALNE GOSPODAROWANIE ZASOBAMI NATURALNYMI, W TYM BUDOWA GOSPODARKI OBIEGU ZAMKNIĘTEGO, OCHRONA JAKOŚCI POWIETRZA, WÓD I BIORÓŻNORODNOŚCI ORAZ ADAPTACJA DO ZMIAN KLIMATU	WYZWANIE II ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONEJ MOBILNOŚCI, POPRAWA DOSTĘPNOŚCI AGLOMERACJI OPOLSKIEJ ORAZ PRZECIWDZIAŁANIE WYKLUCZENIU KOMUNIKACYJNEMU	WYZWANIE III PRZECIWDZIAŁANIE NEGATYWNYM ZMIANOM DEMOGRAFICZNYM I DOSTOSOWANIA EDUKACJI DO WSPÓŁCZESNYCH ZMIAN I WYZWAŃ	WYZWANIE IV WYKORZYSTANIE ZASOBÓW ENDOGENICZNYCH AGLOMERACJI OPOLSKIEJ I POTENCJAŁU LOKALNEJ SPOŁECZNOŚCI

Źródło: opracowanie własne na podstawie prac warsztatowych

7. Wymiar terytorialny wsparcia

Kluczowym elementem determinującym specyfikę wykorzystania instrumentu ZIT jest wymiar terytorialny. Interwencję publiczną definiujemy w oparciu o potrzeby zidentyfikowane w ramach poszczególnych, już omówionych obszarów problemowych.

Zgodnie z zapisami programu Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027, interwencja dedykowana dla Subregionu Aglomeracja Opolska koncentruje się na następujących obszarach:

- poprawa efektywności energetycznej;
- zapobieganie zagrożeniom związanym ze zmianą klimatu;
- gospodarka wodno-ściekowa;
- odpady i gospodarka o obiegu zamkniętym;
- ochrona różnorodności biologicznej;
- zrównoważona mobilność miejska;
- inwestycje związane z ograniczaniem niskiej emisji;
- dziedzictwo kulturowe i kultura, rozwój turystyki;
- Europejska Inicjatywa Społeczna;
- edukacja przedszkolna i włączająca;
- kształcenie ogólne i zawodowe;
- wsparcie rodziny i pieczy zastępczej;
- profilaktyka zachowań społecznych dzieci i młodzieży;
- usługi zdrowotne i społeczne oraz opieka długoterminowa (usługi zdrowotne dla osób starszych oraz usługi społeczne dla osób niesamodzielnych).

Zidentyfikowane w toku diagnozy obszaru funkcjonalnego problemy, w dużej mierze są wspólne dla całego obszaru Aglomeracji Opolskiej. Różne jest ich natężenie. Zaplanowane w ramach instrumentu ZIT działania mają się przyczynić do wzmocnienia powiązań funkcjonalnych, a w konsekwencji sprzyjać zwiększeniu konkurencyjności Aglomeracji Opolskiej. Komplementarnie do zadań dedykowanych dla Aglomeracji Opolskiej, w tym realizowanych w formule ZIT w ramach Programu Regionalnego FEO 2021-2027, realizowane będą zadania wspierane w ramach Programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027, w ramach priorytetu III: Transport miejski.

8. Wizja, cele strategiczne, cele szczegółowe i proponowane działania

8.1 Wizja Aglomeracji Opolskiej w 2030 roku

Wizja jest obrazem przyszłości Aglomeracji Opolskiej, określonym stanem, do którego doprowadzić ma realizacja *Strategii ZIT AO*. Została uzgodniona w procesie partycypacji społecznych w trakcie prac warsztatowych, w tym również na podstawie wniosków uzyskanych w trakcie prac nad *Strategią rozwoju Aglomeracji Opolskiej do 2030 roku*. W trakcie prac warsztatowych nad ww. dokumentem jednogłośnie uznano, że wizja rozwoju będzie odwoływać się do Odrzańskiej Doliny, która była również elementem poprzedniej wizji ujętej w *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014-2020*⁵⁸ oraz *Strategii ZIT Aglomeracji Opolskiej*⁵⁹. Dolina Odrzańska jest wyróżnikiem charakteryzującym Aglomerację Opolską, ponieważ tworzącą ją gminy i powiaty geograficznie i historycznie powiązane są z Odrą i jej dopływami.

WIZJA AGLOMERACJI OPOLSKIEJ W 2030 ROKU

Aglomeracja Opolska – zapewnia mieszkańcom dostęp do atrakcyjnych miejsc pracy i nowoczesnych usług, zrównoważonej mobilności, niskoemisyjnego i zintegrowanego transportu publicznego i środowiska naturalnego, które przygotowane jest do zmian klimatycznych.

Aglomerację Opolską wyróżnia potencjał ponadlokalny oparty na aktywnie działającej społeczności i atrakcjach turystycznych Doliny Odrzańskiej.

W wizji rozwoju Aglomeracji Opolskiej główny akcent skierowany jest na dobrostan mieszkańców, którzy mają dostęp do atrakcyjnych miejsc pracy oraz nowoczesnych usług: edukacyjnych, kulturalnych, zdrowotnych i społecznych, jak również niskoemisyjnego i zintegrowanego transportu publicznego. To miejsce, w którym dba się o zrównoważoną mobilność oraz środowisko naturalne, które przygotowane jest do zmian klimatycznych oraz w którym dba się o bezpieczeństwo mieszkańców. Potencjał ponadlokalny Aglomeracji Opolskiej zbudowany jest na aktywnie działającej społeczności lokalnej, uczestniczącej w oddolnych inicjatywach społecznych i współodpowiedzialnej za podejmowane decyzje. Wyróżnikiem Aglomeracji Opolskiej jest również potencjał endogeniczny obszaru, a zwłaszcza atrakcje przyrodnicze, dziedzictwo kulturowe i kultura, które mają wpływ na atrakcyjność turystyczną, tworząc spójny obraz Doliny Odrzańskiej. Aglomeracja Opolska jest sprawnie zarządzana,

⁵⁸ Strategia rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014-2020, Opole 2014, s. 64.

⁵⁹ Strategia ZIT Aglomeracji Opolskiej, wersja IV, 2022, s. 56.

w sposób skuteczny, efektywny i partnerski, wykorzystując zwłaszcza zintegrowane działania oraz partnerską współpracę pomiędzy gminami i powiatami. W polityce zintegrowanej na znaczeniu zyskują pojęcia, takie jak współpraca, partnerstwo, aktywność społeczna i inicjatywa.

8.2 Cele strategiczne i szczegółowe oraz proponowane działania

Cele strategiczne i szczegółowe *Strategii ZIT AO* sformułowane zostały z uwzględnieniem analizy potrzeb rozwojowych samorządów Aglomeracji Opolskiej oraz wyników warsztatów strategicznych prowadzonych w trakcie prac nad *Strategią rozwoju Aglomeracji Opolskiej do 2030 roku* oraz *Planem zrównoważonej mobilności miejskiej Aglomeracji Opolskiej*. Dokonując wyborów działań do realizacji w ramach *Strategii ZIT AO* kierowano się więc zasadą, iż zwiększenie efektywności podejmowanych interwencji nastąpi poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby i problemy całego obszaru funkcjonalnego.⁶⁰

W ramach prac nad niniejszym dokumentem sformułowano cztery cele strategiczne, dla których zdefiniowano cele szczegółowe i działania ze wskazaniem wykorzystania zintegrowanego podejścia.⁶¹ W ramach prac nad *Strategią ZIT AO* powstała lista projektów, zawierająca projekty lub ich wiązki przypisane do konkretnych celów operacyjnych, które ujęte zostały w **załączniku nr 1**.

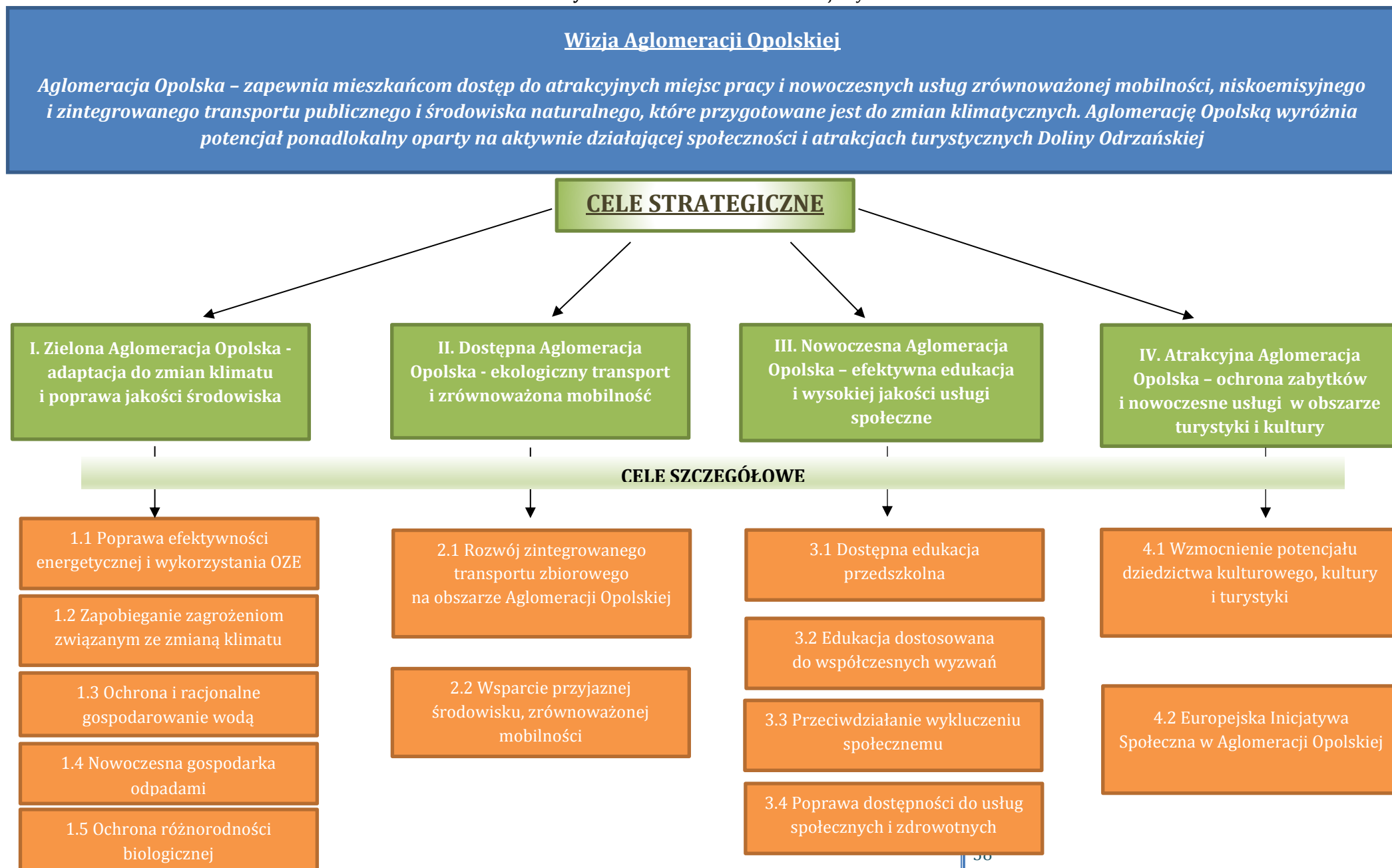
W procesie identyfikacji projektów/wiązek zastosowano następujące kryteria ich wyboru:

- znaczenie projektu dla rozwoju obszaru partnerstwa;
- powiązanie danego projektu z innymi projektami z obszaru Aglomeracji Opolskiej;
- akceptacja projektu w drodze konsensusu większości partnerów;
- realizacja projektu w partnerstwie międzygminnym lub międzysektorowym.

⁶⁰ Definicja projektu zintegrowanego została określona patrz w: *Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027*, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa 2023, str. 40-41.

⁶¹ Szczegółowa definicja projektu zintegrowanego znajduje się w: *Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027*, s.43.

Rysunek 4. Struktura celów rozwojowych

W dalszej części dokumentu przedstawiono szczegółowe uzasadnienie poszczególnych celów strategicznych *Strategii ZIT AO*, przedstawiono opis celów szczegółowych, wskazano proponowane działania i przedsięwzięcia oraz wskazano wiązki projektów.

Szczegóły dotyczące możliwego zakresu realizacji projektów znajdują się w *Szczegółowym Opisie Priorytetów Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027* oraz w kryteriach oceny projektów. *Szczegółowy Opis Priorytetów* określa również typy beneficjentów: ogólny i szczegółowy, który każdorazowo będzie wskazywany w regulaminie wyboru projektów, obowiązującym dla danego naboru. Typ beneficjenta (ogólny) wskazany został również w załączniku nr 1 Lista projektów.

Tabela 11. Cel strategiczny I - schemat realizacji celów szczegółowych

CEL STRATEGICZNY I	Zielona Aglomeracja Opolska - adaptacja do zmian klimatu i poprawa jakości środowiska
Uzasadnienie	Aglomeracja Opolska jest obszarem o bogatych zasobach naturalnych, jednocześnie jest terenem zróżnicowanym pod względem zagospodarowania, ogólnie silnie uprzemysłowionym, a tutejsze zasoby naturalne podlegają intensywnej eksploatacji. Adaptacja do zmian klimatu jest kluczowym wyzwaniem, jako element włączenia się w politykę unijną, krajową i regionalną. Zwłaszcza konieczne są działania w zakresie ochrony ludności przed ekstremalnymi zjawiskami pogodowymi, których liczba zgodnie z analizą adekwatną dla obszaru Aglomeracji Opolskiej wzrosła w ostatnich dziesięciu latach. Przygotowanie systemu aglomeracyjnego do ochrony ludności powinno obejmować m.in. inwestycje w zakresie prognozowania i ostrzegania środowiskowego, w tym rozwój monitoringu, modernizacja i budowa systemów łączności, ostrzegania i alarmowania przed stanami nadzwyczajnymi oraz wsparcia sprzętu i zasobów niezbędnych do usuwania skutków wystąpienia ekstremalnych zjawisk pogodowych (zgodnie ze stanem potrzeb określonym w programie <i>Solidarni w obliczu zagrożeń</i>). Dodatkowo konieczne jest wsparcie infrastruktury wzmacniającej procesy adaptacyjne do zmian klimatu, np. likwidacja wysp ciepła, małe zbiorniki retencyjne, nasadzenia drzew i krzewów, oszczędzanie wody i energii.⁶²

⁶² W przypadku działań inwestycyjnych konieczna jest ochrona walorów krajobrazowych Aglomeracji Opolskiej, zwłaszcza w przypadku realizacji przedsięwzięć mających potencjalnie negatywny wpływ na te walory (np. budowa urządzeń wodnych i infrastruktury hydrotechnicznej). Istotnym działaniem niwelującym wprowadzenie obcych elementów do naturalnego krajobrazu powinno być odpowiednie planowanie inwestycji uwzględniające konieczność wkomponowania projektowanych obiektów w istniejący krajobraz. Natomiast przedsięwzięcia związane z rozbudową i modernizacją infrastruktury, w szczególności komunikacyjnej, która istotnie zmienia krajobraz, zwłaszcza jego naturalny charakter, wymagane jest spełnienie wszelkich warunków dla zachowania cennych walorów krajobrazowych. Minimalizacja negatywnego oddziaływania inwestycji powinna odbywać się na etapie projektowania. Zaleca się dążenie do zachowania harmonii pomiędzy budowlą inżynierską a krajobrazem. Na obszarach zurbanizowanych i skomunikowanych, a tym samym już przekształconych (np. krajobraz miejski) nacisk powinien

Infrastruktura techniczna i jej cechy (struktura, lokalizacja, jakość) mają duże znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego Aglomeracji Opolskiej. W kontekście poprawy jakości życia mieszkańców oraz jakości stanu środowiska przyrodniczego, rekomendowane jest podejmowanie działań zmierzających do dalszego rozwoju i modernizacji sieci kanalizacyjnych i zaopatrzenia w wodę pitną. Na terenie Opola i jego obszaru funkcjonalnego niezbędne jest sukcesywne zwiększanie udziału terenów przepuszczalnych, w tym zwłaszcza biologicznie czynnych. Infrastruktura techniczna Aglomeracji Opolskiej w ostatnim okresie programowania zmodernizowana została poprzez znaczące inwestycje, nadal jednak stan i jakość w dużej mierze jest determinowany dysproporcjami pomiędzy terenami wiejskimi i miejskimi. Ze względu na sytuację występującą na obszarze Aglomeracji Opolskiej związaną z jakością powietrza istnieje potrzeba kontynuacji działań i inwestycji związanych w tym obszarze oraz w zakresie modernizacji efektywności energetycznej budynków.

Dane statystyczne adekwatne dla obszaru Aglomeracji Opolskiej wskazują na wzrost wytworzonych odpadów, z jednoczesnym wzrostem cen związanych z zagospodarowaniem wysegregowanych frakcji. W związku z tym samorządy rekomendują wprowadzenie aglomeracyjnego systemu zarządzania odpadami, połączonego ze wsparciem infrastruktury, zwłaszcza instalacji do odzysku, przetwarzania i unieszkodliwiania odpadów połączonych z edukacją mieszkańców, w tym nauki prawidłowej segregacji, propagowaniem postaw less/zero waste (budowa gospodarki o obiegu zamkniętym).

Powierzchnia obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych, tj. prawnie chroniona, zajmuje w Aglomeracji Opolskiej 102 958,27 ha, co stanowi 39,67% powierzchni obszarów chronionych województwa opolskiego. Dla obszarów Aglomeracji Opolskiej, które charakteryzują się szczególnymi walorami przyrodniczymi konieczne jest dalsze stosowanie instrumentów umożliwiających ich ochronę. Działania proekologiczne są również niezwykle oczekiwane przez społeczność np. nowe nasadzenia, parki, ogrody miejskie, zielone tereny wypoczynkowe). Podnoszenie jakości życia mieszkańców to również poprawa estetyki miejsca zamieszkania, możliwości wypoczynku i spędzania wolnego czasu w otoczeniu przyrody. W celu zapewnienia ochrony w ramach działań systemowych i indywidualnych rekomenduje się podjęcie szeregu inicjatyw mających na celu zachowanie różnorodności biologicznej. Działania inwestycyjne powinny być zintegrowane z edukacją ekologiczną i kampaniami promocyjno-informacyjnymi.⁶³

zostać położony na estetyzację obiektów i ich harmonijne powiązanie z istniejącymi elementami krajobrazu. Zgodnie z opinią RDOŚ w Opolu (W00Ś.410.2.33.2023.AKu z dnia 13.12.2023).

⁶³ Planowane do realizacji w ramach inwestycji, w sytuacji gdy realizowane będą w granicach obszarów chronionych, muszą wykazywać zgodność z aktami prawnymi dotyczącymi konkretnych form ochrony przyrody, w szczególności

Cel strategiczny I powiązany jest z celem strategicznym II. Rekomendowane jest rozwijanie ekologicznych, przyjaznych środowisku form transportu, wzmacnianie systemu publicznego transportu zbiorowego bazującego na taborze odpowiadającym wymogom współczesnych norm ekologicznych (w tym elektromobilności), wyprowadzanie ruchu samochodowego z centrum miast, rozwój i promocja alternatywnych form transportu i infrastruktury sprzyjającej jej rozwojowi.

Cel szczegółowy	1.1 Poprawa efektywności energetycznej i wykorzystania OZE
Opis	Cel szczegółowy 1.1 ukierunkowany jest na zmniejszenie zapotrzebowania na wytwarzanie energii elektrycznej i ciepła poprzez zastosowanie energooszczędnych technologii, wprowadzenie lub usprawnienie systemów zarządzania energią oraz przeprowadzenie termomodernizacji energetycznej budynków⁶⁴ wraz z wymianą systemów ogrzewania na niskoemisyjne źródła ciepła, w tym również z wykorzystaniem instalacji OZE⁶⁵. Inwestycje w tym zakresie przyczynią się do redukcji emisji gazów cieplarnianych oraz zmniejszenia ubóstwa energetycznego. Priorytetowo powinny być wspierane projekty wykorzystujące odnawialne źródła energii, wsparcie powinno być uwarunkowane wykonaniem inwestycji zwiększających efektywność energetyczną i ograniczających zapotrzebowanie na energię w budynkach, poprzez uzyskanie optymalnych warunków sprzyjających zmniejszeniu strat energii, ciepła i wody, w tym poprzez systemy zarządzania energią i jej jakością, termomodernizację budynków, czy też zastosowanie instalacji i urządzeń służących poprawie efektywności energetycznej. Planowane do realizacji działania wpisują się w zalecenia Komisji Europejskiej dot. zwiększenia udziału

w odniesieniu do obowiązujących w ich granicach zakazów, określonych m.in. w aktach powołujących/ustanawiających te formy ochrony przyrody oraz w odniesieniu do celów ochrony i działań ochronnych wskazanych w planach ochrony rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych i planach zadań ochronnych obszarów Natura 2000. Szczegółowe zapisy dotyczące negatywnych oddziaływań na obszary chronione w tym, obszary Natury 2000 i sposoby postępowania w tym zakresie zawarto patrz: **STRATEGIA ZINTEGROWANYCH INWESTYCJI TERYTORIALNYCH AGLOMERACJI OPOLSKIEJ, Katowice 2023, str. 129 -130.**

⁶⁴ W przypadku planowanych działań termomodernizacyjnych budynków lub prac remontowych dachu i/lub elewacji konieczna jest ochrona ptaków oraz nietoperzy oraz ich siedlisk, poprzez stosowanie wytycznych do prowadzenia tego rodzaju prac (m.in. prowadzenie prac w terminach najkorzystniejszych z punktu widzenia ochrony ptaków i nietoperzy, jak również uprzedniego zinventaryzowania występujących gatunków w danym budynku), zgodnie ze „*Stanowiskiem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu oraz Regionalnej Rady Ochrony Przyrody w Opolu w sprawie ochrony siedlisk ptaków i nietoperzy na obiektach budowlanych*” patrz: <https://www.gov.pl/web/rdos-opole/regionalna-rada-ochrony-przyrody>).

⁶⁵ W przypadku planowanych działań z zakresu fotowoltaiki i energetyki wiatrowej realizacja tych przedsięwzięć jest możliwa, jeżeli przeprowadzona ocena oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko, której konieczność przeprowadzenia stwierdzono w toku prowadzonego, w trybie ustawy ooś, postępowania w sprawie wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, wykaże brak negatywnego oddziaływania na awifaunę, chiropterofaunę i krajobraz, Zgodnie z opinią RDOŚ w Opolu (W00Ś.410.2.33.2023.AKu z dnia 13.12.2023).

	niskoemisyjnej i bardziej ekologicznej produkcji energii poprzez m.in. gruntowną termomodernizację budynków oraz budowę/modernizację systemów ciepłowniczych wraz z magazynami ciepła. Realizacja planowanych działań w ramach celu operacyjnego 1.1 bezpośrednio wpłynie pozytywnie na zdefiniowany obszar problemowy: niezadawalający stan środowiska naturalnego Aglomeracji Opolskiej poprzez realizację inwestycji z obszaru efektywności energetycznej oraz pośrednio na obszar problemowy: ograniczona dostępność Aglomeracji Opolskiej poprzez zwiększenia udziału korzystania z transportu przyjaznego dla środowiska, w tym do rozwoju elektromobilności, a tym samym zmniejszenia negatywnego oddziaływania na klimat i zdrowie ludzi. Dzięki nadaniu wymiaru terytorialnego dla tego celu możliwa będzie poprawa efektywności energetycznej i wykorzystania OZE na całym obszarze funkcjonalnym. Realizacja tego typu przedsięwzięć przyczyni się do osiągnięcia większego efektu środowiskowego (efekt skali).
Działania	✓ Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej (wraz z audytem) wraz z instalacją urządzeń OZE oraz wymianą/modernizacją źródeł ciepła albo podłączeniem do sieci ciepłowniczej; ✓ Kompleksowa modernizacja energetyczna wielorodzinnych budynków mieszkalnych będących w zasobach gminnych (wraz z audytem) wraz z instalacją urządzeń OZE oraz wymianą/modernizacją źródeł ciepła albo podłączeniem do sieci ciepłowniczej.
Nazwa wiązki projektu	1. <i>Projekty ukierunkowane na poprawę efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej w Aglomeracji Opolskiej</i> 2. <i>Projekty ukierunkowane na poprawę efektywności energetycznej budynków mieszkalnych w Aglomeracji Opolskiej</i>
SPODZIEWANE REZULTATY: ✓ Racjonalizacja zużycia i ograniczenie strat energii w sektorze publicznym oraz mieszkalnictwie; ✓ Zmniejszenie zużycia energii w budynkach poddanych termomodernizacji; ✓ Zmniejszenie emisji CO₂ oraz innych szkodliwych substancji gazowych i pyłów; ✓ Zmniejszenie wydatków związanych z użytkowaniem obiektów; ✓ Zwiększenie komfortu użytkowania obiektów użyteczności publicznej Aglomeracji Opolskiej; ✓ Zwiększenie wykorzystania OZE; ✓ Poprawa jakości powietrza atmosferycznego.	
Cel szczegółowy	1.2 Zapobieganie zagrożeniom związanym ze zmianą klimatu
Opis	Cel szczegółowy 1.2 wynika z zapisów <i>Programu poprawy funkcjonowania systemu przeciwdziałania i ograniczania skutków występowania zjawisk ekstremalnych na obszarze Aglomeracji Opolskiej („Solidarni w obliczu</i>

	zagrożeń”)⁶⁶, który wskazuje główne działania niezbędne do realizacji, aby zminimalizować zagrożenia związane ze zmianą klimatu, zapobiegać ryzyku oraz zwiększać odporność na klęski żywiołowe na obszarze Aglomeracji Opolskiej. Zgodnie z założeniami ww. Programu cały system zarządzania sytuacją kryzysową na terenie Aglomeracji Opolskiej należy oprzeć na czterech filarach: ✓ skuteczny system ostrzegania i informowania mieszkańców o zagrożeniach; ✓ edukacja mieszkańców w zakresie bezpiecznych zachowań; ✓ rozbudowa infrastruktury związanej z zarządzaniem kryzysowym oraz systemów IT w tym obszarze; ✓ wyposażenie gmin/powiatów w sprzęt i zasoby niezbędne do ograniczania i likwidacji skutków wystąpienia ekstremalnych zjawisk pogodowych. W związku z tym planowane jest wsparcie działań związanych z zapobieganiem i minimalizacją zagrożeń związanych ze zmianą klimatu, takich jak: klęski żywiołowe, katastrofy ekologiczne, pożary lasów, ekstremalne zjawiska pogodowe np.: susze, fale upałów, gwałtowne burze, porywiste wiatry itp. oraz zagrożenia sanitarno-epidemiologiczne. Wśród działań ukierunkowanych na łagodzenie skutków tego zjawiska jest poprawa zarządzania zasobami wodnymi, jak również inwestycje w zieloną i niebieską infrastrukturę.⁶⁷ Działania inwestycyjne połączone będą z działaniami edukacyjnymi i informacyjnymi związanymi z klimatem i ochroną zasobów wodnych. Planowane do realizacji przedsięwzięcia wpisują się w zalecenia Komisji Europejskiej wskazujące na konieczność przystosowania się do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i wzmacnianiu odporności na klęski żywiołowe, w tym przy priorytetowym traktowaniu rozwiązań opartych na ekosystemach. Realizacja planowanych działań w ramach celu operacyjnego 1.2 bezpośrednio wpłynie pozytywnie na zdefiniowany obszar problemowy: niezadawalający stan środowiska naturalnego Aglomeracji Opolskiej. Dzięki skoordynowanej, zintegrowanej współpracy w ramach Partnerstwa, nastąpi wspieranie działań w zakresie dostosowania do zmian klimatu oraz zapobiegania skutkom występowania zjawisk kryzysowych i ekstremalnych. Realizacja tego typu przedsięwzięć przyczyni się do osiągnięcia większego efektu środowiskowego (efekt skali).
Działania	✓ Rozwój zieleni oraz zielono-niebieskiej infrastruktury w miastach;

⁶⁶ Program poprawy funkcjonowania systemu przeciwdziałania i ograniczania skutków występowania zjawisk ekstremalnych na obszarze Aglomeracji Opolskiej, Aktualizacja na lata 2021–2027, Opole 2021.

⁶⁷ Preferowane powinny być nasadzenia gatunków rodzimych, bez wprowadzania inwazyjnych gatunków obcych. Zgodnie z opinią RDOŚ w Opolu (W00Ś.410.2.33.2023.AKu z dnia 13.12.2023).

	✓ Projekty z zakresu retencjonowania wody, w tym małej retencji, retencji przydomowej wód opadowych zwłaszcza przy zastosowaniu rozwiązań opartych na naturalnych i półnaturalnych ekosystemach z udziałem zielono-niebieskiej infrastruktury; ✓ Niezbędne działania w zakresie urządzeń wodnych i infrastruktury hydrotechnicznej służących zmniejszaniu skutków powodzi lub suszy; ✓ Rozwijanie systemów prognozowania i ostrzegania środowiskowego, (monitoring, systemy łączności, prognozowania, ostrzegania i alarmowania, przesyłania danych z tym związanych); ✓ Zakup sprzętu do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków zjawisk katastrofalnych lub awarii chemiczno-ekologicznych, czy też sanitarno-epidemiologicznych; ✓ Rozwój infrastruktury związanej z ochroną przeciwpożarową; ✓ Działania edukacyjne i informacyjne związane z klimatem i ochroną zasobów wodnych.
Nazwa wiązki projektu	<i>Projekty ukierunkowane na zapobieganie skutkom występowania zjawisk kryzysowych i ekstremalnych w Aglomeracji Opolskiej</i>
SPODZIEWANE REZULTATY: ✓ Zwiększenie adaptacji do zmian klimatycznych; ✓ Ochrona i zapobieganie negatywnym skutkom klęsk żywiołowych i zjawisk ekstremalnych (mieszkańców i gospodarki); ✓ Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców Aglomeracji Opolskiej; ✓ Usprawnienie systemów ostrzegawczych umożliwiających informowanie mieszkańców o zagrożeniach środowiskowych i meteorologicznych; ✓ Dzielenie się dobrymi praktykami, wdrażanie zintegrowanych rozwiązań możliwych do implementacji na obszarze całego województwa; ✓ Rozwój potencjału służb – rozwój monitoringu, prognozowania i ostrzegania przed stanami nadzwyczajnymi; ✓ Rozwój systemów ratownictwa, w tym doposażanie służb; ✓ Zwiększenie świadomości mieszkańców Aglomeracji Opolskiej w zakresie prawidłowych zachowań (indywidualnych i zbiorowych) w sytuacji zagrożenia lub wystąpienia zjawiska ekstremalnego.	
Cel szczegółowy	1.3 Ochrona i racjonalne gospodarowanie wodą
Opis	Cel szczegółowy 1.3 ukierunkowany jest na poprawę infrastruktury z zakresu gospodarki wodno-ściekowej (oczyszczalnie ścieków komunalnych i infrastruktura kanalizacyjna) oraz niezbędnej do uzdatniania, magazynowania i dystrybucji wody do spożycia. Pomimo zwiększania nakładów inwestycyjnych w gospodarkę wodno-ściekową przez samorządy Aglomeracji Opolskiej na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat nadal konieczne jest kontynuowanie

	działań w tym zakresie. Biorąc pod uwagę inwestycje w sieci kanalizacyjne konieczne jest uwzględnienie zapisów VI aktualizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych⁶⁸ i spełnienie II warunku Dyrektywy Ściekowej. Problemem jest jednak znaczne zużycie sieci wodociągowej i jej awaryjność, która często wybudowana została w połowie lat dziewięćdziesiątych minionego wieku. Ponadto pomimo wysokiego stopnia dostępu do sieci wodociągowych, dostarczana woda nie zawsze odpowiada normom jakości (ok. 3% ludności korzysta z wody o nieodpowiedniej jakości). Inwestycje związane będą zatem z gospodarką ściekową i wsparciem systemów zaopatrzenia w wodę. Obszar Aglomeracji Opolskiej stanowi część województwa opolskiego o najwyższym zużyciu wody. Działania planowane do realizacji wpisują się w zalecenia Komisji Europejskiej, które wskazują na potrzebę promocji zrównoważonej gospodarki wodnej poprzez m.in inwestycje w efektywność wykorzystania wody i ochronę jej zasobów. Realizacja planowanych działań w ramach celu operacyjnego 1.3 bezpośrednio wpłynie pozytywnie na zdefiniowany obszar problemowy: niezadawalający stan środowiska naturalnego Aglomeracji Opolskiej. W kontekście poprawy jakości życia mieszkańców Aglomeracji Opolskiej oraz poprawy jakości stanu środowiska przyrodniczego, ważne jest podejmowanie działań zmierzających do dalszego rozwoju i modernizacji sieci kanalizacyjnych/wodociągowych oraz inwestycji służących ochronie wody. Realizacja tego typu przedsięwzięć przyczyni się do osiągnięcia większego efektu środowiskowego (efekt skali).
Działania	✓ Kompleksowe projekty z zakresu gospodarki wodno-ściekowej (oczyszczalnie ścieków komunalnych i infrastruktura kanalizacyjna) w ramach aglomeracji ujętych w KPOŚK, które nie spełniają wymogów Dyrektywy Rady z dnia 21 maja 1991 r. dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych; ✓ Inwestycje w ograniczenie strat wody do spożycia w sieciach wodociągowych; ✓ Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury niezbędnej do ujęcia, uzdatniania, magazynowania i dystrybucji wody do spożycia.
Nazwa wiązki projektu	1. <i>Projekty ukierunkowane na inwestycje związane z oczyszczaniem ścieków w Aglomeracji Opolskiej</i> 2. <i>Projekty ukierunkowane na poprawę dostępności do wody w Aglomeracji Opolskiej</i>

⁶⁸ <https://www.gov.pl/web/infrastruktura/vi-aktualizacja-krajowego-programu-oczyszczania-sciekow-komunalnych>.

SPODZIEWANE REZULTATY:

- ✓ Zmniejszanie zanieczyszczeń wód gruntowych;
- ✓ Przeciwdziałanie nielegalnemu opróżnianiu zbiorników na ścieki;
- ✓ Zaopatrzenie mieszkańców w instalację zoptymalizowaną, bezpieczniejszą i bardziej przyjazną środowisku;
- ✓ Zapobieganie ograniczonemu dostępowi do wody pitnej;
- ✓ Zwiększenie jakości i komfortu życia mieszkańców Aglomeracji Opolskiej;
- ✓ Obniżenie kosztów eksploatacji kanalizacji i sieci wodociągowej;
- ✓ Promowanie działań proekologicznych;
- ✓ Ochrona środowiska naturalnego.

Cel szczegółowy**1.4 Nowoczesna gospodarka odpadami****Opis**

Cel szczegółowy 1.4 ukierunkowany jest na projekty z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi, które prowadzą do zwiększenia stopnia oraz jakości odzysku surowców, w tym projekty w zakresie recyklingu, kompostowania i/lub sortowania. Efektywna gospodarka odpadami komunalnymi jest obecnie jednym z największych wyzwań dla jednostek samorządu terytorialnego, również na obszarze Aglomeracji Opolskiej. Jednym z najlepszych środków do osiągnięcia tego celu jest realizacja zintegrowanych działań, których celem jest wdrożenie systemu efektywnej gospodarki odpadami komunalnymi uwzględniającego zasady gospodarki o obiegu zamkniętym (GOZ). Szczególne znaczenie dla realizacji nowoczesnej gospodarki odpadami ma:

- ✓ świadomość ekologiczna mieszkańców Aglomeracji Opolskiej, ze szczególnym uwzględnieniem kwestii minimalizowania ilości odpadów w gospodarstwach domowych, instytucjach publicznych oraz przedsiębiorstwach prywatnych;
- ✓ zapewnienie nowoczesnej infrastruktury składowania, przetwarzania/utylizacji odpadów, nieuciążliwej dla mieszkańców oraz ułatwiającej przejście do gospodarki o obiegu zamkniętym (GOZ);
- ✓ efektywne gospodarowanie zasobami, ponowne wykorzystywanie, naprawy oraz recykling.

W kontekście poprawy funkcjonowania gospodarki odpadami, a tym samym polepszeniu stanu środowiska naturalnego konieczny jest dalszy rozwój systemów selektywnego zbierania odpadów zapewniających pozyskanie odpadów nadających się do recyklingu oraz rozwój instalacji do przetwarzania bioodpadów. W ramach interwencji ważne będzie wdrożenie działań zintegrowanych skierowanych na odzysk, recykling oraz wdrażanie systemów przyczyniających się do ograniczenia ilości odpadów unieszkodliwianych na składowiskach odpadów. Ważnym elementem podejmowanych działań będzie również edukacja oraz promocja założeń dotyczących gospodarki obiegu

	zamkniętego. Kampanie edukacyjno-informacyjne skierowane do mieszkańców Aglomeracji Opolskiej realizowane były w perspektywie 2014–2020 i rekomenduje się ich kontynuację. Działania planowane do realizacji wpisują się w zalecenia Komisji Europejskiej, w zakresie wspierania przejścia na gospodarkę o obiegu zamkniętym, m.in. poprzez wspieranie recyklingu odpadów komunalnych oraz podnoszenie świadomości mieszkańców. Realizacja planowanych działań w ramach celu operacyjnego 1.4 bezpośrednio wpłynie pozytywnie na zdefiniowany obszar problemowy: niezadawalający stan środowiska naturalnego Aglomeracji Opolskiej, pośrednio na: niekorzystne trendy demograficzne i nowe wyzwania w zakresie kompetencji oczekiwanych na rynku pracy i w życiu społecznym poprzez edukację ekologiczną lokalnych środowisk. W kontekście poprawy jakości życia mieszkańców Aglomeracji Opolskiej oraz poprawy jakości stanu środowiska przyrodniczego, ważne jest podejmowanie działań zmierzających do budowy systemu gospodarki o obiegu zamkniętym. Realizacja tego typu przedsięwzięć przyczyni się do osiągnięcia większego efektu środowiskowego (efekt skali).
Działania	✓ Wsparcie gospodarki odpadami komunalnymi (np. zapobieganie wytwarzania odpadów, systemy selektywnego zbierania odpadów, PSZOK, modernizacje instalacji do przetwarzania odpadów); ✓ Działania w zakresie recyklingu, kompostowania i/lub sortowania); ✓ Tworzenie strategii, planów, map drogowych dotyczących gospodarki obiegu zamkniętego, pilotaże w zakresie badania oraz przeprojektowania przepływów materiałów, surowców na poziomie lokalnym, strategię zero waste; ✓ Edukacja w zakresie gospodarki o obiegu zamkniętym, w tym nowych modeli konsumpcji oraz hierarchii postępowania z odpadami.
Nazwa wiązki projektu	<i>Projekty ukierunkowane na nowoczesną gospodarkę odpadami w Aglomeracji Opolskiej</i>
SPODZIEWANE REZULTATY: ✓ Ograniczenie ilości odpadów wytwarzanych; ✓ Zwiększenie ilości instytucji publicznych oraz podmiotów gospodarczych uwzględniających w swojej działalności zasady gospodarki o obiegu zamkniętym; ✓ Wprowadzenie nowych rozwiązań mających na celu optymalizację logistyczne w zakresie odbioru i przetwarzania odpadów; ✓ Zwiększenie ilości odpadów komunalnych poddawanych recyklingowi; ✓ Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców;	

✓ Zapewnienie wiedzy ekspercko-doradczej ze szczególnym uwzględnieniem działań wspierających gminy członkowskie Aglomeracji Opolskiej; ✓ Wypromowanie i wprowadzenie dobrych praktyk w zakresie gospodarki odpadami; ✓ Promowanie działań proekologicznych; ✓ Ochrona środowiska naturalnego.	
Cel szczegółowy	1.5 Ochrona różnorodności biologicznej
Opis	Cel szczegółowy 1.5 ukierunkowany jest na działania związane z ochroną bioróżnorodności i rozwojem infrastruktury zielonej, w uzupełnieniu z prowadzeniem kampanii informacyjno-promocyjnych z wykorzystaniem lokalnych zasobów przyrodniczych na obszarze Aglomeracji Opolskiej, w celu ograniczania negatywnych zmian klimatu oraz zmniejszenia zanieczyszczenia środowiska. Różnorodność biologiczna ma podstawowe znaczenie dla wielu dziedzin działalności człowieka, w tym na obszar społeczno-gospodarczy (atrakcyjność osiedleńcza i inwestycyjna). Aglomeracja Opolska to obszar o bogatych walorach przyrodniczych, narażony jednak na czynniki degradacji środowiska naturalnego, spowodowane również działalnością człowieka (wycinka drzew, suburbanizacja, eksploatacja surowców naturalnych). Działania adresowane będą m.in. do obszarów objętych formami ochrony przyrody, w tym Natura 2000. Oprócz działań mających na celu ochronę i regenerację istniejących obszarów chronionych, niezbędne są również działania rekultywacyjne na terenach zdegradowanych i przemysłowych, a także tworzenie centrów ochrony różnorodności biologicznej, centrów edukacyjnych i ekoturystycznych, jak również rozwój zielono – błękitnej infrastruktury⁶⁹. Projekty inwestycyjne uzupełnione zostaną kampaniami edukacyjno-promocyjnymi w obszarze różnorodności biologicznej oraz obszarów i gatunków cennych przyrodniczo (będzie to kontynuacja działań, które bardzo dobrze sprawdziły się w poprzednim okresie programowania). Realizacja planowanych działań w ramach celu operacyjnego 1.5 bezpośrednio wpłynie pozytywnie na zdefiniowany obszar problemowy: niezadawalający stan środowiska naturalnego Aglomeracji Opolskiej, pośrednio na: niekorzystne trendy demograficzne i nowe wyzwania w zakresie kompetencji oczekiwanych na rynku pracy i w życiu społecznym poprzez prowadzenie kampanii edukacyjnych w obszarze różnorodności biologicznej. W kontekście poprawy jakości życia mieszkańców Aglomeracji Opolskiej oraz poprawy jakości stanu środowiska przyrodniczego ważne jest podejmowanie działań zmierzających do ochrony różnorodności biologicznej i zasobów przyrodniczych.

⁶⁹ Preferowane będą nasadzenia gatunków rodzimych, bez wprowadzania inwazyjnych gatunków obcych. Zgodnie z opinią RDOŚ w Opolu (WOOŚ.410.2.33.2023.AKu z dnia 13.12.2023).

	Realizacja tego typu przedsięwzięć przyczyni się do osiągnięcia większego efektu środowiskowego (efekt skali).
Działania	✓ Działania służące zachowaniu i odtworzeniu siedlisk przyrodniczych oraz populacji gatunków; ✓ Ochrona, regeneracja i zrównoważone wykorzystanie obszarów chronionych, w tym obszarów Natura 2000; ✓ Inwentaryzacja przyrodnicza; ✓ Rozwój różnorodności biologicznej w oparciu o gatunki rodzime, poprzez inwestycje w zieloną infrastrukturę na obszarach miejskich i pozamiejskich (np. parki miejskie, ekoparki); ✓ Centra ochrony bioróżnorodności; ✓ Ograniczenie antropopresji poprzez budowę i rozwój infrastruktury turystycznej; ✓ Kompleksowe działania na rzecz zmniejszenia zanieczyszczeń terenów zanieczyszczonych oraz rekultywacja terenów zdegradowanych; ✓ Usunięcie azbestu i wyrobów zawierających azbest ze środowiska; ✓ Rozwój zielono-niebieskiej infrastruktury służącej celom ochrony bioróżnorodności wraz z niezbędnym zapleczem; ✓ Działania z zakresu edukacji, komunikacji, promocji i rozpowszechniania wiedzy dotyczącej ochrony przyrody i przyrodniczego potencjału Aglomeracji Opolskiej oraz różnorodności biologicznej.
Nazwa wiązki projektu	1. <i>Projekty ukierunkowane na rozwój zielono-błękitnej infrastruktury w Aglomeracji Opolskiej</i> 2. <i>Projekty ukierunkowane na ochronę i promocję bioróżnorodności w Aglomeracji Opolskiej</i>
SPODZIEWANE REZULTATY: ✓ Poprawa ochrony bioróżnorodności; ✓ Zwiększenie dostępności do infrastruktury zielonej; ✓ Wzrost wykorzystania zasobów przyrodniczych do rozwoju turystyki i agroturystyki; ✓ Wzrost identyfikacji oraz promocja obszarów cennych przyrodniczo związanych z różnorodnością biologiczną; ✓ Wzrost zaangażowania gmin partnerskich na rzecz rozwiązywania problemów związanych z ochroną i promocją różnorodności biologicznej, ochrony przyrody i promocji walorów turystycznych;	

- ✓ Promocja i wspieranie zrównoważonego rozwoju, ekologicznego trybu życia i poszanowania lokalnych walorów przyrody;
- ✓ Wzrost zainteresowania różnorodnością biologiczną, ekologią i poszanowaniem przyrody wśród dzieci i młodzieży;
- ✓ Propagowanie postaw proekologicznych w życiu codziennym, wśród dorosłych, w tym seniorów;
- ✓ Promocja działań na rzecz ochrony siedlisk i gatunków zagrożonych, w tym ujętych w polskiej czerwonej księdze roślin i zwierząt;
- ✓ Promocja eko - inwestycji, służących ochronie i promocji bioróżnorodności oraz rozwoju turystyki;
- ✓ Zwiększenie świadomości odbiorców w zakresie ochrony bioróżnorodności, gatunków i obszarów chronionych, skutkujące lepszym ich poszanowaniem i ochroną.

Źródło: opracowanie własne

Tabela 12. Cel strategiczny II - schemat realizacji celów szczegółowych

CEL STRATEGICZNY II	Dostępna Aglomeracja Opolska - ekologiczny transport i zrównoważona mobilność
Uzasadnienie	Dostępność do transportu publicznego i zrównoważona mobilność są kluczowym elementem rozwoju i decydują o atrakcyjności mieszkaniowej i inwestycyjnej obszaru funkcjonalnego. Mają wpływ również na zwiększenie aktywności mieszkańców, nieograniczonego dostępu do rynku pracy, edukacji, usług publicznych. Decydują również o wzmocnieniu mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju, integracji przestrzennej, rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów ponadlokalnych, tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych (miasta Opola) oraz wzmacnianie potencjału obszarów wiejskich (w tym położonych w znacznej odległości od rdzenia miejskiego). Na obszarze Aglomeracji Opolskiej występuje zróżnicowany poziom oferty publicznego transportu zbiorowego, wykazujący wysoką asymetrię w obsłudze poszczególnych gmin, z silnym deficytem w miejscowościach położonych poza głównymi korytarzami komunikacyjnymi, zwłaszcza w dniach wolnych od pracy, mowa tu w szczególności o miejscowościach w następujących gminach: Dąbrowa, Gogolin, Izbicko, Lewin Brzeski, Murów, Niemodlin, Ozimek, Popielów, Strzeleczy, Tułowice, Walce, Zdzeszowice.⁷⁰ Występuje również zróżnicowanie w obsłudze komunikacyjnej poszczególnych miejscowości w obrębie danej gminy, oddalenie od głównych szlaków komunikacyjnych utrudnia dostęp do transportu publicznego. Ponadto w niektórych gminach (np. Dąbrowa, Komprachcice, Łubniany) istnieje duże ryzyko braku dostępności

⁷⁰ Plan Integracji Publicznego Transportu Zbiorowego na obszarze Aglomeracji Opolskiej, Opole 2019, s. 50 – 99.

do oferty transportu publicznego na obecnym poziomie ze względu na rosnące koszty, zmniejszające się dochody budżetowe gmin oraz ryzyko utraty dofinansowania na ten cel. Dodatkowo proces ten pogłębia:

- Słabo rozwinięta sieć sprzedaży biletów publicznego transportu zbiorowego;
- Niedostosowanie infrastruktury przystankowej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami;
- Niezadowalające wykorzystanie potencjału linii autobusowych i kolejowych dla potrzeb pasażerskiego transportu wewnątrz Aglomeracji Opolskiej;
- Wysokie koszty organizacji publicznego transportu;
- Brak centrów przesiadkowych w istotnych lokalizacjach na terenie Aglomeracji Opolskiej, przekładający się na niski poziom integracji różnych podsystemów transportu zbiorowego i indywidualnego.

W związku z tym konieczne jest przeciwdziałanie wykluczeniu komunikacyjnemu poprzez rozwój transportu publicznego, w tym szczególnie poprzez zmiany organizacyjne, systemowe oraz inwestycję w nowoczesną infrastrukturę. Uwzględniając potencjał miasta Opola, jako ośrodka o znaczeniu regionalnym, konieczne jest nadal wspieranie zrównoważonej mobilności w rdzeniu miejskim, zwłaszcza tworzenie odpowiednich warunków i przygotowania infrastruktury promującej transport publiczny, elektromobilność i alternatywne formy mobilności.

Niezwykle istotna jest partnerska współpraca wszystkich jednostek samorządu terytorialnego w ramach Aglomeracji Opolskiej w celu ograniczania wykluczenia komunikacyjnego, większego niż dotychczas wykorzystania publicznego transportu zbiorowego oraz innych alternatywnych dla własnego samochodu osobowego środków transportu np. rowerów. Ważne jest również polepszenie infrastruktury ścieżek rowerowych i pieszo-rowerowych prowadzących do miejsc pracy, nauki i usług publicznych oraz transportu publicznego. Działania inwestycyjne powinny być powiązane z edukacją społeczeństwa w tym zakresie, promowanie komunikacji zbiorowej i tworzenia zachęt do korzystania z transportu zbiorowego, celem ograniczania korzystania z samochodów. Zmiany w obszarze mobilności na całym obszarze funkcjonalnym, prowadzić będą do zmniejszenia emisji CO₂ i innych zanieczyszczeń uciążliwych dla środowiska i mieszkańców Aglomeracji w powiązaniu ze zwiększeniem efektywności energetycznej transportu publicznego.

Mobilność miejska uwarunkowana jest również intensywną rozbudową osiedli mieszkaniowych, zwłaszcza w zachodniej części Opola. Powoduje to konieczność przeciwdziałania wzrostowi kongestii ruchu drogowego na drogach łączących urbanizujące się dzielnice z centrum miasta oraz miejscami pracy i usług. Wpływa to również na potrzebę wdrażania nowych rozwiązań ułatwiających szybkie i bezpieczne przemieszczanie się po mieście komunikacją publiczną.

Szczegółowa analiza problemu i potencjalne działania rozwojowe uwzględnione zostały w *Planie zrównoważonej mobilności miejskiej Aglomeracji Opolskiej*⁷¹, a inwestycje planowe w obszarze mobilności powinny wynikać z tego dokumentu. Komplementarnie do interwencji w ramach ZIT realizowane będą zadania w ramach Programu FEnIKS 2021-2027 (uwzględniono na liście projektów komplementarnych). Będą to działania wspierające rozwój transportu publicznego w rdzeniu miejskim polegające przede wszystkim na rozwiązaniach i inwestycjach w infrastrukturę drogową w celu nadania priorytetu dla transportu publicznego i podniesienie jego konkurencyjności względem indywidualnego transportu samochodowego na obszarze Aglomeracji Opolskiej, w tym na obszarze miasta Opola, z wprowadzeniem rozwiązań cyfrowych i zakupu niskoemisyjnego taboru autobusowego wraz z przygotowywaniem i wdrażaniem rozwiązań, w tym infrastrukturalnych, w zakresie szybkiej komunikacji autobusowej (np. w formie "BRT" - z ang. Bus Rapid Transit).

Cel strategiczny II powiązany jest z celem strategicznym I. Wskazane jest rozwijanie ekologicznych, przyjaznych środowisku form transportu, wzmacnianie systemu publicznego transportu zbiorowego bazującego na taborze odpowiadającym wymogom współczesnych norm ekologicznych (w tym elektromobilności), wyprowadzanie ruchu samochodowego z centrum miast, tworzenia warunków do uprzywilejowania transportu publicznego w miastach (systemy ITS), rozwój i promocja alternatywnych form transportu i infrastruktury sprzyjającej ich rozwojowi. Wspierana będzie przyjazna środowisku, zrównoważona mobilność, w tym poprzez infrastrukturę ładowania i tankowania indywidualnych pojazdów bezemisyjnych. Dodatkowo inwestycje w obszarze mobilności powiązane będą z budową/rozbudową energooszczędnego oświetlenia ulicznego i drogowego w celu poprawy bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego oraz jako inwestycje komplementarne z zakresu poprawy jakości powietrza.

⁷¹ Plan zrównoważonej mobilności miejskiej Aglomeracji Opolskiej, przyjęty uchwałą Walnego Zebrania nr W/8/2023 z dnia 28 sierpnia 2023 r.

Cel szczegółowy	2.1 Rozwój zintegrowanego transportu zbiorowego na obszarze Aglomeracji Opolskiej
Opis	Cel szczegółowy 2.1 ukierunkowany jest na wsparcie infrastruktury sprzyjającej rozwojowi transportu publicznego, w tym zakupu niskoemisyjnego i zeroemisyjnego taboru autobusowego. Inwestycje te powinny wynikać z zapisów <i>Planu zrównoważonej mobilności miejskiej Aglomeracji Opolskiej</i>. Czynnikiem znacząco wpływającym na poprawę stanu środowiska, w tym jakości powietrza jest sprawnie działający system transportu publicznego. Przewaga indywidualnych środków transportu, samochodów osobowych przyczynia się do znacznego wzrostu zanieczyszczeń komunikacyjnych oraz hałasu. W Aglomeracji Opolskiej samochód osobowy, jako środek transportu nadal cieszy się większym zainteresowaniem niż komunikacja publiczna. Jedną z głównych barier mobilności są ograniczenia w dostępie do komunikacji publicznej (ograniczenia infrastrukturalne oraz zbyt mała liczba połączeń). Nadal na obszarze Aglomeracji Opolskiej są miejscowości wykluczone komunikacyjnie, sytuacja ta pogarsza się zwłaszcza w dni wolne od pracy i w okresie wakacyjnym. Wykluczenie komunikacyjne oznacza wykluczenie w dostępie do miejsc pracy, edukacji i zajęć pozalekcyjnych, opieki medycznej, kultury i spędzania wolnego czasu. Rozwój i dostępność transportu publicznego ma również ogromny wpływ na integrację obszaru funkcjonalnego i jego rozwój społeczno-gospodarczy. Mając powyższe na uwadze konieczna jest intensyfikacja działań ukierunkowanych na rozwój proekologicznych rozwiązań systemu transportu publicznego oraz infrastruktury transportu niezmotoryzowanego. Inwestycje w zakresie zrównoważonej mobilności miejskiej prowadzić powinny do ograniczenia emisji gazów cieplarnianych pochodzących z transportu. W celu ograniczenia ruchu samochodowego, zwłaszcza w miastach należy wprowadzić przede wszystkim działania ukierunkowane m.in. na rozwój i poprawę dostępności transportu publicznego, w tym promowanie zintegrowanego, ekologicznego i bezpiecznego transportu publicznego. Wsparcie skierowane będzie przede wszystkim na zakup bezemisyjnego i niskoemisyjnego taboru autobusowego oraz rozbudowę infrastruktury transportu publicznego. Ponadto ograniczeniu ruchu samochodowego służyć powinna również rozbudowa i poprawa standardów infrastruktury rowerowej oraz tworzenia warunków do uprzywilejowania transportu publicznego, ograniczenia ruchu samochodowego i zatorów, zwłaszcza w miastach wykorzystane zostaną

	nowoczesne narzędzia IT do sterowania ruchem (systemy ITS). W ramach działania wspierane będą również inwestycje związane z energooszczędnym oświetleniem ulicznym i drogowym, jako element projektu. Dopełnieniem powyższych działań będzie prowadzenie kampanii informacyjnej dla uczniów i osób dorosłych związanej z szeroko pojętą zrównoważoną mobilnością, mającą na celu zmianę zachowań komunikacyjnych mieszkańców na bardziej ekologiczne. Przewiduje się również aktualizację Planu zrównoważonej mobilności miejskiej Aglomeracji Opolskiej. Planowane inwestycje wpisują się w zalecenia Komisji Europejskiej, określone jako priorytetowe w celu wspierania zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej. Realizacja działań w ramach celu operacyjnego 2.1 bezpośrednio wpłynie pozytywnie na zdefiniowany obszar problemowy: ograniczona dostępność Aglomeracji Opolskiej oraz pośrednio na: niezadawalający stan środowiska naturalnego Aglomeracji Opolskiej poprzez zwiększenie udziału korzystania z transportu przyjaznego dla środowiska, w tym do rozwoju elektromobilności, a tym samym zmniejszenia negatywnego oddziaływania na klimat i zdrowie ludzi. Dodatkowo realizacja działań wpłynie również na obszar problemowy: niekorzystne trendy demograficzne i nowe wyzwania w zakresie kompetencji oczekiwanych na rynku pracy i w życiu społecznym poprzez poprawę dostępności do miejsc nauki, pracy, realizacji usług społecznych i zdrowotnych oraz likwidację barier ograniczających dostęp do komunikacji publicznej przez osoby z niepełnosprawnościami i o szczególnych potrzebach. Dzięki nadaniu wymiaru terytorialnego dla tego celu możliwe będzie zwiększenie powiązań funkcjonalnych pomiędzy gminami/powiatami, poprzez realizację projektów z obszaru mobilności, które jednocześnie mają wpływ na poprawę jakości środowiska naturalnego i wspierają rozwój społeczno-gospodarczy.
Działania	✓ Niskoemisyjny i zeroemisyjny tabor autobusowy; ✓ Budowa i przebudowa infrastruktury transportu miejskiego, w tym: ○ centra przesiadkowe, ○ obiekty P&R (wyłącznie na obrzeżach miast), ○ B&R, ○ inwestycje ograniczające indywidualny ruch zmotoryzowany w centrach miast, ○ drogi rowerowe, ciągi pieszo-rowerowe wraz z infrastrukturą towarzyszącą taką jak: stojaki, wiaty rowerowe, stacje samoobsługowej naprawy rowerów; ○ przystanki, wysepki, infrastruktura punktowa służąca poprawie jakości publicznego transportu miejskiego;

	✓ Zaplecze techniczne do obsługi taboru, modernizacja zajezdni autobusowych wraz z infrastrukturą do ładowania i tankowania pojazdów zeroemisyjnych; ✓ Poprawa infrastruktury drogowej i dostępności szczególnie do miast; ✓ Inwestycje w infrastrukturę drogową transportu publicznego (np. buspasy, przebudowa skrzyżowań w celu ułatwienia oraz/lub nadania priorytetu i służące bezpieczeństwu ruchu pojazdów transportu publicznego); ✓ Rozwiązania IT związane z systemami zarządzania ruchem (ITS); ✓ Inwestycje związane z energooszczędnym oświetleniem ulicznym i drogowym; ✓ Budowa i rozbudowa infrastruktury ładowania i tankowania pojazdów bezemisyjnych indywidualnych, zapewniającej niedyskryminacyjny dostęp wszystkich użytkowników; ✓ Działania informacyjno-promocyjne i edukacyjne podnoszące świadomość mieszkańców i władz w zakresie propagowania i promocji korzystania z transportu zbiorowego i niezmotoryzowanego oraz bezpieczeństwa korzystania z niego.
Nazwa wiązki projektu	1. <i>Projekty związane z zakupem zeroemisyjnego i niskoemisyjnego taboru autobusowego w Aglomeracji Opolskiej</i> 2. <i>Projekty związane z poprawą jakości i dostępności infrastruktury sprzyjającej korzystaniu z transportu publicznego w Aglomeracji Opolskiej</i>
Projekt niekonkurencyjny	<i>Opolskie na rowery do centrów usług i miejsc pracy</i>
SPODZIEWANE REZULTATY: ✓ Ograniczenie emisyjności transportu i poprawa jakości powietrza; ✓ Redukcja poziomu hałasu, w szczególności na obszarach miejskich; ✓ Zmniejszenie negatywnego wpływu transportu na środowisko naturalne; ✓ Zmniejszenie emisji CO₂; ✓ Wzrost liczby osób korzystających z alternatywnych form mobilności; ✓ Poprawa wewnętrznej dostępności komunikacyjnej Aglomeracji Opolskiej; ✓ Wprowadzenie nowoczesnych narzędzi IT dla wzmocnienia mobilności; ✓ Utworzenie zintegrowanego systemu infrastruktury transportu publicznego i niezmotoryzowanego; ✓ Integracja transportu niezmotoryzowanego z publicznym transportem zbiorowym; ✓ Stworzenie dogodnych warunków dla przemieszczania się wewnątrz obszaru funkcjonalnego;	

✓ Wsparcie wszystkich form indywidualnej mobilności; ✓ Przeciwdziałanie wykluczeniu komunikacyjnemu.	
Cel szczegółowy	2.2 Wsparcie przyjaznej środowisku, zrównoważonej mobilności
Opis	Cel szczegółowy 2.2 ukierunkowany jest na wsparcie zrównoważonej mobilności poprzez realizację działań związanych z aktualizacją <i>Planu zrównoważonej mobilności miejskiej Aglomeracji Opolskiej</i>. Wpłynie to pozytywnie na zdefiniowany obszar problemowy: ograniczona dostępność Aglomeracji Opolskiej oraz pośrednio na: niezadawalający stan środowiska naturalnego Aglomeracji Opolskiej poprzez zwiększenie znaczenia mobilności i elektromobilności, a tym samym zmniejszenia negatywnego oddziaływania na klimat i zdrowie ludzi. Dodatkowo realizacja działań wpłynie również na obszar problemowy: niekorzystne trendy demograficzne i nowe wyzwania w zakresie kompetencji oczekiwanych na rynku pracy i w życiu społecznym. Dzięki nadaniu wymiaru terytorialnego dla tego celu możliwe będzie zwiększenie powiązań funkcjonalnych pomiędzy gminami/powiatami, poprzez realizację projektu z obszaru mobilności (współpraca gmin i powiatów w planowaniu mobilności), które jednocześnie mają wpływ na uczestnictwo mieszkańców Aglomeracji Opolskiej w tworzenie planów związanych z rozwojem mobilności.
Działania	✓ Realizacja działań związanych z aktualizacją planu zrównoważonej mobilności miejskiej (SUMP) Aglomeracji Opolskiej
Nazwa wiązki projektu	Nie dotyczy
SPODZIEWANE REZULTATY: ✓ Promocja i zwiększenie konkurencyjności transportu niezmotoryzowanego i publicznego transportu zbiorowego; ✓ Ograniczenie emisyjności transportu i poprawa jakości powietrza oraz redukcja poziomu hałasu; ✓ Wzrost liczby osób korzystających z alternatywnych form mobilności; ✓ Stworzenie dogodnych warunków dla przemieszczania się wewnątrz obszaru funkcjonalnego.	

Źródło: opracowanie własne

Tabela 13. Cel strategiczny III - schemat realizacji celów szczegółowych

CEL STRATEGICZNY III	Nowoczesna Aglomeracja Opolska – efektywna edukacja i wysokiej jakości usługi społeczne
Uzasadnienie	Potencjał demograficzny to jeden z istotniejszych czynników determinujących rozwój obszaru funkcjonalnego. Analiza sytuacji demograficznej Aglomeracji Opolskiej wskazuje na szereg negatywnych zmian w strukturze demograficznej świadczącej o depopulacji. Należy również podkreślić, że na tle innych subregionów województwa opolskiego jest i tak relatywnie korzystna, a w najlepszej sytuacji demograficznej jest miasto Opole i obszar powiatu

opolskiego. Ubytek osób w wieku produkcyjnym i przedprodukcyjnym, zjawisko starzenia się społeczeństwa, ujemny przyrost naturalny to kluczowe wyzwania, do których dostosowana powinna być polityka rozwoju społeczno-gospodarczego, a zwłaszcza podnoszenie atrakcyjności osiedleńczej Aglomeracji Opolskiej. Poprawa jakości życia poprzez tworzenie warunków do zamieszkania i dostępu do miejsc pracy, jak również utrzymania poziomu świadczonych usług publicznych na wysokim poziomie (w tym usług edukacyjnych, społecznych, zdrowotnych). Interwencja publiczna powinna być ukierunkowana na przeciwdziałanie negatywnym zmianom demograficznym i wzmocnieniu kapitału społecznego i przygotowaniu kadr dla gospodarki.

W kontekście niskiego przyrostu naturalnego, w ramach wsparcia działań prorodzinnych istotnym wydaje się kontynuowanie utrzymania wysokiego poziomu w dostępie do edukacji przedszkolnej, w tym na terenach wiejskich Aglomeracji Opolskiej. Pomimo tego, że wskaźniki wskazują na wysoki udział dzieci w edukacji przedszkolnej nadal konieczne jest tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego, wydłużenie godzin pracy ośrodków wychowania przedszkolnego, rozszerzenie oferty edukacyjnej i wsparcie nauczycieli wychowania przedszkolnego. Dostępność i powszechność edukacji przedszkolnej oznacza możliwość zapisania dziecka do publicznego przedszkola w miejscu zamieszkania, w odpowiednich godzinach funkcjonowania umożliwiających realizację zadań zawodowych i oferującego atrakcyjny pakiet bezpłatnych zajęć dodatkowych (likwidacja barier finansowych).

Konieczne jest również dostosowanie edukacji do potrzeb uczestników tego procesu: dzieci, młodzieży, nauczycieli i rodziców na wszystkich poziomach edukacyjnych (jest to istotny element wynikający z prac warsztatowych). Uczniowie szkół obszaru Aglomeracji Opolskiej osiągają bardzo dobre wyniki na egzaminach końcowych, jednak coraz częściej zauważalne są braki w kompetencjach miękkich, pogłębione dodatkowo sytuacją związaną z nauczaniem zdalnym i izolacją społeczną w czasie pandemii. Wskazuje się również na odpływ kadry nauczycielskiej z zawodu, rosnące koszty utrzymania oświaty, brak wsparcia psychologicznego uczniów i nauczycieli. Wyzwaniem jest utrzymanie wysokiej jakości kształcenia. Wsparcie w obszarze edukacji na wszystkich poziomach powinno również uwzględniać wszechstronny rozwój człowieka, przygotowanie do pełnienia różnorodnych ról społecznych i aspekt osobistego rozwoju. Jesteśmy obecnie świadkami rewolucji technologicznej i zmian znacząco przyspieszonych przez pandemię COVID-19. Pojawia się

zapotrzebowanie na nowe umiejętności, potrzebne są nowe kompetencje i promocja kultury uczenia się przez całe życie, która powinna być promowana od najmłodszych lat. Rozwój edukacji, inwestowanie w wiedzę i umiejętności decydują o rozwoju kapitału ludzkiego, są także sposobem dążenia do ograniczenia zjawiska wykluczenia społecznego i zapewnienia atrakcyjności osiedleńczej Aglomeracji Opolskiej. Wsparcie ukierunkowane powinno być również na uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (edukacja włączająca).

Zjawisko starzenia się społeczeństwa i zachorowalność na choroby cywilizacyjne ma wpływ na system finansów samorządów w postaci wzrostu kosztów opieki zdrowotnej i społecznej, w tym w szczególności nad ludźmi starszymi. Ponadto konieczna będzie rozbudowa systemu niestacjonarnej opieki nad osobami starszymi i zależnymi, zapewnienie opieki całodobowej i wsparcie opiekunów ludzi starszych i chorych, uruchomienie programów zdrowotnych i rehabilitacyjnych, powiązanych dodatkowo ze skutkami COVID-19. Biorąc pod uwagę zwiększanie się grupy osób w wieku poprodukcyjnym ważne są działania upowszechniające usługi zdrowotne i społeczne w polityce ponadlokalnej. Powiązane powinny być ze wsparciem infrastruktury społecznej i zdrowotnej, w tym do wykonywania teleopieki i zdrowotnych e-usług oraz wyrównanie dostępu do usług zdrowotnych i społecznych na obszarach wiejskich. W świetle wojny w Ukrainie i kryzysu energetycznego kluczowa jest również identyfikacja i wsparcie grup zagrożonych ubóstwem energetycznym.

Elementem przeciwdziałania negatywnym skutkom demograficznym i zwiększenia atrakcyjności osiedleńczej Aglomeracji Opolskiej jest wsparcie osób i rodziny z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym i marginalizacją, w tym w szczególności dzieci i młodzieży mających problemy opiekuńczo-wychowawcze i wymagających pomocy z powodu przemocy. Celem wsparcia jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.

Zintegrowane usługi edukacyjne, społeczne i zdrowotne w wymiarze terytorialnym są istotnym czynnikiem wzmacniającym powiązania funkcjonalne pomiędzy gminami/powiatami i mają wpływ na wzmocnienie kapitału społecznego na obszarze Aglomeracji Opolskiej.

Cel strategiczny III powiązany jest z celem strategicznym II. Wskazane jest przeciwdziałanie wykluczeniu komunikacyjnemu i wzmocnienie dostępności do usług edukacyjnych, zdrowotnych i społecznych poprzez wsparcie dojazdów do szkół dla uczniów oraz usług transportowych osób starszych i z niepełnosprawnościami w celu zapewnienia realizacji podstawowych potrzeb życiowych.

Cel szczegółowy	3.1 Dostępna edukacja przedszkolna
Opis	Cel szczegółowy 3.1 ukierunkowany jest na wsparcie edukacji przedszkolnej, głównie przez tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego, wydłużenie godzin pracy ośrodków wychowania przedszkolnego, rozszerzenie oferty edukacyjnej ośrodków wychowania przedszkolnego. Ponadto wsparcie ukierunkowane będzie również na doskonalenie kompetencji i kwalifikacji nauczycieli ośrodków wychowania przedszkolnego. W ostatnich latach odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym na obszarze Aglomeracji Opolskiej wzrasta, jednak wciąż występują dysproporcje i bariery oraz dysproporcje pomiędzy obszarami wiejskimi i miejskimi. Problemem jest też zbyt krótki czas opieki oferowany przez niektóre placówki, ograniczenie dostępu do zajęć dodatkowych, w tym spowodowane barierą ekonomiczną (odpłatność zajęć). Różnice te należy wyrównywać tak, aby wszystkie grupy dzieci miały taki sam dostęp do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej. Kształcenie we wczesnym okresie ma znaczące przełożenie na kształtowanie późniejszej ścieżki edukacyjnej dziecka, dlatego inwestycja w edukację przedszkolną powinna być zasadniczym elementem polityki wyrównywania szans edukacyjnych. Istotne jest również dostosowanie oferty przedszkoli do potrzeb rodziców/opiekunów najmłodszych dzieci. Wsparcie edukacji przedszkolnej ma znaczenie również dla rynku pracy, w szczególności dla kobiet. Zapewnienie dostępu do opieki nad małym dzieckiem jest jednym z lepszych narzędzi, które może pośrednio wpłynąć na zwiększenie dzietności przy utrzymaniu wysokiej aktywności zawodowej. Realizacja działań w ramach celu szczegółowego 3.1 bezpośrednio wpłynie pozytywnie na zdefiniowany obszar problemowy: niekorzystne trendy demograficzne i nowe wyzwania w zakresie kompetencji oczekiwanych na rynku pracy i w życiu społecznym poprzez zwiększenie dostępności do edukacji przedszkolnej. Dzięki nadaniu wymiaru terytorialnego dla tego celu możliwe będzie zwiększenie powiązań funkcjonalnych pomiędzy gminami/powiatami, poprzez realizację projektów edukacyjnych, mających wpływ na wzmocnienie kapitału społecznego na obszarze Aglomeracji Opolskiej.
Działania	✓ Tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego; ✓ Dostosowanie edukacji przedszkolnej do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami; ✓ Wydłużenie godzin pracy ośrodków wychowania przedszkolnego;

	✓ Rozszerzenie oferty edukacyjnej o zajęcia dodatkowe; ✓ Wsparcie edukacji włączającej; ✓ Doskonalenie kompetencji i kwalifikacji nauczycieli ośrodków wychowania przedszkolnego; ✓ Współpraca nauczycieli z rodzicami, w tym w zakresie radzenia sobie w sytuacjach trudnych.
Nazwa wiązki projektu	<i>Projekty ukierunkowane na upowszechnienie edukacji przedszkolnej w Aglomeracji Opolskiej</i>
SPODZIEWANE REZULTATY: ✓ Poprawa jakości edukacji przedszkolnej; ✓ Poprawa dostępności przedszkoli, zwłaszcza na terenach wiejskich; ✓ Poprawa sytuacji rodziców/opiekunów na rynku pracy; ✓ Podniesienie kompetencji nauczycieli wychowania przedszkolnego.	
Cel szczegółowy	3.2 Edukacja dostosowana do współczesnych wyzwań
Opis	Cel szczegółowy 3.2 ukierunkowany jest na dostosowanie edukacji do współczesnych wyzwań poprzez wsparcie szkół, uczniów i nauczycieli, obejmujące w pierwszej kolejności rozwój kompetencji kluczowych oraz wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży. Edukacja odgrywa ogromną rolę na każdym etapie życia człowieka. Jest niezmiennie istotne, aby oferta edukacyjna była dopasowana do zmieniających się potrzeb i wymogów rynku pracy oraz do postępu cywilizacyjnego. Odpowiednie wsparcie od najwcześniejszych lat nauki szkolnej jest warunkiem powodzenia w dorosłym życiu, na rynku pracy. Uczniowie powinni nabyć kompetencje, dzięki którym w przyszłości będą umieli dostosować się do sytuacji na rynku pracy. Interwencja koncentrować się będzie zatem na wzmacnianiu umiejętności interpersonalnych i społecznych, wykorzystaniu metod eksperymentu naukowego w edukacji i metod zindywidualizowanego podejścia do nauczania. Niezbędne jest również przeciwdziałanie skutkom COVID-19, wsparcie psychologiczno-pedagogiczne dla dzieci, młodzieży, nauczycieli i rodziców, a także podnoszenie kwalifikacji psychologów, pedagogów, logopedów i doradców zawodowych. Doświadczenia pandemii COVID-19 wskazują, że konieczne jest wsparcie działań skierowanych do nauczycieli oraz uczniów uwzględniających rozwój kompetencji cyfrowych. Dodatkowym elementem będzie przeciwdziałanie wykluczeniu poprzez dofinansowanie dojazdów do szkół dla uczniów szkół ponadpodstawowych z obszarów zmarginalizowanych i o obniżonej mobilności w celu podniesienia dostępu do edukacji wysokiej jakości. Ważnym elementem jest również wsparcie edukacji włączającej. Edukacja jest ważnym elementem budowania kapitału społecznego, dlatego promowane będą inicjatywy i projekty realizowane

	w partnerstwie. Współpraca ma na celu umożliwienie integracji uczniów, wymianę doświadczeń i dostosowanie szkół do potrzeb uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Realizacja działań bezpośrednio w ramach celu operacyjnego 3.2 wpłynie pozytywnie na zdefiniowany obszar problemowy: <i>niekorzystne trendy demograficzne i nowe wyzwania w zakresie kompetencji oczekiwanych na rynku pracy i w życiu społecznym</i> poprzez zapewnienie wysokiej jakości edukacji, w tym edukacji włączającej, pośrednio również na obszar problemowy: <i>ograniczona dostępność Aglomeracji Opolskiej</i> poprzez wsparcie dojazdów do szkół dla uczniów szkół ponadpodstawowych z obszarów zmarginalizowanych. Dzięki nadaniu wymiaru terytorialnego dla tego celu możliwe będzie zwiększenie powiązań funkcjonalnych pomiędzy gminami/powiatami, poprzez realizację projektów edukacyjnych, mających wpływ na wzmocnienie kapitału społecznego na obszarze Aglomeracji Opolskiej.
--	--

Działania	✓ Wsparcie szkół, uczniów i nauczycieli ukierunkowane na podniesienie jakości edukacji, obejmujące: rozwój kompetencji kluczowych przekrojowych, obywatelskich i innowacyjnych rozwijających przedsiębiorczość, umiejętności społeczno-emocjonalnych; ✓ Wyrównywanie szans edukacyjnych; ✓ Wsparcie jakości nauczania przedmiotów ścisłych; ✓ Doskonalenie kompetencji i kwalifikacji nauczycieli, w tym we współpracy z uczelniami, przedsiębiorcami i pracodawcami; ✓ Doradztwo zawodowe w ramach kształcenia ogólnego i zawodowego dla uczniów, nauczycieli oraz osób dorosłych; ✓ Współpraca szkół z otoczeniem społeczno-gospodarczym, a także uczelniami wyższymi, instytucjami rynku pracy; ✓ Kształcenie praktyczne uczniów szkół zawodowych, w tym we współpracy z pracodawcami np. staże, praktyki, kursy zawodowe; ✓ Wsparcie uczniów szkół ogólnokształcących w zdobywaniu dodatkowych kwalifikacji zawodowych; ✓ Wsparcie psychologiczno-pedagogiczne dla dzieci, młodzieży, nauczycieli i rodziców; ✓ Wspieranie aktywności fizycznej i wiedzy nt. zdrowego trybu życia; ✓ Dojazdy do szkół dla uczniów szkół z obszarów wykluczonych komunikacyjnie i uczniów o obniżonej mobilności w celu podniesienia dostępu do edukacji wysokiej jakości; ✓ Dostosowanie edukacji do potrzeb dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami; ✓ Wsparcie dzieci i uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi; ✓ Współpraca i inicjatywy z zakresu edukacji włączającej, mające na celu umożliwienie integracji dzieci i uczniów.
Nazwa wiązki projektu	1. <i>Projekty ukierunkowane na wsparcie kształcenia ogólnego szkół podstawowych i ponadpodstawowych w Aglomeracji Opolskiej</i> 2. <i>Projekty ukierunkowane na wsparcie kształcenia zawodowego w Aglomeracji Opolskiej</i> 3. <i>Projekty ukierunkowane na wsparcie edukacji włączającej w Aglomeracji Opolskiej</i>
SPODZIEWANE REZULTATY: ✓ Podniesienie kompetencji kluczowych dzieci i młodzieży; ✓ Stworzenie przyjaznych warunków uczniom i nauczycielom; ✓ Podniesienie kompetencji nauczycieli; ✓ Przygotowanie uczniów liceów do funkcjonowania na rynku pracy; ✓ Podniesienie kompetencji cyfrowych wśród uczniów i nauczycieli; ✓ Poprawa warunków wsparcia uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi;	

- ✓ Podniesienie kompetencji nauczycieli i wychowawców;
- ✓ Wyrównanie dysproporcji w dostępie do usług edukacyjnych wysokiej jakości.

Cel szczegółowy**3.3 Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu****Opis**

Cel szczegółowy 3.3 ukierunkowany jest na wsparcie rodziny i pieczy zastępczej oraz profilaktykę zachowań społecznych dzieci i młodzieży. Przeciwdziałanie negatywnym skutkom demograficznym powinno być powiązane również ze wsparciem osób i rodzin z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym i marginalizacją, w tym w szczególności dzieci i młodzieży mających problemy opiekuńczo-wychowawcze i wymagających pomocy z powodu przemocy.

Wykluczenie społeczne jest zjawiskiem wielowymiarowym i w praktyce oznacza niemożność uczestnictwa w życiu gospodarczym, politycznym jak i kulturowym. Grupą społeczną narażoną w największym stopniu na to zjawisko są dzieci i młodzież, a przede wszystkim będące w trudnej sytuacji społeczno-ekonomicznej. Często wykluczenie społeczne ma swoje podłoże w środowisku rodzinnym, jednak niejednokrotnie mając do czynienia z rodzinami dysfunkcyjnymi, patologicznymi. Z uwagi na powyższe realizowane będą działania w zakresie usług społecznych skierowanych m.in. do rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze oraz wsparcie pieczy zastępczej. W celu zapewnienia najlepszej formy opieki dla dzieci umieszczonych w tym systemie, wsparcie kierowane powinno być na nowe rodzinne domy dziecka i inne rodzinne formy pieczy zastępczej (priorytetem będzie deinstytucjonalizacja). Istotne są także działania promujące i rozwijające rodzinną pieczę zastępczą, skutkujące wzrostem liczby rodzin chcących pełnić funkcję rodziny zastępczej, w tym tworzenie warunków do pozyskiwania tych rodzin oraz prowadzenie szkoleń na kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej i prowadzenia rodzinnych domów dziecka na obszarze Aglomeracji Opolskiej.

Ponadto należy zwrócić uwagę na problemy związane z ryzykownym zachowaniem dzieci i młodzieży, w tym zażywaniem alkoholu, tytoniu, środków odurzających, substancji psychotropowych i psychoaktywnych. W tym zakresie wspierana będzie zwłaszcza młodzież przebywająca w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach socjoterapii i specjalnych ośrodkach.

Realizacja działań w ramach celu szczegółowego 3.3 bezpośrednio wpłynie pozytywnie na zdefiniowany obszar problemowy: ***niekorzystne trendy demograficzne i nowe wyzwania w zakresie kompetencji oczekiwanych***

	<i>na rynku pracy i w życiu społecznym</i> poprzez zwiększenie wsparcia dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym i znajdującym się w trudnej sytuacji społecznej. Dzięki nadaniu wymiaru terytorialnego dla tego celu możliwe będzie zwiększenie powiązań funkcjonalnych pomiędzy gminami/powiatami, poprzez realizację projektów społecznych, mających wpływ na wzmocnienie kapitału społecznego na obszarze Aglomeracji Opolskiej.
Działania	✓ Wsparcie pieczy zastępczej, w tym tworzenie jej rodzinnych form; ✓ Wsparcie rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze; ✓ Poprawa dostępu do mieszkań o charakterze wspomagającym/treningowych dla osób opuszczających pieczę zastępczą; ✓ Wsparcie adopcyjne; ✓ Usługi dla dzieci i młodzieży wymagających wsparcia, przebywających w rodzinach oraz w różnego rodzaju instytucjach całodobowych; ✓ Usługi interwencji kryzysowej oraz w zakresie przeciwdziałania przemocy, w tym przemocy w rodzinie; ✓ Profilaktyka zachowań społecznych dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym, w związku z uzależnieniami, przemocą w rodzinie, negatywnymi skutkami izolacji społecznej, itp.; ✓ Wsparcie psychologiczno-pedagogiczne dla dzieci, młodzieży i rodziców zagrożonych wykluczeniem społecznym; ✓ Podnoszenie kwalifikacji i kompetencji kadr na potrzeby świadczenia usług społecznych.
Nazwa wiązki projektu	1. <i>Projekty ukierunkowane na wsparcie rodziny i pieczy zastępczej w Aglomeracji Opolskiej</i> 2. <i>Projekty ukierunkowane na profilaktykę zachowań społecznych dzieci i młodzieży w Aglomeracji Opolskiej</i>
SPODZIEWANE REZULTATY:	
✓ Wsparcie procesu deinstytucjonalizacji placówek sprawujących opiekę nad dziećmi i młodzieżą; ✓ Polepszenie profilaktyki zachowań społecznych dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym; ✓ Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży; ✓ Zwiększenie kwalifikacji i kompetencji kadry poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii, specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych.	
Cel szczegółowy	3.4 Poprawa dostępności do usług społecznych i zdrowotnych
Opis	Cel szczegółowy 3.4 ukierunkowany jest na zwiększenie dostępności usług społecznych i zdrowotnych na obszarze Aglomeracji Opolskiej. Zjawisko starzenia się społeczeństwa i choroby cywilizacyjne mają bezpośrednie skutki dla systemu finansów publicznych w postaci wzrostu kosztów opieki zdrowotnej

	i społecznej, w tym w szczególności nad ludźmi starszymi i z niepełnosprawnościami. W perspektywie wzrostów kosztów konieczne staje się zintensyfikowanie, zintegrowanie działań i projektów rozwojowych w obszarze usług zdrowotnych i społecznych. Umożliwi to zwiększenie dostępności do nich, jak również polepszenie standardów ich świadczenia. Proces starzenia się ludności wskazuje, że wyzwania opieki zdrowotnej będą tylko rosnąć, co związane będzie również z większym zapotrzebowaniem na opiekę nad osobami starszymi (opieka długoterminowa, paliatywno-hospicyjna) oraz na usługi społeczne (usługi opiekuńcze i asystenckie). Wsparcie to nastąpi poprzez rozwój form opieki w najbliższym otoczeniu osób starszych i zostanie ukierunkowane na rozwój działań zwiększających dostępność do opieki środowiskowej w miejscu zamieszkania. Dodatkowo wsparcie skierowane będzie na poprawę dostępu do mieszkań wspomaganych/treningowych dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu oraz przeciwdziałanie ubóstwu energetycznemu poprzez wzmacnianie świadomości w zakresie konieczności oszczędnego korzystania z energii. Na obszarach wykluczonych komunikacyjnie usługi zdrowotne/społeczne powinny być uzupełnione o usługi transportowe osób starszych i z niepełnosprawnościami w celu zapewnienia podstawowych potrzeb życiowych. Ponadto usługi zdrowotne powinny być również upowszechnione za pomocą narzędzi cyfrowych. Realizacja działań bezpośrednio w ramach celu szczegółowego 3.4 wpłynie pozytywnie na zdefiniowany obszar problemowy: niekorzystne trendy demograficzne i nowe wyzwania w zakresie kompetencji oczekiwanych na rynku pracy i w życiu społecznym poprzez wsparcie usług zdrowotnych dla osób starszych i usług społecznych dla osób niesamodzielnych, pośrednio również na obszar problemowy: ograniczona dostępność Aglomeracji Opolskiej poprzez usługi transportowe dla osób starszych i z niepełnosprawnościami w celu zapewnienia podstawowych potrzeb życiowych, dostępu do opieki zdrowotnej. Dzięki nadaniu wymiaru terytorialnego dla tego celu możliwe będzie zwiększenie powiązań funkcjonalnych pomiędzy gminami/powiatami, poprzez realizację projektów społecznych, mających wpływ na wzmocnienie kapitału społecznego na obszarze Aglomeracji Opolskiej.
Działania	✓ Opieka długoterminowa oraz paliatywna i hospicyjna osób starszych i z niepełnosprawnościami;

	✓ Rehabilitacja medyczna; ✓ Usługi społeczne (np. usługi opiekuńcze i asystenckie); ✓ Wsparcie dla opiekunów faktycznych; ✓ Poprawa dostępu do usług społecznych i zdrowotnych dla osób starszych i z niepełnosprawnościami poprzez wdrożenie usług teleopieki / telemedycyny; ✓ Usługi dowozu dla osób o ograniczonej mobilności w celu zapewnienia podstawowych potrzeb życiowych; ✓ Poprawa dostępu do mieszkań o charakterze wspomaganych/treningowych dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu; ✓ Przeciwdziałanie ubóstwu energetycznemu poprzez wzmacnianie świadomości w zakresie konieczności oszczędnego korzystania z energii.
Nazwa wiązki projektu	1. <i>Projekty ukierunkowane na poprawę jakości i upowszechnienia usług społecznych w Aglomeracji Opolskiej</i> 2. <i>Projekty ukierunkowane na poprawę jakości i upowszechnienia usług zdrowotnych w Aglomeracji Opolskiej</i>
SPODZIEWANE REZULTATY: ✓ Poprawa i zwiększenie dostępności usług społecznych i zdrowotnych; ✓ Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób starszych i z niepełnosprawnościami; ✓ Przeciwdziałanie wykluczeniu komunikacyjnemu, dostępu do podstawowych usług zdrowotnych.	

Źródło: opracowanie własne

Tabela 14. Cel strategiczny IV - schemat realizacji celów szczegółowych

CEL STRATEGICZNY IV	Atrakcyjna Aglomeracja Opolska – ochrona zabytków i nowoczesne usługi w obszarze turystyki i kultury
Uzasadnienie	Po dokonaniu analizy wskaźników związanych z kulturą i turystyką na obszarze Aglomeracji Opolskiej dostrzegalny jest znaczny spadek odbiorców tych usług, co w dwóch ostatnich latach zostało jeszcze pogłębione przez skutki pandemii COVID-19. W efekcie należy spodziewać się znaczącego ograniczenia inwestycji w rozwój funkcji turystycznych na obszarze Aglomeracji Opolskiej, a tym samym opóźnienia działań mających na celu wdrażanie polityki zrównoważonego rozwoju w tej dziedzinie gospodarki. Aglomeracja Opolska to obszar o ukształtowanej kulturze i tożsamości lokalnej, dziedzictwo niematerialne pielęgnowane jest przez lokalne społeczności i stanowi cenny jej wyróżnik. Teren Aglomeracji Opolskiej obfituje w zabytki, stanowi miejsce lokalizacji wielu zamków, obiektów pałacowo-dworsko-parkowych, drewnianych kościołów. W ostatnich latach poczynione zostały w tym

obszarze znaczne inwestycje (np. rewitalizacja zamku książęcego w Niemodlinie), choć potrzeby i dysproporcje są nadal widoczne. Zauważa się również przewagę rdzenia miejskiego (Opola) w zakresie dostępności do zabytków, miejsc kultury wyższego rzędu i obiektów turystycznych. W Opolu funkcjonuje większość instytucji kulturalnych o znaczeniu regionalnym (np. Galeria Sztuki Współczesnej w Opolu, Filharmonia Opolska, Teatr Lalki i Aktora w Opolu, Narodowe Centrum Polskiej Piosenki w Opolu).

Dostępne analizy diagnostyczne oraz wnioski z prac warsztatowych wskazują, że działania ponadlokalne powinny być ukierunkowane na wykorzystanie istniejących i zidentyfikowanych zasobów endogenicznych charakterystycznych dla Aglomeracji Opolskiej. Turystyka, rekreacja oraz dostępność do kultury i materialnego dziedzictwa to czynniki, które pośrednio wpływają na atrakcyjność osiedleńczą i przede wszystkim na jakość życia mieszkańców. W pierwszej kolejności współpraca ponadlokalna oparta powinna być na kreowaniu aglomeracyjnych produktów w obszarze kultury i turystyki.

Wiele z obiektów dziedzictwa kulturowego Aglomeracji nadal wymaga jednak remontów i konserwacji oraz dostosowania do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, w tym z niepełnosprawnościami. Kluczowe jest zwłaszcza wykorzystanie narzędzi cyfrowych, których znaczenie wzrosło w czasie pandemii COVID-19. Zabytki i kultura stanowią istotny walor turystyczny całego obszaru funkcjonalnego. Powiązania sieciowe, będące udziałem gmin Aglomeracji Opolskiej, powinny wykorzystywać istniejące potencjały na rzecz niwelowania dysproporcji zachodzących pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi. Każda z gmin Aglomeracji Opolskiej dysponuje bogatą ofertą kulturalną, jednak konieczna jest zintegrowana promocja, w tym z wykorzystaniem narzędzi informacyjno-komunikacyjnych. W dalszej kolejności konieczne jest również wsparcie rozwoju bazy dla rozwoju kultury, turystyki i rekreacji.

Aktywność obywatelską na terenie Aglomeracji Opolskiej należy ocenić jako stosunkowo niską. Wyraża się to przede wszystkim w małej liczbie nowo rejestrowanych organizacji pozarządowych, a także stosunkowo niskiej frekwencji wyborczej. Wyzwaniem jest zapewnienie wysokiej jakości procesów partycypacyjnych, wyrażających się w aktywnym udziale mieszkańców w procesach decyzyjnych i kształtowaniu przestrzeni publicznej. W celu zapewnienia możliwości partnerskiej realizacji projektów ponadlokalnych konieczne będzie wykorzystanie zdywersyfikowanych narzędzi finansowania

i organizacyjnych współpracy samorządu z trzecim sektorem (budowanie współpracy międzysektorowej).

Realizacja celu strategicznego IV powiązana jest z celem strategicznym II. Mając na uwadze budowanie trwałych i efektywnych powiązań funkcjonalnych (opierających się o rzeczywiste i zidentyfikowane potencjały) należy zwrócić uwagę na kwestię budowy zintegrowanego systemu transportowego do miejsc atrakcyjnych pod względem turystycznym i kulturowym zwłaszcza na obszarach wiejskich. Turystyka, jako jedna z gałęzi aglomeracyjnej gospodarki, wymaga wsparcia celem wyrównywania dysproporcji i zwiększania jakości życia mieszkańców.

Cel szczegółowy	4.1 Wzmocnienie potencjału dziedzictwa kulturowego, kultury i turystyki
Opis	Cel szczegółowy 4.1 ukierunkowany jest na wsparcie dziedzictwa kulturowego, kultury i turystyki. Konieczne jest wsparcie zintegrowanych działań w obszarze kultury, w tym rozwój działalności i aktywności kulturalnej w Aglomeracji Opolskiej poprzez rozwój infrastruktury do prowadzenia działalności kulturalnej, w tym instytucji o znaczeniu regionalnym oddziałującym na cały obszar Aglomeracji Opolskiej, ale również całego województwa opolskiego. Rozwój bazy instytucji kultury niezbędny jest do prowadzenia zintegrowanej, ponadlokalnej działalności kulturalnej, w tym do oferowania nowych i innowacyjnych produktów w dziedzinie kultury wynikającej ze współpracy z lokalnymi środowiskami akademickimi, artystycznymi i gospodarczymi sprzyjającej sieciowaniu współpracy, promocji wydarzeń kulturalnych i wymiany ponadlokalnych, artystycznych potencjałów, jak również wsparcia dziedzictwa niematerialnego. W obszarze ochrony zabytków wspierane będą działania związane z zachowaniem ich zabytkowego charakteru, udostępnienia zwiedzającym, polepszenia oferty edukacyjnej i promocyjnej. W obszarze turystyki planuje się realizację działań, związanych z sieciowaniem turystycznych szlaków tematycznych np. wokół Jezior Turawskich lub/i rzeki Odry lub turystycznych szlaków rodzajowych (np. kajakowe, rowerowe) opartych na walorach historycznych, przyrodniczych, kulturowych. Działania te będą miały wpływ na współpracę z środowiskiem gospodarczym i tworzenie nowych miejsc pracy w obszarze kultury i turystyki. Realizowane projekty związane będą z poprawą dostępności (architektonicznej, cyfrowej i informacyjno-promocyjnej) do miejsc i usług kultury, turystyki oraz ochrony dziedzictwa kulturowego. Zwiększony zostanie również nacisk na wykorzystanie technologii i narzędzi cyfrowych, innowacyjnych rozwiązań w budowaniu ponadlokalnej oferty promocyjnej i informacyjnej.

	Realizacja działań w ramach celu operacyjnego 4.1 bezpośrednio wpłynie pozytywnie na zdefiniowany obszar problemowy: <i>nieefektywne wykorzystanie zasobów endogenicznych Aglomeracji Opolskiej</i>, pośrednio na <i>niekorzystne trendy demograficzne i nowe wyzwania w zakresie kompetencji oczekiwanych na rynku pracy i w życiu społecznym</i> (zwiększenie atrakcyjności osiedleńczej obszaru funkcjonalnego), pośrednio również na <i>niezadawalający stan środowiska naturalnego Aglomeracji Opolskiej</i>, poprzez zastosowanie w inwestycjach technologii i rozwiązań sprzyjających środowisku naturalnemu. Dzięki nadaniu wymiaru terytorialnego dla tego celu możliwe będzie zwiększenie powiązań funkcjonalnych pomiędzy gminami/powiatami, poprzez przygotowanie spójnej oferty kulturalno-turystycznej, jak również wzmocnienie turystyki, jako jednej z gałęzi działalności gospodarczej.
Działania	✓ Rozwój obiektów dziedzictwa kulturowego; ✓ Rozwój działalności i aktywności kulturalnej, w tym poprzez poprawę infrastruktury do prowadzenia działalności kulturalnej; ✓ Konserwacja zabytków ruchomych, ich ochrona i udostępnienie; ✓ Nowe i innowacyjne produkty w dziedzinie kultury i turystyki wynikające ze współpracy z uczelniami, szkołami artystycznymi i środowiskiem gospodarczym; ✓ Utworzenie tematycznych szlaków turystycznych i rodzajowych (np. kajakowe, rowerowe) opartych na ponadlokalnym potencjale historycznym, kulturowym, przyrodniczym; ✓ Poprawa dostępności (architektonicznej, cyfrowej i informacyjno – promocyjnej) do miejsc i usług w obszarze kultury, ochrony dziedzictwa i turystyki.
Nazwa wiązki projektu	1. <i>Projekty związane z ochroną i promocją dziedzictwa kulturowego w Aglomeracji Opolskiej</i> 2. <i>Projekty ukierunkowane na rozwój zintegrowanych usług turystycznych w Aglomeracji Opolskiej</i>
Projekt niekonkurencyjny	<i>Wzmocnienie potencjału i zwiększenie dostępności do obiektów kultury w Aglomeracji Opolskiej</i>
SPODZIEWANE REZULTATY: ✓ Podniesienie atrakcyjności obszaru Aglomeracji Opolskiej; ✓ Wzmocnienie atrakcyjności oferty kulturalnej i turystycznej; ✓ Wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego mieszkańców; ✓ Wzrost trwałości inwestycji w kulturę i turystykę; ✓ Wzmocnienie innowacyjności inwestycji w sektorach kultury i turystyki;	

✓ Współpraca międzysektorowa, zintegrowana w obszarze kultury i turystyki.	
Cel szczegółowy 4.2 Europejska Inicjatywa Społeczna w Aglomeracji Opolskiej	
Opis	Cel szczegółowy 4.2 ukierunkowany jest na zwiększenie partycypacji społecznej na obszarze Aglomeracji Opolskiej poprzez wsparcie lokalnych środowisk i sieciowanie współpracy przykładowo pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego i organizacjami pozarządowymi. W ramach celu przewidziano działania związane z udostępnianiem grantów na projekty inwestycyjne wzmacniające potencjał lokalnych środowisk realizowane we współpracy i w uzgodnieniu z przedstawicielami lokalnych społeczności i na rzecz tych społeczności. Założenia projektów powstaną w oparciu o potrzeby danej społeczności w obszarze np. społecznym, kulturalnym, edukacyjnym, turystycznym. Do identyfikacji problemów i potrzeb wykorzystane zostaną narzędzia partycypacji społecznej np. konsultacje, co pozwoli na pogłębienie integracji nie tylko na linii samorząd – mieszkańcy, ale również wewnątrz samych środowisk. Współpraca oparta będzie także na sieciowaniu współpracy samorządu lokalnego, środowiska gospodarczego i społecznego, a realizacja projektów w oparciu o partycypację wpłynie na zwiększenie zaangażowania mieszkańców. Projekty oparte będą na potencjałach, które wyróżniają Aglomerację Opolską np. opolska porcelana, Karolinka i Karlik, niemodliński karp, krapkowicki szlak obuwniczy, bieg borsuka, Jeziora Turawskie, rzeka Odra, Mała Panew, potrawy regionalne itd. Realizacja działań ma przyczynić się do powstania bazy i infrastruktury, zgodnie z potrzebami społeczności, sprzyjającej realizacji działań integracyjnych i rozwojowych, zwiększających poczucie przynależności mieszkańców do Aglomeracji Opolskiej. Preferowana będzie współpraca ponadlokalna i zintegrowana, aby nie dopuścić do powielania projektów (będzie to warunkować kontakty nie tylko wewnątrz gminy, ale również z jej sąsiadami). Działaniami będą objęte zarówno środowiska lokalne na obszarach wiejskich (rady sołeckie), jak i w miastach (rady osiedla), które będą koordynować sieciowanie współpracy. We współpracę zaangażuje się również Stowarzyszenie Aglomeracja Opolska, które zapewni zaplecze eksperckie w planowaniu i realizacji projektów. Realizacja działań w ramach celu operacyjnego 4.2 bezpośrednio wpłynie pozytywnie na zdefiniowany obszar problemowy: nieefektywne wykorzystanie zasobów endogenicznych Aglomeracji Opolskiej, pośrednio na niekorzystne trendy demograficzne i nowe wyzwania w zakresie kompetencji oczekiwanych na rynku pracy i w życiu społecznym (zwiększenie atrakcyjności osiedleńczej obszaru funkcjonalnego i znaczenia społeczności lokalnej), pośrednio również na niezadawalający stan środowiska naturalnego

	Aglomeracji Opolskiej , poprzez zastosowanie w inwestycjach technologii i rozwiązań sprzyjających środowisku naturalnemu. Dzięki nadaniu wymiaru terytorialnego dla tego celu możliwe będzie zwiększenie powiązań funkcjonalnych pomiędzy gminami, poprzez wsparcie partycypacji społecznej na obszarze Aglomeracji Opolskiej i zwiększenia wpływu mieszkańców w podejmowaniu decyzji.
Typy przedsięwzięć realizowane w projekcie	wsparcie grantowe na małe inwestycje realizowane we współpracy i w uzgodnieniu z przedstawicielami lokalnych społeczności i na rzecz tych społeczności na obszarze Aglomeracji Opolskiej o charakterze m.in. prospołecznym, prozdrowotnym, kulturalnym, edukacyjnym, turystycznym itp.
Nazwa wiązki projektu	Nie dotyczy
Projekt niekonkurencyjny	<i>Europejska Inicjatywa Społeczna dla Aglomeracji Opolskiej</i>
SPODZIEWANE REZULTATY: ✓ Poprawa infrastruktury służącej lokalnej społeczności i organizacjom pozarządowym, w szczególności infrastruktury o charakterze prospołecznym, prozdrowotnym, kulturalnym, edukacyjnym, turystycznym; ✓ Zwiększenie wpływu mieszkańców w podejmowaniu decyzji i w uczestnictwie w życiu społecznym; ✓ Wzmocnienie potencjału lokalnej społeczności i organizacji pozarządowych; ✓ Wzmocnienie działań zintegrowanych w obszarze aktywności społecznej.	

Źródło: opracowanie własne

8.3 Zasady i sposób wyboru projektów

Zgodnie z art. 44.1 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027⁷² właściwa instytucja zarządzająca wybiera projekty do dofinansowania w sposób konkurencyjny lub niekonkurencyjny.

Sposób konkurencyjny

Zgodnie z zapisami programu FEO 2021–2027 projekty do realizacji w ramach alokacji dla Subregionu Aglomeracja Opolska, w tym w ramach ZIT, wybierane będą w sposób konkurencyjny. Zastosowane będą odpowiednie kryteria wyboru projektów, które zapewnią, że operacje wybrane do dofinansowania w jak najwyższym stopniu przyczynią się do realizacji celów założonych w *Strategii ZIT AO* oraz wykazywać będą najwyższy stopień zintegrowania. Nabory projektów odbywać się będą zgodnie z harmonogramem naboru wniosków, w oparciu o regulamin opracowany przez Instytucję Zarządzającą Programem FEO 2021–2027.

⁷² Dz. U. z 20.05.2022 r., poz. 1079.

Sposób niekonkurencyjny

W sposób niekonkurencyjny mogą być wybrane projekty, których wnioskodawcami, ze względu na charakter lub cel projektu, będą podmioty jednoznacznie określone przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektu oraz które:

- 1) polegają na realizacji zadań publicznych wynikających z przepisów odrębnych lub
- 2) **mają strategiczne znaczenie dla społeczno-gospodarczego rozwoju kraju, regionu lub obszaru objętego realizacją ZIT, IIT lub terytorialnego planu sprawiedliwej transformacji, o którym mowa w art. 11 rozporządzenia FST, lub**
- 3) będą realizowane w formie instrumentu finansowego, lub
- 4) dotyczą pomocy technicznej.⁷³

Projekty wybierane w sposób niekonkurencyjny zostały ujęte w załączniku nr 1 Lista projektów (tabela I).⁷⁴

Niekonkurencyjny sposób wyboru projektów zastosowany został również w Programie Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (priorytet III Transport miejski) – załącznik nr 2 *Projekty komplementarne (tabela I)*.

Rodzaj wsparcia finansowego

W programie FEO 2021–2027 wsparcie finansowe udzielane będzie w formie dotacji. Ponadto w ramach działań komplementarnych w ww. programie regionalnym wspierane będą inwestycje, których celem jest ochrona powietrza, budowanie bardziej przyjaznej dla środowiska niskoemisyjnej gospodarki i promowaniu sprawiedliwej transformacji energetycznej, w formie instrumentów finansowych.⁷⁵ W Programie Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (priorytet III Transport miejski) wsparcie udzielone będzie w formie dotacji.

9. Spójność Strategii ZIT AO z innymi dokumentami strategicznymi

Zapisy Strategii ZIT AO są zgodne z ustaleniami zawartymi w dokumentach strategicznych szczebla unijnego i krajowego, co wynika z założeń prowadzenia unijnej polityki rozwoju. Przy formułowaniu priorytetów i celów Strategii ZIT AO uwzględniono zapisy najważniejszych dokumentów strategicznych wyższego szczebla, co pozwoliło na zachowanie ich niezbędnej

⁷³ Art. 44, ust 2 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 (Dz. U. z 20.05.2022 r., poz. 1079).

⁷⁴ Wytczne dotyczące wyboru projektów na lata 2021–2027, Minister Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa, październik 2022, s. 50.

⁷⁵ Szczegóły dotyczące zasad udzielania dotacji i korzystania z instrumentów finansowych znajdują się w Szczegółowym Opisie Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027.

spójności z priorytetami i celami określonymi w strategicznych i programowych dokumentach szczebla unijnego i krajowego, a także regionalnego.

W niniejszej części dokumentu w syntetyczny sposób przedstawiono powiązania pomiędzy najważniejszymi dokumentami strategicznymi unijnymi i krajowymi, a priorytetami i celami sformułowanymi w *Strategii ZIT AO*. Przeanalizowano również spójność *Strategii ZIT* ze *Strategią Rozwoju Województwa Opolskiego Opolskie 2030*⁷⁶ oraz programem *Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027*⁷⁷.

Spełniając warunki zapisów art. 34 ust. 8 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027⁷⁸ przedstawiono spójność *Strategii ZIT AO* ze strategią rozwoju ponadlokalnego tj. *Strategią rozwoju Aglomeracji Opolskiej do 2030 r.*⁷⁹

Dla przejrzystości spójność *Strategii ZIT AO* z dokumentami strategicznymi poziomu unijnego, krajowego i regionalnego przedstawiono w tabelach poniżej.

⁷⁶ Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego Opolskie 2030.

⁷⁷ Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027.

⁷⁸ Dz. U. z 20.05.2022 r., poz. 1079.

⁷⁹ Strategia rozwoju Aglomeracji Opolskiej do 2030 roku, uchwała W/7/2023 Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska z dnia 9 maja 2023 r.

Tabela 15. Spójność Strategii ZIT AO z dokumentami strategicznymi poziomu unijnego, krajowego i regionalnego

Cel strategiczny Strategii ZIT AO	Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego Opolskie 2030	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030		Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)	
	Cel strategiczny	Cele polityki regionalnej	Kierunki interwencji	Cel szczegółowy	Kierunki interwencji
I. Zielona Aglomeracja Opolska - adaptacja do zmian klimatu i poprawa jakości środowiska	Cel strategiczny 1: Człowiek i relacje – mieszkańcy gotowi na wyzwania i tworzący otwartą wspólnotę	Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym	1.5 Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów	Cel szczegółowy II – Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony	Podniesienie skuteczności i jakości wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie
	Cel strategiczny 2: Środowisko i rozwój – środowisko odporne na zmiany klimatyczne i sprzyjające rozwojowi				Pełniejsze wykorzystanie potencjału największych polskich aglomeracji
II. Dostępna Aglomeracja Opolska - ekologiczny transport i zrównoważona mobilność	Cel strategiczny 2: Środowisko i rozwój – środowisko odporne na zmiany klimatyczne i sprzyjające rozwojowi	Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym	1.5 Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów		Podniesienie skuteczności i jakości wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie
	Cel strategiczny 3: Silna gospodarka – gospodarka inteligentna wzmacniająca konkurencyjność regionu				Pełniejsze wykorzystanie potencjału największych polskich aglomeracji
III. Nowoczesna Aglomeracja Opolska – efektywna edukacja i wysokiej jakości usługi społeczne	Cel strategiczny 1: Człowiek i relacje – mieszkańcy gotowi na wyzwania i tworzący otwartą wspólnotę	Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych	2.1 Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego		Aktywna polityka prorodzinna
			2.1.3 Zwiększanie zasobów rynku pracy i rozwój kapitału społecznego		Poprawa dostępności do usług, w tym społecznych i zdrowotnych
				Wsparcie grup zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem oraz zapewnienie spójności działań na rzecz integracji społecznej	

Cel strategiczny Strategii ZIT AO	Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego Opolskie 2030	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030		Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)	
	Cel strategiczny	Cele polityki regionalnej	Kierunki interwencji	Cel szczegółowy	Kierunki interwencji
IV. Atrakcyjna Aglomeracja Opolska – ochrona zabytków i nowoczesne usługi w obszarze turystyki i kultury	Cel strategiczny 1: Człowiek i relacje – mieszkańcy gotowi na wyzwania i tworzący otwartą wspólnotę	Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych	2.1.3 Zwiększanie zasobów rynku pracy i rozwój kapitału społecznego		Podniesienie skuteczności i jakości wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie
	Cel strategiczny 3: Silna gospodarka – gospodarka inteligentna wzmacniająca konkurencyjność regionu	Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie	3.2 Wzmacnianie współpracy i zintegrowanego podejścia do rozwoju na poziomie lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym		Pełniejsze wykorzystanie potencjału największych polskich aglomeracji
			3.3 Poprawa organizacji świadczenia usług publicznych		

Źródło: opracowanie własne

Tabela 16. Spójność Strategii ZIT AO ze Strategią rozwoju Aglomeracji Opolskiej do 2030 r.

Cele szczegółowe Strategii ZIT AO	Cele szczegółowe Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej do 2030 r.
CEL I. Zielona Aglomeracja Opolska - adaptacja do zmian klimatu i poprawa jakości środowiska	
1.1 Poprawa efektywności energetycznej i wykorzystania OZE	IV.1 Poprawa jakości powietrza
	IV.2 Rozwój odnawialnych źródeł energii i zielonych technologii
1.2 Zapobieganie zagrożeniom związanym ze zmianą klimatu	III.1 Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców Aglomeracji Opolskiej
	V.3 Ochrona przyrody i bioróżnorodności
1.3 Ochrona i racjonalne gospodarowanie wodą	V.2 Ochrona i racjonalne gospodarowanie wodą
1.4 Nowoczesna gospodarka odpadami	V.1 Nowoczesna gospodarka odpadami
1.5 Ochrona różnorodności biologicznej	V.3 Ochrona przyrody i bioróżnorodności
Cel II. Dostępna Aglomeracja Opolska - ekologiczny transport i zrównoważona mobilność	
2.1 Rozwój zintegrowanego transportu zbiorowego na obszarze Aglomeracji Opolskiej	IV.3 Zeroemisyjny transport
	VI.1 Rozwój publicznego transportu zbiorowego na obszarze Aglomeracji Opolskiej
2.2 Wsparcie przyjaznej środowisku, zrównoważonej mobilności	VI.1 Rozwój publicznego transportu zbiorowego na obszarze Aglomeracji Opolskiej
	VI.2 Poprawa wewnętrznej i zewnętrznej dostępności Aglomeracji Opolskiej
III. Nowoczesna Aglomeracja Opolska – efektywna edukacja i wysokiej jakości usługi społeczne	
3.1 Dostępna edukacja przedszkolna	I.1 Nowoczesny system edukacji
3.2 Edukacja dostosowana do współczesnych wyzwań	I.1 Nowoczesny system edukacji
	I.2 Kształcenie dostosowane do potrzeb gospodarki i rynku pracy
3.3 Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	II.2 Zwiększenie dostępności do usług społecznych
3.4 Poprawa dostępności do usług społecznych i zdrowotnych	II.2 Zwiększenie dostępności do usług społecznych
	II.3 Zapobieganie chorobom cywilizacyjnym
	II.4 Wspieranie i zapewnienie możliwości uczestnictwa seniorów w życiu społecznym
IV. Atrakcyjna Aglomeracja Opolska – ochrona zabytków i nowoczesne usługi w obszarze turystyki i kultury	
4.1 Wzmocnienie potencjału dziedzictwa kulturowego, kultury i turystyki	VIII.2 Wykorzystanie potencjału dziedzictwa i kultury
	VIII.1 Rozwój turystyki

4.2 Europejska Inicjatywa Społeczna w Aglomeracji Opolskiej	VIII.3 Wykorzystanie potencjału Doliny Odrzańskiej
	VIII.2 Wykorzystanie potencjału dziedzictwa i kultury IX.2 Inteligentne zarządzanie w samorządach

Źródło: opracowanie własne

Zapisy *Strategii ZIT AO* wynikają również z zapisów *Umowy partnerstwa* i wpisują się w cele i priorytety interwencji wskazane w powyższym dokumencie, są również zgodne z *Programem Regionalnym FEO 2021-2027*, co wykazano w poniższej tabeli.

Tabela 17. Powiązanie Strategii ZIT AO z Umową partnerstwa oraz z Programem Regionalnym Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027

CEL STRATEGICZNY STRATEGII ZIT AO	CEL SZCZEGÓŁOWY UP	PRIORYTET FEO 2021-2027
I. Zielona Aglomeracja Opolska - adaptacja do zmian klimatu i poprawa jakości środowiska	CEL 2: Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa	2. FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA CZYSTEJ ENERGII I OCHRONY ZASOBÓW ŚRODOWISKA OPOLSKIEGO
II. Dostępna Aglomeracja Opolska - ekologiczny transport i zrównoważona mobilność		3. FUNDUSZE EUROPEJSKIE NA ZRÓWNOWAŻONY TRANSPORT MIEJSKI OPOLSKIEGO
III. Nowoczesna Aglomeracja Opolska – efektywna edukacja i wysokiej jakości usługi społeczne	CEL 4: Europa o silniejszym wymiarze społecznym	5. FUNDUSZE EUROPEJSKIE WSPIERAJĄCE OPOLSKI RYNEK PRACY I EDUKACJĘ
		6. FUNDUSZE EUROPEJSKIE WSPIERAJĄCE WŁĄCZENIE SPOŁECZNE W OPOLSKIM
		7. FUNDUSZE EUROPEJSKIE WSPIERAJĄCE USŁUGI SPOŁECZNE I ZDROWOTNE W OPOLSKIM
IV. Atrakcyjna Aglomeracja Opolska – ochrona zabytków i nowoczesne usługi w obszarze turystyki i kultury	CEL 5: Europa bliższa obywatelom	10. FUNDUSZE EUROPEJSKIE NA WZMACNIANIE POTENCJAŁÓW ENDOGENICZNYCH OPOLSKIEGO

Źródło: opracowanie własne.

10. Projekty komplementarne

Cele rozwojowe *Strategii ZIT* realizowane będą poprzez projekty zaplanowane w ramach alokacji dedykowanej Aglomeracji Opolskiej w programie FEO 2021 – 2027, jak również poprzez projekty komplementarne.

Jeden z najważniejszych projektów komplementarnych przewidziany jest do współfinansowania w ramach programu FEnIKS 2021 – 2027 w ramach *Priorytetu III Transport miejski*. Projekt ten został przedstawiony w załączniku nr 2 (**TABELA I**) i ma na celu zachęcenie mieszkańców do zmiany zachowań mobilnościowych poprzez częstsze korzystanie z transportu publicznego. Celem wsparcia jest przede wszystkim stworzenie warunków dla zrównoważonej mobilności poprzez zapewnienie sprawnego, efektywnego, inteligentnego i bezpiecznego niski- i zeroemisyjnego systemu transportu publicznego w miastach, dostępnego dla wszystkich użytkowników (w tym osób ze szczególnymi potrzebami).⁸⁰

W załączniku nr 2 (**TABELA II**) przedstawione zostały pozostałe projekty komplementarne współfinansowane z dostępnych źródeł zarówno unijnych, krajowych, regionalnych oraz środków własnych samorządów.

11. Źródła finansowania

Na realizację zadań dedykowanych dla Subregionu Aglomeracja Opolska planowane jest 88 718 560 Euro, w tym ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego 68 464 637 Euro oraz ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego 20 253 923 Euro. Stanowi to 9,6% alokacji całego programu FEO 2021-2027.

Dla realizacji celu polityki 5 przeznaczono 9 500 000 Euro (działanie 10.1 – Dziedzictwo kulturowe i kultura, rozwój turystyki, działanie 10.3 – Europejska Inicjatywa Społeczna).

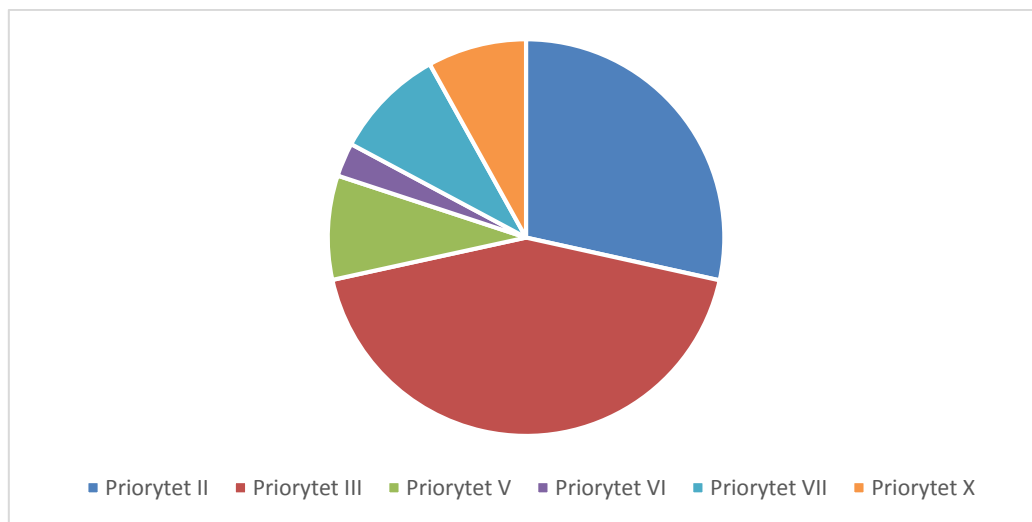
Tabela 18. Szacunkowa alokacja dla Subregionu Aglomeracja Opolska, wsparcie z EFRR+ i EFS+ w ramach FEO 2021-2027

EFRR	EFS+	SUMA (EFRR + EFS+)
68 464 637	20 253 923	88 718 560

Źródło: na podstawie Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027, program zatwierdzony przez Komisję Europejską decyzją wykonawczą z dnia 29.11.2022 r.

⁸⁰ Program FEnIKS 2021 - 2027, str. 115.

Rysunek 5. Szacunkowa alokacja dla Subregionu Aglomeracja Opolska z podziałem na poszczególne priorytety programu FEO 2021–2027.

Źródło: opracowanie własne

Proponowany podział alokacji dla Subregionu Aglomeracji Opolskiej przedstawiono w formie matrycy logicznej strategii inwestycyjnej korespondującej z celami polityki UE oraz priorytetami programu FEO 2021-2027.

Tabela 19. Alokacja dedykowana dla Subregionu Aglomeracja Opolska, w tym dla instrumentu ZIT w powiązaniu z celami polityki UE oraz priorytetów Programu FEO 2021-2027

CEL STRATEGICZNY ZIT	CEL OPERACYJNY ZIT	PRIORYTET PROGRAMU FEO 2021-2027	DZIAŁANIE	CEL POLITYKI UE	Planowane wsparcie UE [EUR]	Planowane wsparcie UE w podziale na fundusze	
						EFS +	EFRR +
I. Zielona Aglomeracja Opolska - adaptacja do zmian klimatu i poprawa jakości środowiska	1.1 Poprawa efektywności energetycznej i wykorzystania OZE	FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA CZYSTEJ ENERGII I OCHRONY ZASOBÓW ŚRODOWISKA OPOLSKIEGO (2)	2.1 Poprawa efektywności energetycznej w województwie opolskim	CEL 2: BARDZIEJ PRZYJAZNA DLA ŚRODOWISKA NISKOEMISYJNA EUROPA	6 151 209	0	6 151 209
	1.2 Zapobieganie zagrożeniom związanym ze zmianą klimatu		2.3 Zapobieganie zagrożeniom związanym ze zmianą klimatu		4 726 153	0	4 726 153
	1.3 Ochrona i racjonalne gospodarowanie wodą		2.4 Gospodarka wodno-ściekowa		2 352 272	0	2 352 272
	1.4 Nowoczesna gospodarka odpadami		2.5 Odpady i gospodarka o obiegu zamkniętym		2 339 543	0	2 339 543
	1.5 Ochrona różnorodności biologicznej		2.6 Ochrona różnorodności biologicznej		3 314 052	0	3 314 052
II. Dostępna Aglomeracja Opolska - ekologiczny transport i zrównoważona mobilność	2.1 Rozwój zintegrowanego transportu zbiorowego na obszarze Aglomeracji Opolskiej	FUNDUSZE EUROPEJSKIE NA ZRÓWNOWAŻONY TRANSPORT MIEJSKI OPOLSKIEGO (3)	3.2 Mobilność miejska w ZIT		40 081 408	0	40 081 408
	2.2 Wsparcie przyjaznej środowisku, zrównoważonej mobilności						
III. Nowoczesna Aglomeracja Opolska – efektywna edukacja i wysokiej jakości usługi społeczne	3.1 Dostępna edukacja przedszkolna	FUNDUSZE EUROPEJSKIE WSPIERAJĄCE OPOLSKI RYNEK PRACY I EDUKACJĘ (5)	5.6 Edukacja przedszkolna	CEL 4: EUROPA O SILNIEJSZYM WYMIARZE SPOŁECZNYM	2 840 205	2 840 205	0
	3.2 Edukacja dostosowana do współczesnych wyzwań		5.7 Kształcenie ogólne		3 327 407	3 327 407	0
			5.9 Kształcenie zawodowe		1 333 167	1 333 167	0
			5.10 Edukacja włączająca		1 715 490	1 715 490	0
	3.3 Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	FUNDUSZE EUROPEJSKIE WSPIERAJĄCE WŁĄCZENIE SPOŁECZNE W OPOLSKIM (6)	6.7 Wsparcie rodziny i pieczy zastępczej		1 187 886	1 187 886	0
			6.8 Profilaktyka zachowań społecznych dzieci i młodzieży		1 372 392	1 372 392	0
	3.4 Poprawa dostępności do usług społecznych i zdrowotnych	FUNDUSZE EUROPEJSKIE WSPIERAJĄCE USŁUGI SPOŁECZNE I ZDROWOTNE W OPOLSKIM (7)	7.1 Usługi zdrowotne i społeczne oraz opieka długoterminowa		8 477 376,00	8 477 376,00	0
IV. Atrakcyjna Aglomeracja Opolska – ochrona zabytków i nowoczesne usługi w obszarze turystyki i kultury	4.1 Wzmocnienie potencjału dziedzictwa kulturowego, kultury i turystyki	FUNDUSZE EUROPEJSKIE NA WZMACNIANIE POTENCJAŁÓW ENDOGENICZNYCH OPOLSKIEGO (10)	10.1 Dziedzictwo kulturowe i kultura, rozwój turystyki na obszarach miejskich – Aglomeracja Opolska	CEL 5: EUROPA BLIŻEJ OBYWATELI	7 700 000	0	7 700 000
	4.2 Europejska Inicjatywa Społeczna w Aglomeracji Opolskiej		10.3 Europejska Inicjatywa Społeczna – Aglomeracja Opolska		1 800 000,00	0	1 800 000,00
		RAZEM			88 718 560		
		EFS+				20 253 923	
		EFRR+					68 464 637

Źródło: opracowanie własne

Ponadto planowanym źródłem finansowania *Strategii ZIT AO* jest Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027, w ramach którego przewidziano dofinansowanie dla projektów komplementarnych do *Strategii ZIT*, wpisujących się w cele strategiczne i szczegółowe. W tym przypadku przewidziano możliwość zastosowania niekonkurencyjnego sposobu wyboru projektów.

Tabela 20. Kwota alokacji w programie FEnIKS 2021–2027 przewidziana na realizację projektu komplementarnego do *Strategii ZIT AO*

CEL STRATEGICZNY ZIT	CEL OPERACYJNY ZIT	PRIORYTET FEnIKS 2021 – 2027	CEL POLITYKI UE	TYTUŁ PROJEKTU	ALOKACJA UE [PLN]
II. Dostępna Aglomeracja Opolska - ekologiczny transport i zrównoważona mobilność	2.1 Rozwój zintegrowanego transportu zbiorowego na obszarze Aglomeracji Opolskiej	III. Transport miejski	CEL 2: BARDZIEJ PRZYJAZNA DLA ŚRODOWISKA NISKOEMISYJNA EUROPA	Budowa infrastruktury na potrzeby rozwoju transportu publicznego w Opolu	180 mln

Źródło: opracowanie własne na podstawie FEnIKS 2021-2027

Środki pozyskane ze źródeł zewnętrznych uzupełnione będą środkami pochodzącymi z budżetu beneficjentów wniesionymi w realizację zadań w postaci wkładu własnego na realizację projektów.

12. System wdrażania *Strategii ZIT AO*

Zgodnie z art. 34 ust. 6 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 warunkami realizacji ZIT są:⁸¹

1. Powołanie związku ZIT;
2. Opracowanie i uchwalenie przez podmioty tworzące związek ZIT strategii terytorialnej, o której mowa w art. 29 rozporządzenia ogólnego oraz jej pozytywne zaopiniowanie przez właściwą instytucję zarządzającą programem w terminie 60 dni od dnia otrzymania w zakresie możliwości finansowania strategii ZIT w ramach tego programu;
3. Opracowanie i uchwalenie do dnia 31 grudnia 2025 r. strategii rozwoju ponadlokalnego, o której mowa w art. 10g ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym,

⁸¹ Dz. U. z 20.05.2022 r, poz. 1079.

w przypadku miejskiego obszaru funkcjonalnego, miasta będącego siedzibą władz samorządowych województwa lub wojewody, a do czasu jej uchwalenia opracowanie i uchwalenie strategii ZIT.

W województwie opolskim Związek ZIT przyjął formę stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, powołanego na podstawie zapisów *Ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym*. Stowarzyszenie Aglomeracja Opolska powołane zostało na zebraniu założycielskim 16 października 2013 roku. Jego rejestracja w KRS nastąpiła 14 listopada 2013 roku. Stowarzyszenie Aglomerację Opolską utworzyło 21 gmin silnie powiązanych ze sobą społecznie, gospodarczo i przestrzennie⁸², do którego w lipcu 2021 roku dołączyli kolejni dwaj partnerzy: Powiat Krapkowicki i Powiat Opolski. W ramach partnerstwa opracowano i uchwalono strategię rozwoju ponadlokalnego, o której mowa w art. 10g ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym - *Strategię rozwoju Aglomeracji Opolskiej do 2030 roku*, załącznikiem do niej jest model struktury funkcjonalno-przestrzennej.

Stowarzyszenie Aglomeracja Opolska (Związek ZIT) pełni rolę podmiotu koordynującego wdrażanie *Strategii ZIT AO*, w proces wdrażania zaangażowane będą następujące podmioty:⁸³

- Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska (organ stanowiący);
- Zarząd Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska (organ wykonawczy);
- Rada doradcza ds. *Strategii ZIT AO*;
- Biuro Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska.

Główne zadania Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska:

- Zatwierdzenie *Strategii ZIT AO* wraz z listą projektów oraz zmian/aktualizacji;
- Udział w procesie monitorowania postępów wdrażania *Strategii ZIT AO*;
- Przyjmowanie rocznych raportów/raportu końcowego z realizacji *Strategii ZIT AO*;
- Rozpatrywanie wniosków i postulatów związanych ze *Strategią ZIT AO*;
- Udział w pracach Komitetu Monitorującego Program FEO 2021–2027;
- Prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych;
- Koordynowanie projektów w przypadku, kiedy Stowarzyszenie Aglomeracja Opolska wskazane jest jako lider.

⁸² Obszar funkcjonalny miasta Opola, jeden z subregionów (Subregion Aglomeracja Opolska) zidentyfikowany w *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego Opolskie 2030, Opole 2021*. Dostęp do dokumentu: <https://www.opolskie.pl/wp-content/uploads/2021/10/Strategia-Opolskie-2030-uchwalona.pdf>.

⁸³ Statut Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska, www.aglomeracja-opolska.pl.

Pozostałe podmioty zaangażowane we wdrażanie *Strategii ZIT AO*

Poza Związkiem ZIT we wdrażaniu *Strategii ZIT AO* uczestniczyć będą mieszkańcy Aglomeracji Opolskiej, przede wszystkim jako beneficjenci projektów ZIT oraz ostateczni odbiorcy i użytkownicy rezultatów. Grupy docelowe, bezpośrednich odbiorców wsparcia zdefiniowane zostały w *Szczegółowym Opisie Priorytetów Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021- 2027*.

Partycypacja partnerów społeczno-gospodarczych i społeczności lokalnych w procesie wdrażania *Strategii ZIT AO* zapewniona będzie poprzez:

- Współpracę z podmiotami zewnętrznymi w ramach udziału w pracach Komitetu Monitorującego Program FEO 2021–2027 oraz Rady doradczej ds. ZIT Aglomeracji Opolskiej 2021+. W pracach tych organów biorą udział partnerzy społeczno-gospodarczy oraz przedstawiciele podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób ze specjalnymi potrzebami, równości płci i niedyskryminacji;
- Kampanie edukacyjno-promocyjne mające na celu zapoznanie jak najszerszej grupy beneficjentów z możliwościami uzyskania wsparcia oraz z rezultatami i efektami realizowanych projektów;
- Możliwość uczestniczenia w konsultacjach społecznych przedsięwzięć, które będą wymagały ich przeprowadzenia;
- Możliwość udziału w realizacji projektów partnerów wyłanianych w trybie art. 39. ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027⁸⁴.

13. Monitoring i ewaluacja

13.1 Monitoring

Celem monitorowania realizacji *Strategii ZIT AO* jest ocena osiągniętych rezultatów, oczekiwanych efektów wsparcia i postępu we wdrażaniu postulowanych założeń, jak również identyfikacja ewentualnych opóźnień lub nieprawidłowości, a następnie na podstawie

⁸⁴ Dz. U. z 20.05.2022 r, poz. 1079.

zdiagnozowanych wniosków, rekomendowanie ewentualnych zmian i wprowadzenia działań naprawczych, jeżeli są konieczne.

Monitoring polegać będzie na systematycznym gromadzeniu i przetwarzaniu na potrzeby zarządzania *Strategią ZIT AO* informacji w zakresie rzeczowo–finansowego wykonania projektów oraz stopnia realizacji celów *Strategii*. Podstawowymi narzędziami monitoringu służącymi jego poprawnej realizacji są: analiza wskaźników produktu i rezultatu oraz analiza danych zastanych.

Uczestnicy procesu monitorowania *Strategii ZIT AO*:

- Beneficjenci projektów ZIT,
- Biuro Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska,
- Zarząd Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska,
- Rada doradcza ds. *Strategii ZIT AO*,
- Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska,
- Instytucja Zarządzająca Programem FEO 2021–2027.

Monitoring z wdrażania *Strategii ZIT AO* polega na bieżącej analizie postępów w osiąganiu założeń strategicznych, składającej się z kilku etapów, takich jak: zbieranie danych i informacji, analiza danych i informacji, przygotowanie raportów i oceny wyników. Za koordynację procesu monitorowania *Strategii ZIT AO* odpowiadać będzie Zarząd Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska przy wsparciu merytorycznym i technicznym Biura Stowarzyszenia, które corocznie przygotowywać będzie sprawozdanie z wdrażania *Strategii ZIT AO* według stanu na dzień 31 grudnia. Będą one przekazywane do akceptacji Zarządowi i członkom Walnego Zebrania.

Poniżej przedstawiono zestawienie wskaźników produktu i rezultatu. Powyższa lista wskaźników nie wyczerpuje wszystkich parametrów, jakie mogą być zastosowane w procesie monitorowania *Strategii ZIT AO*. W zależności od potrzeb mogą być stosowane również inne miary oceny. System monitorowania uzupełniać mogą np. systemy monitorowania innych dokumentów o charakterze strategicznym lub operacyjnym, w tym *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej do 2030 roku* oraz *Planu zrównoważonej mobilności miejskiej Aglomeracji Opolskiej*. Punktem odniesienia do prowadzenia monitoringu będzie 2021 rok.

Tabela 21. Wskaźniki produktu i rezultatu monitorowane w ramach *Strategii ZIT AO* (zakres EFRR)

Wskaźniki produktu			
Cel strategiczny	Cel szczegółowy	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary
Zielona Aglomeracja Opolska - adaptacja do zmian klimatu i poprawa jakości środowiska	1.1 Poprawa efektywności energetycznej i wykorzystania OZE	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków	szt.
		Lokale mieszkalne o udoskonalonej charakterystyce energetycznej	szt.
		Budynki publiczne o udoskonalonej charakterystyce energetycznej	m ²
	1.2 Zapobieganie zagrożeniom związanym ze zmianą klimatu	Inwestycje w nowe lub zmodernizowane systemy monitorowania, gotowości, ostrzegania i reagowania w kontekście klęsk żywiołowych i katastrof w przypadku klęsk żywiołowych	Euro
		Liczba jednostek służb ratowniczych wyposażonych w sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków katastrof	szt.
		Liczba miast wspartych w zakresie adaptacji do zmian klimatu	szt.
		Liczba inicjatyw dotyczących zielononiebieskiej infrastruktury	szt.
		Liczba kompleksowych kampanii edukacyjnych	szt.
		Powierzchnia objęta środkami ochrony przed niekontrolowanymi pożarami	ha
	1.3 Ochrona i racjonalne gospodarowanie wodą	Długość nowych lub zmodernizowanych sieci kanalizacyjnych w ramach zbiorowych systemów odprowadzenia ścieków	km
		Wydajność nowo wybudowanych lub zmodernizowanych instalacji oczyszczania ścieków	RLM
		Długość nowych lub zmodernizowanych sieci wodociągowych w ramach zbiorowych systemów zaopatrzenia w wodę	km

		Liczba wspartych stacji uzdatniania wody	szt.
	1.4 Nowoczesna gospodarka odpadami	Dodatkowe zdolności w zakresie recyklingu odpadów	tony/rok
		Inwestycje w obiekty do selektywnego zbierania odpadów	Euro
	1.5 Ochrona różnorodności biologicznej	Powierzchnia obszarów chronionych i cennych przyrodniczo innych niż Natura 2000 objętych działaniami ochronnymi i odtwarzającymi	ha
		Liczba przeprowadzonych kampanii informacyjno-edukacyjnych kształtujących świadomość ekologiczną	szt.
		Liczba wspartych form ochrony przyrody	szt.
		Zielona infrastruktura objęta wsparciem do celów innych niż przystosowanie się do zmian klimatu	ha
Dostępna Aglomeracja Opolska - ekologiczny transport i zrównoważona mobilność	2.1 Rozwój zintegrowanego transportu zbiorowego na obszarze Aglomeracji Opolskiej	Liczba zakupionych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym, komunikacji miejskiej i metropolitarnej	szt.
		Liczba wspartych zintegrowanych węzłów przesiadkowych	szt.
		Wspierana infrastruktura rowerowa	km
		Liczba kampanii edukacyjnych podnoszących świadomość mieszkańców i władz w zakresie propagowania i promocji korzystania z transportu zbiorowego	szt.
	2.2 Wsparcie przyjaznej środowisku, zrównoważonej mobilności	Liczba zaktualizowanych Planów zrównoważonej mobilności miejskiej	szt.
Atrakcyjna Aglomeracja Opolska – ochrona zabytków i nowoczesne usługi	4.1 Wzmocnienie potencjału dziedzictwa	Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	szt.
		Liczba zabytków ruchomych objętych wsparciem	szt.

w obszarze turystyki i kultury	kulturowego, kultury i turystyki	Liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem	szt.
	4.2 Europejska Inicjatywa Społeczna w Aglomeracji Opolskiej	Liczba udzielonych grantów w ramach Europejskiej Inicjatywy Społecznej na obszarze Aglomeracji Opolskiej	szt.
Wskaźniki rezultatu			
Cel strategiczny	Cel szczegółowy	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary
Zielona Aglomeracja Opolska - adaptacja do zmian klimatu i poprawa jakości środowiska	1.1 Poprawa efektywności energetycznej i wykorzystania OZE	Roczne zużycie energii pierwotnej (w tym w lokalach mieszkalnych, budynkach publicznych, przedsiębiorstwach, innych)	MWh/ rok
		Szacowana emisja gazów cieplarnianych	tony CO2/rok
	1.2 Zapobieganie zagrożeniom związanym ze zmianą klimatu	Ludność odnosząca korzyści ze środków ochrony przed niekontrolowanymi pożarami	osoby
		Ludność odnosząca korzyści ze środków ochrony przed klęskami żywiołowymi związanymi z klimatem (oprócz powodzi lub niekontrolowanych pożarów)	osoby
	1.3 Ochrona i racjonalne gospodarowanie wodą	Ludność przyłączona do zbiorowych systemów oczyszczania ścieków co najmniej II stopnia	osoby
	1.4 Nowoczesna gospodarka odpadami	Odpady poddane recyklingowi	tony/rok
		Odpady zbierane selektywnie	tony/rok
	1.5 Ochrona różnorodności biologicznej	Liczba gatunków zagrożonych, dla których wykonano działania ochronne	szt.
		Powierzchnia obszarów chronionych, dla których opracowano dokumenty planistyczne	ha

		Ludność odnosząca korzyści ze środków na rzecz jakości powietrza	osoby
Dostępna Aglomeracja Opolska - ekologiczny transport i zrównoważona mobilność	2.1 Rozwój zintegrowanego transportu zbiorowego na obszarze Aglomeracji Opolskiej	Roczna liczba użytkowników nowego lub zmodernizowanego transportu publicznego	użytkownicy - cy/rok
	2.2 Wsparcie przyjaznej środowisku, zrównoważonej mobilności	Szacowana emisja gazów cieplarnianych	tony równoważnika CO ₂ /rok
Atrakcyjna Aglomeracja Opolska - ochrona zabytków i nowoczesne usługi w obszarze turystyki i kultury	4.1 Wzmocnienie potencjału dziedzictwa kulturowego, kultury i turystyki	Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	odwiedza - jacy /rok
	4.2 Europejska Inicjatywa Społeczna w Aglomeracji Opolskiej	Liczba gmin wspartych w ramach Europejskiej Inicjatywy Społecznej	szt.
		Liczba organizacji pozarządowych wspartych w ramach Europejskiej Inicjatywy Społecznej	szt.

Źródło: opracowanie własne na podstawie programu FEO 2021-2027

Tabela 22. Wskaźniki produktu i rezultatu monitorowane w ramach *Strategii ZIT AO* (zakres EFS)

Wskaźniki produktu			
Cel strategiczny	Cel szczegółowy	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary
Nowoczesna Aglomeracja Opolska -	3.1 Dostępna edukacja przedszkolna	Liczba dofinansowanych miejsc wychowania przedszkolnego	szt.

efektywna edukacja i wysokiej jakości usługi społeczne	3.2 Edukacja dostosowana do współczesnych wyzwań	Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem	osoby	
		Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem	osoby	
		Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach uczniowskich	osoby	
		Liczba przedstawicieli kadry szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem	osoby	
		Liczba szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem	podmioty	
	3.3 Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	Całkowita liczba osób objętych wsparciem	osoby	
		Liczba osób objętych usługami w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej	osoby	
	3.4 Poprawa dostępności do usług społecznych i zdrowotnych	Liczba osób objętych programem polityki zdrowotnej	osoby	
		Liczba podmiotów wykonujących działalność leczniczą objętych w projekcie wsparciem w zakresie poprawy dostępności zgodnie ze standardem dostępności	podmioty	
		Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie	osoby	
		Liczba wdrożonych programów polityki zdrowotnej	szt.	
	Wskaźniki rezultatu			
Cel strategiczny	Cel szczegółowy	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	
Nowoczesna Aglomeracja Opolska – efektywna edukacja i wysokiej jakości usługi społeczne	3.1 Dostępna edukacja przedszkolna	Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje lub umiejętności po opuszczeniu programu	%	
	3.2 Edukacja dostosowana do współczesnych wyzwań	Liczba przedstawicieli kadry szkół i placówek systemu oświaty, którzy uzyskali kwalifikacje po opuszczeniu programu	%	

jakości usługi społeczne	3.3 Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu	osoby
		Liczba utworzonych w programie miejsc świadczenia usług wspierania rodziny i pieczy zastępczej istniejących po zakończeniu projektu	szt.
	3.4 Poprawa dostępności do usług społecznych i zdrowotnych	Liczba podmiotów wykonujących działalność leczniczą, które poprawiły dostępność zgodnie ze standardem dostępności	podmioty
		Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej	szt.

Źródło: opracowanie własne na podstawie programu FEO 2021-2027

Tabela 23. Wskaźniki produktu i rezultatu monitorowane w ramach *Strategii ZIT AO (FEnIKS 2021 - 2027)*

Priorytet FEnIKS	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Źródło danych
WSKAŹNIKI PRODUKTU			
III TRANSPORT MIEJSKI	Długość nowych linii autobusowych	km	Dane Miasta Opola
	Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami	szt.	
WSKAŹNIK REZULTATU			
III TRANSPORT MIEJSKI	Emisja CO ₂ w transporcie pasażerskim	tony ekwiwalentu CO2/rok	Dane Miasta Opola

Źródło: opracowanie własne na podstawie programu FEnIKS 2021-2027

13.2 Ewaluacja

Ewaluacja służy określeniu, w jaki sposób oraz w jakim stopniu udało się osiągnąć zamierzone cele strategiczne i polega przede wszystkim na ocenie skuteczności, efektywności, użyteczności oraz trwałości stopnia ich osiągnięcia. Jej najważniejszym elementem będzie zdiagnozowanie zmian, jakie zaszły w wyniku realizacji zintegrowanych inwestycji terytorialnych Aglomeracji Opolskiej.

W zakresie ewaluacji Związek ZIT współpracować będzie z Jednostką Ewaluacyjną IZ, poprzez uczestnictwo we wskazanych przez nią badaniach ewaluacyjnych oraz przekazywanie stosownych danych. Równolegle Związek ZIT może podjąć decyzję o przeprowadzeniu przez podmiot zewnętrzny ewaluacji *Strategii ZIT AO* mającej na celu poprawę skuteczności i efektywności osiągania zamierzonych celów strategicznych.⁸⁵

Za koordynację ewaluacji *Strategii ZIT AO* odpowiadać będzie Zarząd Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska przy wsparciu merytorycznym i technicznym Biura Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska. Zgodnie z zapisami ustawowymi możliwe jest aktualizowanie zapisów *Strategii ZIT AO* pod warunkiem zachowania ciągłości procesu strategicznego. Postulaty pierwotnie określone w dokumencie, których założenia są wciąż aktualne, nie powinny ulec zmianie, a jedynie zostać uzupełnione. Takie podejście pozwala na spójne, długookresowe i czytelne zarządzanie procesem rozwoju.

14. Udział społeczeństwa w opracowaniu *Strategii ZIT AO*

14.1 Udział partnerów społeczno – gospodarczych

W dniu 21 października 2022 r. członkowie Walnego Zebrania Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska podjęli uchwałę o przystąpieniu do opracowania *Strategii ZIT Aglomeracji Opolskiej 2021+*. W oparciu o zapisy Umowy Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce⁸⁶ oraz zgodnie z art. 34 ust. 12 pkt 6 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027⁸⁷ do prac nad *Strategią ZIT AO* zostali zaangażowani partnerzy społeczno-

⁸⁵ Rekomenduje się przeprowadzenie dwóch przeglądów strategicznych w okresie obowiązywania *Strategii ZIT AO*, tj. ewaluacji on-going oraz ewaluacji ex-post.

⁸⁶ Umowa partnerstwa dla realizacji Polityki Spójności 2021-2027 w Polsce, Warszawa, czerwiec 2022.

⁸⁷ Dz. U. z 20.05.2022 r., poz. 1079.

gospodarczy oraz przedstawiciele podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób ze specjalnymi potrzebami, równości płci i niedyskryminacji. W tym celu powołano ciało doradcze tj. Radę doradczą do spraw Strategii ZIT AO.⁸⁸ Przedstawiciele Rady zostali wybrani w drodze otwartego naboru⁸⁹, część składu została uzupełniona na podstawie wewnętrznych procedur kwalifikacyjnych (rekomendacja członków przez Zarząd Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska). Współpraca z partnerami społeczno-gospodarczymi pozwoli na skorzystanie z szerszego doświadczenia i wiedzy oraz zwiększy przejrzystość procesu wdrażania ZIT. W skład Rady wchodzi 20 osób, których aktywność zawodowa i społeczna wskazują na znajomość zagadnień i problemów Aglomeracji Opolskiej oraz dziedzin, tożsamy z potencjalnym zakresem interwencji wskazanych w *Strategii ZIT AO*. Wśród nich są przedstawiciele organizacji pozarządowych, przedsiębiorców, organizacji samorządowych o charakterze społeczno-zawodowym i naukowym. Rada obraduje na podstawie Regulaminu⁹⁰, a jej prace prowadzone są w sposób jawny i przejrzysty. Uchwały przyjmowane są zwykłą większością głosów, jeżeli liczba osób uprawnionych do głosowania, która wzięła w nim udział jest równa co najmniej połowie liczby osób uprawnionych do głosowania na posiedzeniu Rady. Pracami Rady kieruje Przewodniczący. Celem działania Rady w szczególności jest:

- 1) opiniowanie projektu *Strategii ZIT AO* wraz z listą projektów zintegrowanych wskazanych do realizacji,
- 2) opiniowanie zmian *Strategii ZIT AO*,
- 3) udział w procesie monitorowania postępów wdrażania *Strategii ZIT AO*.

Rada doradczą do spraw *Strategii ZIT AO* w dniu 30 listopada 2023 r. podjęła uchwałę pozytywnie opiniującą projekt ww. dokumentu.⁹¹

Informacje dotyczące zasad naboru i obrad Rady doradczej ds. *Strategii ZIT* wraz z podjętymi uchwałami dostępne są na stronie www.aglomeracja-opolska.pl.

⁸⁸ Na podstawie uchwały nr W/3/2023 Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska z dnia 28 lutego 2023 r. w sprawie powołania Rady doradczej do spraw Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Opolskiej 2021+.

⁸⁹ Na podstawie uchwały nr 13/21/2022 Zarządu Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska z dnia 14 listopada 2022 r. ogłoszenia naboru kandydatów na członków Rady doradczej do spraw Strategii ZIT Aglomeracji Opolskiej 2021+.

⁹⁰ Uchwała nr 1/2023 Rady doradczej do spraw Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Opolskiej 2021+ z dnia 14 marca 2023 r. w sprawie przyjęcia Regulaminu Rady doradczej do spraw Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Opolskiej 2021+.

⁹¹ Uchwała nr 2/2023 Rady doradczej do spraw Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Opolskiej 2021+ z dnia 30 listopada 2023 r. w sprawie zaopiniowania projektu Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Opolskiej 2021+.

14.2 Konsultacje społeczne *Strategii ZIT AO*

Mając na uwadze unijne oraz krajowe ramy prawne dla jej realizacji oraz obowiązki włączenia partnerów społeczno-gospodarczych wskazany w „Zasadach realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027”⁹² w kształtowaniu niniejszego dokumentu oprócz prac ciała doradczego zastosowano mechanizmy partycypacji społecznej. Proces opracowania *Strategii ZIT AO* przebiegał z udziałem wielu podmiotów. Każdy etap opracowania dokumentu powiązany był z ideą partnerstwa. Ostateczny kształt *Strategii ZIT AO* jest zatem efektem konsensusu i uzgodnień pomiędzy partnerami Aglomeracji Opolskiej (gminami i powiatami), jak również współpracy z Instytucją Zarządzającą programem FEO 2021-2027.

W terminie od 15 listopada do 8 grudnia 2023 r. projekt *Strategii ZIT AO* podlegał konsultacjom społecznym w szczególności:

- 1) z mieszkańcami obszaru Aglomeracji Opolskiej,
- 2) z gminami i powiatami tworzącymi Stowarzyszenie Aglomeracja Opolska,
- 3) z Radą doradczą do spraw *Strategii ZIT AO 2021+*,
- 4) z lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi działającymi na terenie Aglomeracji Opolskiej, w tym organizacjami pozarządowymi i przedsiębiorcami.

Sprawozdanie z przebiegu konsultacji społecznych *Strategii ZIT AO*, zestawienie zgłoszonych uwag oraz sposób ich rozpatrzenia wraz z uzasadnieniem przedstawia załącznik nr 3 do tegoż dokumentu *Partycypacja społeczna w opracowaniu Strategii ZIT AO 2021+, raport z przygotowania dokumentu i konsultacji społecznych*.⁹³

Konsultacje prowadzone były w celu prezentacji projektu *Strategii ZIT AO* wraz z *Prognozą oddziaływania na środowisko* oraz poznania opinii, zebrania uwag i propozycji zmian w zakresie zapisu w tych dokumentach. Ogłoszenie o konsultacjach, terminie i sposobie przekazywania uwag do projektu ww. dokumentów dostępne było od dnia 15 listopada do 8 grudnia 2023 r. na stronie internetowej Stowarzyszenia oraz w siedzibie przy Placu Wolności 6 w Opolu. Ogłoszenie było również udostępnione na stronach internetowych partnerskich gmin

⁹² *Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027*, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa 2022.

⁹³ Zgodnie z art. 34 ust. 15. pkt. 6 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021 – 2027 (Dz. U. 2022, poz. 1079).

i powiatów. W czasie trwania konsultacji prowadzona była również akcja informacyjna z wykorzystaniem mediów społecznościowych wraz z elementem edukacyjnym i informacyjnym. Zgłoszone uwagi/propozycje/rekomendacje zostały przeanalizowane po zakończeniu konsultacji, część z nich została uwzględniona w treści dokumentu. Sprawozdanie z przebiegu i wyników konsultacji projektu *Strategii ZIT AO* zostało zamieszczone na stronie internetowej Stowarzyszenia, zawiera ono w szczególności zestawienie ustosunkowania się do zgłoszonych uwag wraz z uzasadnieniem.

W pracach nad *Strategią ZIT AO* wykorzystano również efekty prac merytorycznych nad *Strategią rozwoju Aglomeracji Opolskiej do 2030 roku*, jak również nad *Planem zrównoważonej mobilności miejskiej Aglomeracji Opolskiej*, które prowadzone były w oparciu o udział partnerów społeczno-gospodarczych oraz kilkietapowy proces konsultacji społecznych. W pracach nad tymi dokumentami również wykorzystano różnorodne metody i narzędzia uspołecznienia.

Partnerski model współpracy będzie również realizowany na etapie wdrażania, monitorowania, aktualizacji oraz ewaluacji *Strategii ZIT AO*. Pozwoli to na wspólną realizację przyjętych celów oraz ocenę skuteczności założeń oraz osiągniętych efektów.

15. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Zgodnie z wymaganiami Ustawy z dnia 3 października 2008 r. *o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko*⁹⁴, dyrektyw Parlamentu Europejskiego⁹⁵ i Rady Europejskiej⁹⁶, projekt *Strategii ZIT AO* jako wyznaczający ramy dla późniejszej realizacji projektów i działań mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, wymagał przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Opolu po analizie wniosku złożonego przez Związek ZIT w sierpniu 2023 r. uzgodnił zakres prognozy oddziaływania na środowisko *Strategii ZIT AO* (znak pisma WOOŚ.411.2.4.2023.ER z dnia 11 sierpnia 2023 r.), analogicznie postąpił Opolski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny pismem (znak pisma NZ.90221.144.JG z dnia 10 sierpnia 2023 r.

⁹⁴ Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. 2023 poz. 1094 z późn.zm.)

⁹⁵ Dyrektywa 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko, EUR-Lex - 32001L0042 - EN - EUR-Lex (europa.eu)

⁹⁶ Dyrektywa 2011/92/UE z 13 grudnia 2011r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko (tekst jednolity) EUR-Lex - 02011L0092-20140515 - EN - EUR-Lex (europa.eu)

Zgodnie z tymi wymaganiami została wykonana *Prognoza oddziaływania na środowisko*, będąca elementem wspierającym proces decyzyjny dla realizacji inwestycji ingerujących w stan środowiska, a wynikających z projektu *Strategii ZIT AO*. Celem Prognozy jest ocena potencjalnych i rzeczywistych skutków oddziaływania realizacji projektu *Strategii ZIT AO* na poszczególne komponenty środowiska z uwzględnieniem możliwych wariantów projektu dokumentu. Dokonano oceny stanu środowiska w obszarze Aglomeracji Opolskiej oraz analizy możliwości wystąpienia oddziaływań na poszczególne elementy środowiska, w tym oddziaływań skumulowanych i transgranicznego. W *Prognozie* zaproponowano także rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być rezultatem realizacji projektowanego dokumentu, w szczególności na cele i przedmiot ochrony obszaru NATURA 2000 oraz na integralność tego obszaru.

W terminie od 15 listopada do 8 grudnia 2023 r. przeprowadzono konsultacje społeczne *Prognozy*. Opinia Opolskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Opolu została wydana pismem NZ.9022.1.144.2023.JG z dnia 12.12. 2023 r., natomiast opinia Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Opolu pismem WOOS.410.2.33.2023.AKu z dnia 13.12.2023 r.

OPRACOWANIE DOKUMENTU

ZESPÓŁ REDAKCYJNY I OPERACYJNY BIURA STOWARZYSZENIA AGLOMERACJA OPOLSKA:

Bernadeta Lisson – Pastwa

Piotr Dancewicz

Katarzyna Harnyś – Mielnik

Anna Arcisz

Joanna Wilk

Agnieszka Rozmus

Adam Kępkowski

Edyta Orłowska

**W PRZYGOTOWANIU DOKUMENTU UDZIAŁ WZIĘLI PRZEDSTAWICIELE GMIN
I POWIATÓW TWORZĄCYCH STOWARZYSZENIE AGLOMERACJA OPOLSKA**

SPIS TABEL

TABELA 1. DOKUMENTY REGULUJĄCE WDRAŻANIE ZIT W POLSCE	5
TABELA 2. EDUKACJA PRZEDSZKOLNA W AGLOMERACJI OPOLSKIEJ	14
TABELA 3. WYNIKI MATUR Z PODZIAŁEM NA POWIATY Z UWZGLĘDNIENIEM WYNIKÓW DLA WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO W LATACH 2021 I 2022	16
TABELA 4. STUDENCI I ABSOLWENCI UCZELNI WYŻSZYCH W AGLOMERACJI OPOLSKIEJ.	17
TABELA 5. DOMY I ZAKŁADY POMOCY SPOŁECZNEJ W AGLOMERACJI OPOLSKIEJ	19
TABELA 6. NAJWAŻNIEJSZE DANE STATYSTYCZNE ZWIĄZANE Z GOSPODARKĄ AGLOMERACJI OPOLSKIEJ.....	26
TABELA 7. INFRASTRUKTURA PODSTAWOWA W AGLOMERACJI OPOLSKIEJ	33
TABELA 8. MOCNE I SŁABE STRONY	47
TABELA 9. SZANSE I ZAGROŻENIA.....	49
TABELA 10. ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY (SYNTEZA) I WYZWANIA NA OBSZARZE AGLOMERACJI OPOLSKIEJ.....	54
TABELA 11. CEL STRATEGICZNY I - SCHEMAT REALIZACJI CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH	59
TABELA 12. CEL STRATEGICZNY II - SCHEMAT REALIZACJI CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH	70
TABELA 13. CEL STRATEGICZNY III - SCHEMAT REALIZACJI CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH.....	76
TABELA 14. CEL STRATEGICZNY IV - SCHEMAT REALIZACJI CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH	86
TABELA 15. SPÓJNOŚĆ STRATEGII ZIT AO Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI POZIOMU UNIJNEGO, KRAJOWEGO I REGIONALNEGO.....	94
TABELA 16. SPÓJNOŚĆ STRATEGII ZIT AO ZE STRATEGIĄ ROZWOJU AGLOMERACJI OPOLSKIEJ DO 2030 R.	96
TABELA 17. POWIĄZANIE STRATEGII ZIT AO Z UMOWĄ PARTNERSTWA ORAZ Z PROGRAMEM REGIONALNYM FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA OPOLSKIEGO 2021-2027	97
TABELA 18. SZACUNKOWA ALOKACJA DLA SUBREGIONU AGLOMERACJA OPOLSKA, WSPARCIE Z EFRR+ I EFS+ W RAMACH FEO 2021–2027	98
TABELA 19. ALOKACJA DEDYKOWANA DLA SUBREGIONU AGLOMERACJA OPOLSKA, W TYM DLA INSTRUMENTU ZIT W POWIĄZANIU Z CELAMI POLITYKI UE ORAZ PRIORYTETÓW PROGRAMU FEO 2021-2027.....	100
TABELA 20. KWOTA ALOKACJI W PROGRAMIE FENIKS 2021–2027 PRZEWIDZIANA NA REALIZACJĘ PROJEKTU KOMPLEMENTARNEGO DO <i>STRATEGII ZIT AO</i>	101
TABELA 21. WSKAŹNIKI PRODUKTU I REZULTATU MONITOROWANE W RAMACH <i>STRATEGII ZIT AO</i> (ZAKRES EFRR).....	105
TABELA 22. WSKAŹNIKI PRODUKTU I REZULTATU MONITOROWANE W RAMACH <i>STRATEGII ZIT AO</i> (ZAKRES EFS)	108
TABELA 23. WSKAŹNIKI PRODUKTU I REZULTATU MONITOROWANE W RAMACH <i>STRATEGII ZIT AO</i> (<i>FENIKS 2021 - 2027</i>)	110

SPIS RYSUNKÓW

RYSUNEK 1. LOKALIZACJA AGLOMERACJI OPOLSKIEJ WZGLĘDEM OBSZARU WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO I POLSKI.....	7
RYSUNEK 2. OBSZAR FUNKCJONALNY MIASTA OPOŁA (AGLOMERACJA OPOLSKA)	9
RYSUNEK 3. PODZIAŁ AGLOMERACJI OPOLSKIEJ NA STREFY	10
RYSUNEK 4. STRUKTURA CELÓW ROZWOJOWYCH.....	58
RYSUNEK 5. SZACUNKOWA ALOKACJA DLA SUBREGIONU AGLOMERACJA OPOLSKA Z PODZIAŁEM NA POSZCZEGÓLNE PRIORYTETY PROGRAMU FEO 2021–2027.	99

ZAŁĄCZNIKI

ZAŁĄCZNIK NR 1 LISTA PROJEKTÓW	
ZAŁĄCZNIK NR 2 PROJEKTY KOMPLEMENTARNE	
ZAŁĄCZNIK NR 3 PARTYCYPACJA SPOŁECZNA W OPRACOWANIU STRATEGII ZIT AO 2021+, RAPORT Z PRZYGOTOWANIA DOKUMENTU I KONSULTACJI SPOŁECZNYCH	